

Regeringens proposition

2001/02:35

Fristående skolor

Prop.
2001/02:35

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 19 oktober 2001

Björn von Sydow

Ingegerd Wärnersson
(Utbildningsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att skollagens bestämmelser om villkor för godkännande av respektive rätt till bidrag för fristående skolor förtydligas. Nya regler föreslås för bidrag till fristående särskolor och fristående gymnasieskolor. Samtidigt föreslås att möjligheten för fristående särskolor, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor att ta ut en avgift för utbildningen skall upphöra. Det föreslås att godkända eller bidragsberättigade fristående skolor, i likhet med vad som gäller inom kommuner och landsting skall ha lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva. En kommun där en fristående skola som får bidrag är belägen föreslås få ett ansvar för uppföljning och utvärdering av den fristående skolan. Regeringen anser att en särskild nämnd bör inrättas inom Statens skolverk för att besluta i ärenden om godkännande och rätt till bidrag samt återkallande av godkännande och rätt till bidrag för fristående skolor.

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100).....	5
3	Ärendet och dess beredning	21
4	Nuvarande ordning.....	22
4.1	Fristående grundskolor och särskolor.....	23
4.2	Fristående förskoleklass	24
4.3	Fristående gymnasieskolor och gymnasiesärskolor	25
4.4	Gemensamma bestämmelser	27
5	Principiella utgångspunkter.....	29
6	Allmänna villkor	32
6.1	Öppen för alla	32
6.1.1	Avgiftsfri utbildning.....	32
6.1.2	Intyg om stödbehov	34
6.2	Krav på lärare	36
6.3	Förklaring om rätt till bidrag	38
6.4	Huvudmannen för skolan.....	42
7	Närmare om Skolverkets prövning	44
7.1	Yttranden över ansökningar.....	44
7.2	Skolverket får en nämnd för fristående skolor	45
7.3	Avgift för Skolverkets prövning.....	46
8	Bidrag och kostnader	48
8.1	Fristående grundskolor och särskolor.....	48
8.2	Fristående gymnasieskolor	51
8.2.1	Bidragsprinciper	51
8.2.2	Att bestämma en utbildnings hemvist i bidragshänseende.....	56
9	Resultat och kvalitet.....	57
9.1	Statlig tillsyn.....	58
9.2	Kommunal uppföljning och utvärdering	59
10	Ekonomisk redovisning.....	62
11	Övriga frågor.....	64
11.1	Individuella program	64
11.2	Riksrekrytering	65
11.3	Inackorderingstillägg	66
12	Ekonomiska konsekvenser	67
13	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.....	70
14	Författningskommentar	71
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet fristående gymnasieskolor – hot eller tillgång? (SOU 2001:12).....	78
Bilaga 2	Betänkandets författningsförslag	80

Bilaga 3	Sammanfattning av promemorian Fristående skolor (U2001/1210/G)	85	Prop. 2001/02:35
Bilaga 4	Promemorians författningsförslag	90	
Bilaga 5	Sammanställning av remissyttranden över promemorian....	100	
Bilaga 6	Sammanställning av remissyttranden över betänkandet	113	
Bilaga 7	Lagrådsremissens lagförslag	122	
Bilaga 8	Lagrådets yttrande.....	138	
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 oktober 2001 ..		140	
Rättsdatablad		141	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100).

2 Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)¹

dels att 2 b kap. 10 c § skall upphöra att gälla,

dels att 2 kap. 8 §, 2 b kap. 7, 8, 10 a, 10 b och 10 d §§, 9 kap. 2, 6–8 b, 9–14 och 17 §§ samt 15 kap. 11 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas tre nya paragrafer, 9 kap. 16 b–16 d §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

8 §

I alla kommuner skall det finnas en av kommunfullmäktige antagen skolplan som visar hur kommunens skolväsende skall gestaltas och utvecklas. Av skolplanen skall särskilt framgå de åtgärder som kommunen avser vidta för att uppnå de nationella mål som har satts upp för skolan.

Kommunen skall kontinuerligt följa upp samt utvärdera skolplanen.

Kommunen skall följa upp och utvärdera verksamheten vid fristående skolor i kommunen som får bidrag enligt 2 b kap. 10 a §, 9 kap. 6, 6 a, 8 eller 8 b §.

2 b kap.

7 §²

Utbildning som avses i 6 § skall godkännas, om

1. den stimulerar varje barns utveckling och lärande och kan ligga till grund för fortsatt skolgång, och

2. den även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet.

Utbildning som bedrivs av en godkänd fristående skola som motsvarar grundskolan eller särskolan skall godkännas, om villkoren enligt första stycket är uppfyllda, och om

1. *den* står öppen för alla barn som har rätt till utbildning inom förskoleklassen, med undantag för sådana barn som det skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter att ta emot för den fristående skolan, och

1. *skolan* står öppen för alla barn som har rätt till utbildning inom förskoleklassen, med undantag för sådana barn som det skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter att ta emot för den fristående skolan,

2. *skolan för undervisningen använder lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbild-*

¹ Lagen omtryckt 1997:1212.

² Senaste lydelse 1999:321.

ning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva, dock med undantag för fall då personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna, och

2. *den* uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen och om antagningen till och ledningen av sådan utbildning.

3. *skolan* uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen och om antagningen till och ledningen av sådan utbildning.

8 §³

Utbildning som avses i 6 § står under tillsyn av den kommun där utbildningen bedrivs, om inte annat följer av andra stycket. Kommunen har rätt att inspektera utbildningen och får hämta in de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen.

Utbildning som bedrivs av fristående skolor står under tillsyn av Statens skolverk. Skolorna är skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Skolverket.

Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i skolans verksamhet, om skolan får bidrag enligt 10 a §. Skolan är också skyldig att i den utsträckning som kommunen bestämmer delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende.

Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i skolans verksamhet, om skolan får bidrag enligt 10 a §. Skolan är skyldig att delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av skolväsendet i kommunen.

Den kommunala tillsynen och den tillsyn som utövas av Statens skolverk skall också omfatta kontroll av att huvudmannen iakttar sina skyldigheter enligt lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg.

10 a §⁴

En fristående skola som av Statens skolverk har fått godkännande att anordna utbildning som motsvarar förskoleklassen skall av Skolverket förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i 10 b eller 10 c §.

Skolverket skall dock inte lämna någon förklaring om rätt till bidrag, om verksamheten skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan

En fristående skola som av Statens skolverk har fått godkännande att anordna utbildning som motsvarar förskoleklassen skall av Skolverket förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i 10 b §.

Skolverket skall dock inte lämna någon förklaring om rätt till bidrag, om verksamheten vid en helhetsbedömning, varvid bl.a. förskoleklassens storlek och geografiska

³ Senaste lydelse 2000:875.

⁴ Senaste lydelse 1999:321.

är belägen eller om skolan tar ut avgifter i strid med 10 d §.

läge skall beaktas, skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller om skolan tar ut avgifter i strid med 10 d §.

Prop. 2001/02:35

För att en fristående skola med nystartad utbildning skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan utbildningen startar.

10 b §⁵

Hemkommunen skall till en fristående skola som motsvarar grundskolan lämna bidrag för varje elev som deltar i utbildningen. Bidraget skall bestämmas *med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov* efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till den egna förskoleklassen.

Hemkommunen skall till en fristående skola som motsvarar grundskolan *eller särskolan* lämna bidrag för varje elev som deltar i utbildningen. Bidraget skall bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till den egna förskoleklassen. *När bidraget bestäms skall hänsyn tas till skolans åtagande och elevens behov samt kommunens ansvar för att bereda utbildning i förskoleklass åt samtliga barn i kommunen som har rätt till sådan.*

Kommunen är dock inte skyldig att lämna bidrag för den del av verksamheten som överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året eller för elev som tas emot före höstterminen det år eleven fyller sex år. Har en elev ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Om bidraget avser en asylsökande elev eller en annan elev som vistas i Sverige under liknande omständigheter, skall kommunen i stället för vad som anges i första stycket betala det belopp som regeringen har föreskrivit.

10 c §⁶

Hemkommunen skall till en fristående skola som motsvarar särskolan lämna bidrag för varje elev som deltar i utbildningen. Om skolan inte kommer överens om annat med elevernas hemkommuner, skall kommunerna betala det belopp som regeringen beslutat.

Om bidraget avser en asylsökande elev eller en annan elev som vistas i Sverige under liknande omständigheter, skall kommunen i

⁵ Lydelse enligt prop. 2000/01:115.

⁶ Lydelse enligt prop. 2000/01:115.

stället för vad som anges i första stycket betala det belopp som regeringen har föreskrivit.

Prop. 2001/02:35

10 d §⁷

Utbildning som en fristående skola får bidrag för enligt 10 a § skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. För den del av verksamheten som överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året får dock skolan ta ut skäligen avgifter. Skäligen avgifter får också tas ut för barn som tas emot före höstterminen det år då de fyller sex år.

Utbildning som en fristående skola får bidrag för enligt 10 a § skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser.

För den del av verksamheten som överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året får dock skolan ta ut skäligen avgifter. Skäligen avgifter får också tas ut för barn som tas emot före höstterminen det år då de fyller sex år.

Skolan får inte ta ut avgifter i samband med ansökan om plats i en utbildning som avses i första stycket.

9 kap.

2 §

En fristående skola, vars utbildning ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan, särskolan respektive specialskolan skall förmedla, skall godkännas, om

1. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,

2. huvudmannen för skolan har förutsättningar att bedriva verksamheten i enlighet med ovan angivna villkor,

2. skolan står öppen för alla barn som enligt denna lag har rätt till utbildning inom motsvarande skolform i det offentliga skolväsendet, med undantag för sådana barn vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan,

3. skolan står öppen för alla barn som enligt denna lag har rätt till utbildning inom motsvarande skolform i det offentliga skolväsendet, med undantag för sådana barn vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan,

3. skolan har minst 20 elever, om det inte finns särskilda skäl för ett lägre elevantal,

4. skolan har minst 20 elever, om det inte finns särskilda skäl för ett lägre elevantal,

4. skolan, om den motsvarar särskolan eller specialskolan, bereder eleverna de omsorger som behövs, och

5. skolan, om den motsvarar särskolan eller specialskolan, bereder eleverna de omsorger som behövs,

6. skolan för undervisningen an-

⁷ Senaste lydelse 1999:321.

vänder lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva, dock med undantag för fall då personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna, och

5. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En fristående skola som avses i denna paragraf får inom ramen för vad som sägs i första stycket 1 ha en konfessionell inriktning.

Ett godkännande kan avse vissa årskurser.

7. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

6 §⁸

En godkänd fristående skola som motsvarar grundskolan skall av Statens skolverk förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i tredje stycket. Förklaring skall dock inte lämnas, om skolans verksamhet skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller skolan tar ut avgifter i strid med 7 §.

En godkänd fristående skola som motsvarar grundskolan skall av Statens skolverk förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i tredje stycket. Förklaring skall dock inte lämnas, om skolans verksamhet vid en helhetsbedömning, varvid bl.a. skolans storlek och geografiska läge skall beaktas, skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller skolan tar ut avgifter i strid med 7 §.

För att en nystartad skola skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan skolan startar. Motsvarande gäller, om en skola har godkänts för utbildning för vissa årskurser och ansöker om att bli godkänd för ytterligare årskurser.

För varje elev som genomgår utbildning motsvarande den som ges i grundskolan lämnas bidrag av hemkommunen. Bidraget skall bestämmas *med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov* efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundskolorna. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande

För varje elev som genomgår utbildning motsvarande den som ges i grundskolan lämnas bidrag av hemkommunen. Bidraget skall bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundskolorna. När bidraget bestäms skall hänsyn tas till skolans åtagande och elevens behov samt kommunens ansvar för att bereda grundskoleutbildning åt samtliga barn i kommunen som har rätt till sådan.

⁸ Lydelse enligt prop. 2000/01:115.

organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Prop. 2001/02:35

Vad som sägs i första–tredje styckena gäller inte de fristående skolor för vilka regeringen har beslutat om statsbidrag genom särskilda föreskrifter eller andra särskilda beslut och inte heller skolor, för vilka huvudmannen skriftligen har avstått från medelstilldelning. Kommunens skyldighet enligt tredje stycket gäller inte, om statsbidrag lämnas för en utlands-svensk elevs utbildning. Om bidraget avser en asylsökande elev eller en annan elev som vistas i Sverige under liknande omständigheter, skall kommunen i stället för vad som anges i tredje stycket betala det belopp som regeringen har föreskrivit.

6 a §⁹

En godkänd fristående skola som motsvarar särskolan skall av Statens skolverk förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i tredje stycket. Förklaring skall dock inte lämnas, om skolans verksamhet skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller skolan tar ut *elevavgifter som strider mot 7 §.*

En godkänd fristående skola som motsvarar särskolan skall av Statens skolverk förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i tredje stycket. Förklaring skall dock inte lämnas, om skolans verksamhet *vid en helhetsbedömning, varvid bl.a. skolans storlek och geografiska läge skall beaktas*, skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller skolan tar ut *avgifter i strid med 7 §.*

För att en nystartad skola skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan skolan startar. Motsvarande gäller, om en skola har godkänts för utbildning för vissa årskurser och ansöker om att bli godkänd för ytterligare årskurser.

Om den fristående skolan inte kommer överens om annat med elevernas hemkommuner, skall dessa erlægga det belopp som regeringen beslutat.

För varje elev som genomgår utbildning motsvarande den som ges i särskolan lämnas bidrag av hemkommunen. Bidraget skall bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna särskolorna. När bidraget bestäms skall hänsyn tas till skolans åtagande och elevens behov samt kommunens ansvar för att bereda särskoleutbildning åt samtliga barn i kommunen som har rätt till sådan. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen

⁹ Lydelse enligt prop. 2000/01:115.

inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Vad som sägs i första–tredje styckena gäller inte de fristående skolor för vilka huvudmannen skriftligen har avstått från medels-tilldelning. Om bidraget avser en asylsökande elev eller en annan elev som vistas i Sverige under liknande omständigheter, skall kommunen i stället för vad som anges i tredje stycket betala det belopp som regeringen har föreskrivit.

Om bidraget avser en asylsökande elev eller en annan elev som vistas i Sverige under liknande omständigheter, skall kommunen i stället för vad som anges i tredje stycket betala det belopp som regeringen har föreskrivit.

7 §

Utbildningen vid fristående skolor, som får bidrag enligt 6 §, skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna. Eleverna skall också erbjudas kostnadsfria skolmåltider.

Fristående skolor som har rätt till bidrag enligt 6 a § får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäliga med hänsyn till de kostnader som skolan har, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Utbildningen vid fristående skolor, som får bidrag enligt 6 *eller* 6 a §, skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna. Eleverna skall också erbjudas kostnadsfria skolmåltider.

Skolan får inte ta ut avgifter i samband med ansökan om plats i en utbildning som avses i första stycket.

8 §

Om en fristående skola lämnar utbildning som ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan skall förmedla på nationella eller specialutformade program, skall Statens skolverk förklara skolan berättigad till bidrag som avses i 8 a § i fråga om utbildningen. Förklaring får dock lämnas endast om

1. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,

2. huvudmannen för skolan har förutsättningar att bedriva verksamheten i enlighet med ovan

2. skolan står öppen för alla ungdomar som har rätt till motsvarande utbildning i gymnasieskolan enligt denna lag, med undantag för sådana ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan, *och*

3. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En förklaring enligt första stycket skall inte lämnas i fråga om utbildning som skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

En fristående skola som avses i denna paragraf får inom ramen för vad som sägs i första stycket 1 ha en konfessionell inriktning.

En förklaring om rätt till bidrag skall innehålla uppgift om till vilket nationellt program i gymnasieskolan som utbildningen i bidragshänseende skall hänföras.

8 a §¹⁰

För varje elev som genomgår sådan utbildning som avses i 8 § lämnas bidrag av hemkommunen. Kommunens skyldighet gäller endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då utbildningen började.

Kommunens skyldighet att lämna bidrag till skolan gäller inte, om statsbidrag lämnas för en nationellt program som elevens

angivna villkor,

3. skolan står öppen för alla ungdomar som har rätt till motsvarande utbildning i gymnasieskolan enligt denna lag, med undantag för sådana ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan,

4. skolan för undervisningen använder lärare som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva, dock med undantag för fall då personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna, och

5. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En förklaring enligt första stycket skall inte lämnas i fråga om utbildning som *vid en helhetsbedömning, varvid bl.a. skolans storlek, skolans geografiska läge och utbildningens innehåll skall beaktas*, skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

¹⁰ Lydelse enligt prop. 2000/01:115.

utlandssvensk elevs utbildning.

Om den fristående skolan inte kommer överens om annat med elevernas hemkommuner, skall dessa erlægga det belopp som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämt har föreskrivit.

hemkommunen anordnar, skall bidraget bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till det programmet i de egna gymnasieskolorna. När bidraget bestäms skall hänsyn tas till den fristående skolans åtagande och elevens behov samt kommunens ansvar för att bereda gymnasieutbildning åt samtliga ungdomar i kommunen som har rätt till sådan. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Om elevens hemkommun inte anordnar ett sådant program som avses i andra stycket, men den kommun där den fristående skolan är belägen (lägeskommunen) gör det, skall bidraget bestämmas efter samma grunder som lägeskommunen tillämpar vid fördelning av resurser till det programmet i lägeskommunens gymnasieskolor. Hemkommunen skall ta hänsyn till den fristående skolans åtagande och elevens behov samt hemkommunens ansvar för att bereda gymnasieutbildning åt samtliga ungdomar i kommunen som har rätt till sådan. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

I andra fall än som avses i andra och tredje styckena, skall elevens hemkommun betala det belopp som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämt har föreskrivit. För en elev som har ett omfattande behov av särskilt stöd skall kommunen därutöver lämna ett extra bidrag. Kommunen är dock inte skyldig att lämna extra bidrag,

om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Om bidraget avser en asylsökande elev eller en annan elev som vistas i Sverige under liknande omständigheter, skall kommunen i stället för vad som anges i *tredje stycket* betala det belopp som regeringen har föreskrivit särskilt.

Kommunens skyldighet att lämna bidrag till skolan gäller inte, om statsbidrag lämnas för en utlands-svensk elevs utbildning. Om bidraget avser en asylsökande elev eller en annan elev som vistas i Sverige under liknande omständigheter, skall kommunen i stället för vad som anges i andra-fjärde styckena betala det belopp som regeringen har föreskrivit särskilt.

8 b §

Om en fristående skola lämnar utbildning som ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasiesärskolan skall förmedla, skall Statens skolverk förklara skolan berättigad till bidrag som avses i 8 c § i fråga om utbildningen. Förklaring får dock lämnas endast om

1. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,

2. huvudmannen för skolan har förutsättningar att bedriva verksamheten i enlighet med ovan angivna villkor,

2. skolan står öppen för alla ungdomar som har rätt till utbildning i gymnasiesärskolan, med undantag för sådana ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan, *och*

3. skolan står öppen för alla ungdomar som har rätt till utbildning i gymnasiesärskolan, med undantag för sådana ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan,

4. skolan för undervisningen använder lärare som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva, dock med undantag för fall då personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna, och

3. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En förklaring enligt första stycket skall inte lämnas i fråga om

5. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En förklaring enligt första stycket skall inte lämnas i fråga om

utbildning som skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

utbildning som *vid en helhetsbedömning, varvid bl.a. skolans storlek, skolans geografiska läge och utbildningens innehåll* skall beaktas, skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

En fristående skola som avses i denna paragraf får inom ramen för vad som sägs i första stycket 1 ha en konfessionell inriktning.

9 §¹¹

Om inte kommunen och skolan har kommit överens om annat, skall bidraget enligt 8 a eller 8 c § beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 januari.

Om inte kommunen och skolan har kommit överens om annat, skall bidraget enligt 8 c § beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 januari.

För att en fristående skola som avses i 8 eller 8 b § skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli förklarad som bidragsberättigad före den 1 april kalenderåret innan det år utbildningen startar.

10 §

Skolor som har rätt till bidrag enligt 8 § får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäligen med hänsyn till de särskilda kostnader som skolan har för den bidragsgrundande utbildningen, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Utbildningen vid fristående skolor, som får bidrag enligt 8 §, skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till böcker, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. Skolan får dock besluta att eleverna skall hålla sig med enstaka egna hjälpmedel. I verksamheten får också förekomma enstaka inslag som kan medföra en obetydlig kostnad för eleverna.

Skolor som har rätt till bidrag enligt 8 b § får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäligen med hänsyn till de kostnader som skolan har för den bidragsgrundande utbildningen, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Utbildningen vid fristående skolor, som får bidrag enligt 8 b §, skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleven.

Om en skola tar ut elevavgifter för utbildningar som berättigar till

Skolan får inte ta ut avgifter i samband med ansökan om plats i en

¹¹ Senaste lydelse 1999:887.

bidrag enligt 8 eller 8 b § och utbildning som avses i första eller andra stycket. Prop. 2001/02:35
skall förklaringen om rätt till bidrag återkallas. Innan ett sådant beslut fattas skall skolan ges möjlighet att ändra avgiftens storlek.

11 §¹²

Fristående skolor som avses i 1 och 5 §§ skall i fråga om sin utbildning för skolpliktiga elever stå under tillsyn av Statens skolverk och vara skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Skolverket. Skolverkets tillsyn skall också omfatta kontroll av att huvudmannen iakttar sina skyldigheter enligt lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg.

I fråga om fristående skolor som får bidrag enligt 6 eller 6 a § skall den kommun där skolan är belägen ha rätt till insyn i verksamheten. Sådana skolor är skyldiga att i den utsträckning som kommunen bestämmer delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende. *Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i skolans verksamhet, om skolan får bidrag enligt 6 eller 6 a §. Skolan är skyldig att delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av skolväsendet i kommunen.*

Fristående skolor som avses i 1 § är vidare skyldiga att delta i riksomfattande prov i den utsträckning som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Skolorna är också skyldiga att informera eleverna och deras vårdnadshavare om elevens resultat vid sådana prov.

12 §¹³

Om en fristående skola som avses i 1 och 5 §§ inte längre uppfyller kraven för godkännande och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall godkännandet återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 11 § att delta i den uppföljning och utvärdering som genomförs av Statens skolverk samt riksomfattande prov. Detsamma gäller också om skolan åsidosätter sin skyldighet att lämna information om proven. Ett godkännande skall också återkallas om huvudmannen inte iakttar sina skyldigheter enligt

Om en fristående skola som avses i 1 och 5 §§ inte längre uppfyller kraven för godkännande och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall godkännandet återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 11 § att delta i den uppföljning och utvärdering som genomförs av Statens skolverk *eller kommunen* samt *i* riksomfattande prov. Detsamma gäller också om skolan åsidosätter sin skyldighet att lämna information om proven. Ett godkännande skall också återkallas om huvudmannen inte iakttar sina

¹² Senaste lydelse 2000:875.

¹³ Senaste lydelse 2000:875.

lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen. Prop. 2001/02:35

skyldigheter enligt lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen.

Om verksamheten vid en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 6 eller 6 a § förändras i sådan utsträckning att det innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen, skall rätten till bidrag återkallas. Rätten till bidrag skall också återkallas, om

1. skolan tar ut avgifter i strid med 7 §, eller
2. skolan, om den har rätt till bidrag enligt 6 §, inte erbjuder kostnadsfria skolmåltider.
2. skolan inte erbjuder kostnadsfria skolmåltider.

Återkallande beslutas av den myndighet som beslutar om godkännande eller om rätt till bidrag.

13 §

Fristående skolor som får bidrag för viss utbildning enligt 8 eller 8 b § skall, i fråga om den utbildningen, stå under tillsyn av Statens skolverk och vara skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Skolverket.

I fråga om fristående skolor som får bidrag enligt 8 eller 8 b § skall, i fråga om den utbildningen, den kommun där skolan är belägen ha rätt till insyn i skolans verksamhet. Sådana skolor är skyldiga att i den utsträckning som kommunen bestämmer delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende.

Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i skolans verksamhet, om skolan får bidrag enligt 8 eller 8 b §. Skolan är skyldig att delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av skolväsendet i kommunen.

Fristående skolor som avses i 8 § är vidare skyldiga att delta i riksomfattande prov i den utsträckning som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

14 §

Om en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 8 eller 8 b § inte längre uppfyller kraven för att få bidrag och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall förklaringen om rätt till bidrag återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 13 § att delta i den uppföljning och utvärdering som genomförs av Statens skolverk.

Om en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 8 eller 8 b § inte längre uppfyller kraven för att få bidrag och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall förklaringen om rätt till bidrag återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 13 § att delta i den uppföljning och utvärdering som genomförs av Statens skolverk eller kommunen.

Om verksamheten vid en fristående skola som har rätt till bidrag

enligt 8 eller 8 b § förändras i sådan utsträckning att det innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner, skall Statens skolverk återkalla rätten till bidrag.

enligt 8 eller 8 b § förändras i sådan utsträckning att det innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner, skall Statens skolverk återkalla rätten till bidrag. *Rätten till bidrag skall också återkallas, om skolan tar ut avgifter i strid med 10 §.*

16 b §

Bestämmelserna i 2 kap. 4 och 5 §§ om behörighet och anställningsvillkor för lärare, förskollärare och fritidspedagoger gäller också för fristående skolor som är godkända enligt 2 § eller har rätt till bidrag enligt 8 eller 8 b §.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna i första stycket.

16 c §

Den som vill överta verksamheten vid en godkänd fristående skola eller en fristående skola som har förklarats berättigad till bidrag enligt 8 eller 8 b §, skall ansöka om fortsatt godkännande respektive förklaring om fortsatt rätt till bidrag. En sådan ansökan skall bifallas, om den som vill överta verksamheten uppfyller kraven i 9 kap. 2 § första stycket 2, 8 § första stycket 2 respektive 8 b § första stycket 2.

Ärenden enligt första stycket prövas av Statens skolverk. Om ärendet avser en fristående skola som motsvarar specialskolan prövas dock ärendet av styrelsen för specialskolan.

16 d §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgift för prövning av ansökningar om godkännande av fristående skolor eller om förklaring om rätt till bidrag till sådana skolor. Detsamma gäller för

17 §

Beslut av Statens skolverk i ärenden om godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1, 5, 12 §, i ärenden om rätt till bidrag eller återkallande av sådan rätt enligt 6, 6 a, 8, 8 b, 12, 14 § eller i ärenden om elevavgifter enligt 10 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Beslut av styrelsen för utbildningen i ärenden om godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1 § tredje stycket eller 12 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Beslut av styrelsen för utbildningen i ärenden som avses i 3, 4 och 16 §§ får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Beslut som avses i 3 § får överklagas endast av barnets vårdnadshavare. Beslut som avses i 16 § får överklagas endast av eleven eller företrädare för denne.

15 kap.

11 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för skolhuvudmannen att lämna sådana sakuppgifter om skolverksamheten och sådan verksamhetsredovisning som behövs för uppföljning och utvärdering av verksamheten.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela föreskrifter om skyldighet för huvudmannen för en fristående skola att lämna en ekonomisk redovisning över verksamheten.

Regeringen får vidare meddela föreskrifter om *viten* för den som inte följer *bestämmelser* om sådan uppgiftsskyldighet.

Regeringen får vidare meddela föreskrifter om *vite* för den som inte följer *bestämmelserna* om uppgiftsskyldighet i första eller andra stycket.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002. Bestämmelserna i 2 b kap. 10 b och 10 d §§ samt 9 kap. 6 a, 7, 8 a, 9, 10, 12 och 14 §§ i sin nya lydelse tillämpas första gången i fråga om beräkning av bidrag och om avgifter för kalenderåret 2003.

2. Ett godkännande enligt 2 b kap. 7 § eller 9 kap. 2 § som har meddelats före ikraftträdandet skall fortsätta att gälla till dess Statens skolverk beslutar om något annat. För sådana skolor skall villkoren i 2 b kap. 7 § andra stycket 2 respektive 9 kap. 2 § första stycket 6 inte tillämpas.

3. En fristående skola som vid ikraftträdandet har rätt till bidrag enligt 9 kap. 6, 6 a, 8 eller 8 b § i deras äldre lydelse har rätt till bidrag enligt motsvarande nya bestämmelser till dess Statens skolverk beslutar om något annat. För sådana skolor skall villkoren i 9 kap. 8 § första stycket 4 respektive 8 b § första stycket 4 inte tillämpas.

3 Ärendet och dess beredning

Den 15 maj 1997 bemyndigade regeringen det statsråd som då hade till uppgift att föredra ärenden om det offentliga skolväsendet för barn och ungdom att tillkalla en kommitté med uppgift att följa utvecklingen av kommunernas bidragsgivning till fristående grundskolor (dir. 1997:55). Kommittén antog namnet Kommittén för uppföljning av resursfördelning till fristående grundskolor, Fristkommittén (U1997:10). Den har redovisat sitt uppdrag i delbetänkandet Resurser på lika villkor? (SOU 1998:112) och i slutbetänkandet Likvärdiga villkor? (SOU 1999:98).

Den 7 oktober 1999 beslutade regeringen att ge Fristkommittén tilläggsdirektiv (dir. 1999:76). Kommittén fick i uppdrag att utreda ekonomiska och andra konsekvenser av det snabbt växande antalet fristående gymnasieskolor samt att belysa förutsättningarna för konkurrens på lika villkor för fristående och offentliga gymnasieskolor. Kommittén skulle vidare lämna förslag till sådana författningsändringar som den ansåg nödvändiga. Kommittén har redovisat sitt uppdrag i betänkandet Fristående gymnasieskolor – hot eller tillgång? (SOU 2001:12), som finns i sammanfattning i bilaga 1. De författningsförslag som lades fram i betänkandet finns i bilaga 2.

Den 12 mars 2001 offentliggjorde Utbildningsdepartementet en promemoria om fristående skolor (U2001/1210/G). Promemorian har utarbetats av en arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet som har haft i uppdrag att se över vissa frågor beträffande fristående skolor som inte utreds av Fristkommittén. En sammanfattning av promemorian finns i bilaga 3. De lagförslag som lades fram i promemorian finns i bilaga 4.

Fristkommitténs betänkande (SOU 2001:12) och arbetsgruppens promemoria har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena över promemorian finns i bilaga 5 och över betänkandet i bilaga 6.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 6 september 2001 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 7*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 8*.

Regeringen har i propositionen följt Lagrådets förslag. Dessutom har vissa redaktionella ändringar gjorts i lagtexten.

4 Nuvarande ordning

Enligt 1 kap. 3 § skollagen (1985:1100) kan det, vid sidan av de skolformer som anordnas av det allmänna, finnas skolor som anordnas av enskilda fysiska eller juridiska personer. Skollagen behandlar inte alla skolor med enskild huvudman, utan bara dem som kan utgöra ett likvärdigt alternativ till någon av skolformerna inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom.

Bestämmelser om fristående skolor finns främst i 9 kap. skollagen och i förordningen (1996:1206) om fristående skolor. Där behandlas dels sådana skolor där skolplikten får fullgöras, dvs. skolor som har en utbildning som motsvarar grundskolan (fristående grundskolor), den obligatoriska särskolan (fristående särskolor) eller specialskolan, dels sådana skolor vars utbildning motsvarar utbildning i gymnasieskolan (fristående gymnasieskolor) eller gymnasiesärskolan (fristående gymnasiesärskolor). Dessutom finns bestämmelser om möjlighet för vissa barn att fullgöra skolplikten i s.k. internationella skolor. I 2 b kap. skollagen finns särskilda bestämmelser för sådana fristående skolor som bedriver utbildning som motsvarar förskoleklassen (fristående förskoleklass).

Skolplikten får fullgöras i en fristående skola, om skolan är godkänd. En godkänd fristående skola som motsvarar grundskolan eller särskolan kan förklaras berättigad till offentligt stöd i form av bidrag från elevens hemkommun. Detsamma gäller om en godkänd fristående skola bedriver utbildning som motsvarar förskoleklassen, om utbildningen har godkänts av Statens skolverk (Skolverket).

För att bedriva utbildning på gymnasienivå behövs inte något godkännande. Däremot ställer staten, som villkor för offentligt stöd, vissa krav på fristående gymnasieskolor och gymnasiesärskolor.

Den nuvarande regleringen för fristående grundskolor har sin grund i riksdagens beslut med anledning av propositionen om skolor med enskild huvudman m.m. (prop. 1982/83:1, bet. 1982/83:UbU10, rskr. 1982/83:63) och propositionen om valfrihet och fristående skolor (prop. 1991/92:95, bet. 1991/92:UbU22, rskr. 1992/92:346). Reglerna för fristående gymnasieskolor antogs i sina huvuddrag av riksdagen efter förslag i propositionen Valfrihet i skolan (prop. 1992/93:230, bet. 1992/93:UbU17, rskr. 1992/93:406). Därefter har riksdagsbeslut fattats om fristående skolor med anledning av propositionen Fristående skolor m.m. (prop. 1995/96:200, bet. 1996/97:UbU4, rskr. 1996/97:14). De särskilda bestämmelserna om utbildning som motsvarar förskoleklassen och som anordnas av godkända fristående skolor infördes efter förslag i propositionen Fristående förskoleklass (prop. 1998/99:45, bet. 1998/99:UbU9, rskr. 1998/99:203).

Godkännande

Skolplikt får enligt 9 kap. 1 § skollagen fullgöras i en fristående skola, om skolan är godkänd enligt 2 § samma kapitel. För fristående skolor som motsvarar grundskolan eller särskolan är det Skolverket som prövar frågan om godkännande. Ärenden om godkännande av fristående skolor som motsvarar specialskolan prövas av styrelsen för specialskolan, dvs. Specialskolemyndigheten.

En fristående skola – som anordnar utbildning som ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan, särskolan respektive specialskolan skall förmedla – skall godkännas om de ytterligare villkor är uppfyllda som anges i 9 kap. 2 § skollagen. Dessa villkor innebär följande. Skolan skall utöver de nämnda kunskapsmålen svara mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet. Skolan skall stå öppen för alla barn som enligt skollagen har rätt till utbildning inom motsvarande skolform i det offentliga skolväsendet, med undantag för sådana barn vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan. Skolan skall ha minst 20 elever, om det inte finns särskilda skäl för ett lägre elevantal. En skola som motsvarar särskolan eller specialskolan skall bereda eleverna de omsorger som behövs. Slutligen skall skolan uppfylla de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

Rätt till bidrag

En godkänd fristående grundskola eller särskola skall av Skolverket förklaras ha rätt till bidrag från elevernas hemkommuner (9 kap. 6 och 6 a §§ skollagen). Skolverket skall dock inte lämna en förklaring om rätt till bidrag, om den fristående skolans verksamhet skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen. Rätt till bidrag föreligger inte heller om skolan tar ut avgifter för utbildningen i strid med vad som anges i 9 kap. 7 § skollagen. För att en nystartad skola skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan skolan startar.

Det bidrag som skall lämnas av elevens hemkommun till den fristående skolan skall såvitt gäller elever i grundskolan bestämmas med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundskolorna. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

För fristående särskolor gäller att skolan och elevens hemkommun får komma överens om bidragets storlek. Om en överenskommelse inte kan träffas, skall kommunen betala det belopp som regeringen beslutat.

Om en fristående grundskola får bidrag för eleven från hans eller hennes hemkommun, skall utbildningen vara avgiftsfri för eleven (9 kap. 7 § skollagen). I verksamheten får bara förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleven. Eleverna skall också erbjudas kostnadsfria skolmåltider.

Fristående särskolor som har rätt till bidrag från elevens hemkommun får endast ta ut elevavgifter som är skäliga med hänsyn till de kostnader som skolan har. En förutsättning är dock att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Antagning

Tester eller prov får inte utgöra villkor för att bli antagen till en skola eller grund för att göra urval när det finns fler sökande än det finns platser vid skolan eller villkor för att få fortsätta vid skolan (1 a kap. 3 § förordningen om fristående skolor). Detta gäller dock inte om utbildningen kräver att de sökande har speciella färdigheter i musik eller dans. I sådant fall får hänsyn tas till färdighetsprov vid antagningen.

4.2 Fristående förskoleklass

Godkännande

Bestämmelser om enskilt bedriven verksamhet som motsvarar förskoleklassen finns i 2 b kap. skollagen. Ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild person som yrkesmässigt vill bedriva utbildning som motsvarar förskoleklassen måste ha ett godkännande för detta (2 b kap. 6 § skollagen). Om verksamheten skall bedrivas av en fristående grundskola eller särskola skall ärendet om godkännande prövas av Skolverket. I annat fall prövas sådana ärenden av den kommun där utbildningen skall bedrivas.

Utbildning i form av förskoleklass som bedrivs av en godkänd fristående skola skall godkännas om villkoren i 2 b kap. 7 § skollagen är uppfyllda. Utbildningen skall stimulera varje barns utveckling och lärande och kunna ligga till grund för fortsatt skolgång. Utbildningen skall också i övrigt svara mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet. Vidare skall utbildningen stå öppen för alla barn som har rätt till utbildning inom förskoleklassen, med undantag för sådana barn som det skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter att ta emot för den fristående skolan. Slutligen skall utbildningen uppfylla de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen och om antagningen till och ledningen av sådan utbildning.

Rätt till bidrag

En fristående skola som har fått godkännande av Skolverket att anordna utbildning som motsvarar förskoleklassen skall förklaras ha rätt till bidrag

från elevernas hemkommuner (2 b kap. 10 a § skollagen). På samma sätt Prop. 2001/02:35 som gäller för grundskole- och särskoleutbildning skall Skolverket inte lämna en förklaring om rätt till bidrag, om verksamheten skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen. Rätt till bidrag föreligger inte heller om skolan tar ut avgifter för utbildningen i strid med vad som anges i 2 b kap. 10 d § skollagen. För att en skola med nystartad utbildning skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan utbildningen startar.

Elevers hemkommun skall till en fristående grundskola för varje elev lämna ett bidrag som har bestämts med hänsyn till skolans åtagande och elevers behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till den egna förskoleklassen (2 b kap. 10 b § skollagen). Kommunen är inte skyldig att lämna bidrag för den del av verksamheten som överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året. Kommunen är inte heller skyldig att lämna bidrag för en elev som tas emot före höstterminen det år eleven fyller sex år. I likhet med vad som gäller inom grundskolan och särskolan gäller att en kommun, för en elev som har ett omfattande behov av särskilt stöd, inte är skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

För elever i förskoleklass i en fristående särskola gäller samma bidragsbestämmelser som för elever i den obligatoriska särskolan, dvs. skolan och elevers hemkommun får komma överens om bidragets storlek (2 b kap. 10 c § skollagen). Om en överenskommelse inte kan träffas skall kommunen betala det belopp som regeringen beslutat.

Elevavgifter

Om en fristående grundskola eller särskola får bidrag för elever som genomgår förskoleklass i den fristående skolan, skall utbildningen vara avgiftsfri för eleven (2 b kap. 10 d § skollagen). För den del av verksamheten som överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året får dock skolan ta ut skäliga avgifter. Skäliga avgifter får också tas ut för barn som tas emot före höstterminen det år då de fyller sex år.

4.3 Fristående gymnasieskolor och gymnasiesärskolor

Till skillnad från vad som gäller för fristående grundskolor, särskolor och specialskolor behövs inte något godkännande för att bedriva utbildning på gymnasienivå. Däremot ställer staten, som villkor för offentligt stöd, vissa krav på fristående gymnasieskolor och gymnasiesärskolor.

Det offentliga stödet omfattar antingen enbart statlig tillsyn eller också både statlig tillsyn och bidrag från elevers hemkommun. En skola, som i och för sig uppfyller villkoren för att förklaras berättigad till bidrag, kan – om skolan ansöker om det – ställas under enbart statlig tillsyn. Detta regleras i 3 kap. förordningen om fristående skolor. Att en skola ställs under statlig tillsyn innebär bl.a. att eleverna får rätt till studiestöd.

En fristående gymnasieskola som anordnar utbildning som ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan skall förmedla på nationella eller specialutformade program skall av Skolverket förklaras berättigad till bidrag i fråga om utbildningen (9 kap. 8 § skollagen). Detsamma gäller en fristående gymnasiesärskola som ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasiesärskolan skall förmedla (9 kap. 8 b § skollagen). I likhet med vad som gäller för fristående grundskolor skall en fristående gymnasieskola eller gymnasiesärskola även i övrigt svara mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet. Skolan skall vidare stå öppen för alla ungdomar som har rätt till motsvarande utbildning i gymnasieskolan respektive gymnasiesärskolan, med undantag för sådana ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan. Skolan skall också uppfylla de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

Skolverket skall inte lämna en förklaring om rätt till bidrag, om utbildningen vid den fristående skolan skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner. För att en skola skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli förklarad som bidragsberättigad före den 1 april kalenderåret innan det år utbildningen startar.

För fristående gymnasieskolor skall Skolverket fastställa till vilket nationellt program i gymnasieskolan en utbildning i bidragshänseende skall hänföras (2 kap. 2 a § förordningen om fristående skolor). Den fristående skolan och elevens hemkommun får komma överens om bidragets storlek (9 kap. 8 a § skollagen). Om en överenskommelse inte kan träffas, skall kommunen till skolan betala det belopp per elev och program som framgår av bilagan till förordningen om fristående skolor (2 kap. 12 § förordningen om fristående skolor).

För fristående gymnasiesärskolor gäller att skolan och elevens hemkommun får komma överens om bidragets storlek (9 kap. 8 c § skollagen). Om en överenskommelse inte kan träffas, skall kommunen betala det belopp som regeringen beslutat.

Elevavgifter

Om en fristående gymnasieskola får bidrag för eleven från hans eller hennes hemkommun, får skolan endast ta ut elevavgifter som är skäliga med hänsyn till de särskilda kostnader som skolan har för den bidragsgrundande utbildningen (9 kap. 10 § skollagen). En förutsättning är dock att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten. Fristående gymnasiesärskolor som har rätt till bidrag från elevens hemkommun får i likhet med fristående särskolor endast ta ut elevavgifter som är skäliga med hänsyn till de kostnader som skolan har. Detta under förutsättning att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten. En förklaring om rätt till bidrag skall

återkallas om elevavgifterna i en fristående gymnasieskola eller gymnasie- Prop. 2001/02:35
särskola inte kan anses skäligen.

Studiestöd

En elev i en fristående gymnasieskola som har förklarats berättigad till bidrag eller som blivit ställd under enbart statlig tillsyn har samma rätt till studiestöd som en elev i en kommunal gymnasieskola. Studiestödet handhas av Centrala studiestödsnämnden (CSN) och regleras i studiestödslagen (1999:1395) och studiestödsförordningen (2000:655).

För studier i gymnasieskolan lämnas studiehjälp till och med det första kalenderhalvår det år då den studerande fyller 20 år. Studiehjälp består av studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg. Inackorderingstillägg får bara lämnas till den som behöver inackordering och som studerar vid en utbildning som inte ingår i det offentliga skolväsendet (2 kap. 2 § studiestödslagen och 2 kap. 2 § studiestödsförordningen). Statligt inackorderingstillägg kan alltså lämnas till en elev i en fristående gymnasieskola. CSN får meddela närmare föreskrifter om vem som kan få inackorderingstillägg.

För elever inom det offentliga skolväsendet gäller enligt 5 kap. 33 § skollagen att hemkommunen skall lämna ekonomiskt stöd till elever i gymnasieskolan som behöver inackordering. Skyldigheten gäller till och med det första kalenderhalvåret det år då ungdomarna fyller tjugo år.

4.4 Gemensamma bestämmelser

Godkännande och rätt till bidrag

Av förordningen om fristående skolor framgår att Skolverket vid handläggningen av ärenden om godkännande av och bidrag till en fristående skola skall bereda den kommun där skolan är belägen tillfälle att yttra sig. I fråga om fristående gymnasieskolor och gymnasiesärskolor skall även de närliggande kommuner som kan antas bli berörda av en etablering av en skola beredas tillfälle att yttra sig över ansökan.

Tillsyn m.m.

Skolverket har tillsyn över utbildningen vid godkända fristående skolor och vid sådana fristående gymnasieskolor och gymnasiesärskolor som får bidrag (2 b kap. 8 § samt 9 kap. 11 och 13 §§ skollagen). Skolorna är också skyldiga att delta i den uppföljning och den utvärdering av skolväsendet som genomförs av Skolverket. I fråga om alla fristående skolor som får bidrag, skall den kommun där skolan är belägen ha rätt till insyn i verksamheten. Sådana skolor är skyldiga att i den utsträckning som kommunen bestämmer delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende. Om en skola byter huvudman skall detta anmälas till Skolverket (1 a kap. 8 § och 2 kap. 10 § förordningen om fristående skolor).

Skolverket skall i vissa fall återkalla ett beslut om godkännande eller rätt till bidrag (2 b kap. 9 och 10 e §§ samt 9 kap. 12 och 14 §§ skollagen). Ett sådant beslut skall återkallas bl.a. om skolan inte längre uppfyller kraven för godkännande eller rätt till bidrag och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen för skolan. Ett återkallande skall också ske om skolan trots påpekande inte iakttar sin skyldighet att delta i den uppföljning och utvärdering som genomförs av Skolverket. Vidare skall ett beslut om bidrag återkallas om verksamheten vid en fristående skola förändras i sådan utsträckning att det innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen. I det fall det är fråga om en fristående gymnasieskola eller gymnasiesärskola skall även följderna i närliggande kommuner beaktas.

Överklagande

Skolverkets beslut i ärenden om godkännande eller rätt till bidrag respektive återkallande av godkännande eller rätt till bidrag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol (2 b kap. 12 § och 9 kap. 17 § skollagen). Detsamma gäller vissa beslut i ärenden om elevavgifter.

5 Principiella utgångspunkter

En skola för alla

Enligt skollagen (1985:1100) skall alla barn och ungdomar, oberoende av kön, geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet. Inom varje skolform skall utbildningen vara likvärdig, varhelst den anordnas i landet.

Utbildningen för alla barn och ungdomar syftar till att ge en gemensam kunskapsbas och skall bygga på en gemensam värdegrund samt ha gemensamma mål. Därför har den svenska skolan sedan länge utformats för att vara en skola för alla. En skola där barn från olika sociala och ekonomiska miljöer möts är viktig för att hålla samman ett samhälle och för att det skall präglas av solidaritet och rättvisa.

Alla barn och ungdomar har rätt till en likvärdig utbildning av hög kvalitet, som ger goda kunskaper och lägger grunden för ett fortsatt livslångt lärande. För elever och föräldrar är det viktigt att det finns en lagstiftning som garanterar en nationellt likvärdig skola. Ytterst är det eleverna, deras behov och rätt som skall motivera de bestämmelser som styr verksamheten. Samhällets resurser för utbildning skall användas för att ge alla elever i hela landet en bra start i livet.

Fristående skolor som komplement

Den gemensamma skolan där barn och ungdomar med olika bakgrund och erfarenhet möts är viktig. Samtidigt är det också värdefullt när barn och ungdomar tillsammans med sina föräldrar har möjlighet att välja en skola med en alternativ pedagogisk inriktning.

Fristående skolor har sedan länge en plats i svenskt skolväsende. De är sinsemellan olika och kan bidra till ökad mångfald inom skolväsendet. Mångfalden i sig är positiv såväl i fristående som kommunala skolor. Den är som regel en förutsättning för utveckling och pedagogisk förnyelse. Mångfalden måste dock vara förenlig med ett nationellt och kommunalt ansvar för en sammanhållen och likvärdig skola, där kvaliteten kan garanteras och insynen kan säkerställas.

De fristående skolorna är en del av det totala utbildningsutbudet och därmed en del av den nationella skolpolitiken. Tillsammans utgör offentliga och fristående skolor skolväsendet för barn och ungdom. En väsentlig skillnad mellan kommunalt och enskilt huvudmannaskap för skolan är att kommunen alltid har det yttersta ansvaret för att erbjuda alla barn och ungdomar i kommunen en god utbildning. Därför måste kommunernas möjlighet och skyldighet att erbjuda en god utbildning säkerställas. Utbildningen för barn och ungdom skall huvudsakligen bedrivas i offentlig regi, men det skall också finnas utrymme för fristående alternativ. Elevers rätt att välja skola får emellertid inte inskränka sig till en möjlighet att endast välja en fristående skola, utan det måste finnas en reell rätt att välja en kommunal skola. Därför måste det finnas en sådan balans mellan offentliga och fristående skolor i en kommun så att kommunen ges

faktiska möjligheter att ta sitt övergripande ansvar för utbildningen av barn och ungdomar i kommunen. Kommunen måste också kunna ta ansvar för att samtliga ungdomar i kommunen erbjuds utbildning i gymnasieskolan som omfattar ett allsidigt urval av nationella program, som är anpassat till elevernas önskemål. Det decentraliserade ansvaret för skolan innebär att kommunen har ansvar för att alla elever i kommunen får en god utbildning i enlighet med de nationella målen. Prop. 2001/02:35

Lika förutsättningar och villkor

Skola, utbildning och bildning får inte utvecklas så, att enbart den lägsta kostnaden för den minsta godtagbara standarden blir en ledstjärna. Därför måste varje skola ha rimliga resurser för att kunna erbjuda en undervisning som tar hänsyn till elevernas skiftande behov och förutsättningar.

För elever och föräldrar är det viktigt att det finns en nationellt likvärdig skola, så att eleverna i valet mellan offentliga och fristående skolor utan större olägenhet kan växla mellan kommunala och fristående skolor. För såväl elevernas som skolhuvudmännens del är det viktigt att skolor, oavsett huvudman, kan arbeta utifrån likvärdiga förutsättningar och därmed komplettera varandra. Likvärdiga förutsättningar och likvärdig utbildning skall dock inte innebära likformighet i utbildningen. Likvärdiga ekonomiska villkor mellan offentliga och fristående skolor är en förutsättning för en verklig valfrihet, särskilt för elever från ekonomiskt svaga grupper eller de som är i behov av särskilt stöd.

Villkoren skiljer sig dock åt i vissa avseenden. En väsentlig skillnad är att de fristående skolorna inte omfattas av offentlighetsprincipen. Exempelvis är betygen inte offentliga i fristående skolor. Detta är inte tillfredsställande utifrån möjligheten att garantera elevers rättssäkerhet. Skollagskommittén (dir. 1999:15) har till uppgift att bl.a. göra en översyn av de bestämmelser som rör elevernas rättssäkerhet. Regeringen vill inte föregripa kommitténs arbete och avstår därför ifrån att nu lämna förslag i denna del.

Öppen för alla

Alla barn och ungdomar skall ha samma möjligheter att välja skola. Den grundläggande principen att skolan skall vara öppen för alla måste gälla för varje skola som får offentligt stöd, oavsett huvudman. Det innebär att varje skola måste vara beredd att fullt ut axla sitt ansvar för alla elevers kunskapsutveckling och att anpassa undervisningen till varje elevs förutsättningar och behov.

Valfrihet inom den offentliga verksamheten med alternativa driftsformer som komplement får inte leda till vidgade klyftor och ökad segregation. Regelverken måste vara så utformade att sådana tendenser förhindras. Elevers frihet att välja skola får inte vara beroende av föräldrarnas ekonomiska situation. Då råder inte valfrihet. Därför skall utbildningen i offentligt finansierade fristående skolor vara avgiftsfri på samma sätt som utbildningen i den offentliga skolan. Skolor med offentlig finansiering får inte heller verka segregering genom särskilda antagningsregler, ansöknings- eller elevavgifter.

En likvärdig skola för alla förutsätter att all offentligt finansierad utbildning följs upp och utvärderas utifrån de nationella mål som gäller för skolan. Samarbetet mellan de fristående skolorna och kommunerna kan fördjupas och stärkas. Samarbete är ett sätt att bättre utnyttja de gemensamma resurserna, vilket i sin tur bör kunna gagna såväl elever som fristående och kommunala skolor.

Vinstintresse skall inte styra skolan

Det har under senare år blivit allt vanligare att skolverksamhet, som sedan lång tid bedrivits i offentlig regi, bedrivs i form av aktiebolag. Det finns därför skäl att känna oro över risken för framtida intressekonflikter mellan aktiemarknadens förväntningar och skolväsendets mål. Vinstintresset kan komma i konflikt med den pedagogiska utveckling som varit själva utgångspunkten för att ge offentliga bidrag till de fristående skolorna. Elevernas kunskaper och utveckling skall stå i centrum för personalens arbete, inte huvudmannens eventuella vinstkrav. Vinstmotivet riskerar även att förstärka den sociala och ekonomiska segregationen och skapa ett samhälle med större klyftor. En sådan utveckling måste förhindras. Det finns också risk för att en huvudman som driver sitt företag i vinstsyfte väljer att lägga ner verksamheten om avkastningen inte blivit den avsedda. Detta kan få allvarliga konsekvenser i form av plötsliga omställningar för såväl elever och föräldrar som för kommuner. Mot den bakgrunden är det önskvärt att lagstiftningen ändras så att överskottet i fristående skolor alltid går tillbaka till verksamheten. Lagstiftningen bör samtidigt ge utrymme för en företagsform som är särskilt anpassad för verksamhet som inte drivs i vinstsyfte, men som ger företaget goda möjligheter att bedriva verksamheten för övrigt. Reglerna för en sådan företagsform bör garantera att eventuella överskott stannar kvar i verksamheten och används för dess utveckling i stället för till utdelning till ägarna. Varje krona i utdelad vinst har en bättre alternativ användning i verksamheten, t.ex. som stöd till vissa elever och till kompetensutveckling.

Därför har en sakkunnig person haft i uppdrag att i en förstudie undersöka hur lagstiftningen kan ändras för att underlätta bildandet av företag där vinsten alltid går tillbaka till verksamheten, dvs. där det överskott som upparbetas i verksamheten används för att utveckla den. Förstudien har redovisats den 27 september 2001. Regeringen avser nu att tillsätta en utredning som tar fram erforderliga förslag.

6 Allmänna villkor

6.1 Öppen för alla

En fristående skola som är godkänd och får bidrag skall vara öppen för alla och får inte bidra till segregation. Barns och ungdomars möjlighet att välja skola får inte vara avhängig av föräldrarnas ekonomiska situation eller en elevs eventuella behov av stöd i skolan.

6.1.1 Avgiftsfri utbildning

Regeringens förslag: En fristående särskola som har rätt till bidrag skall för de elever som bidragen avser bara få ta ut avgifter i den omfattning som gäller för utbildning i särskolor inom det offentliga skolväsendet. Eleverna i fristående särskolor skall erbjudas kostnadsfria skolmåltider. Bestämmelserna om återkallande av rätt till bidrag skall ändras i konsekvens med vad som nu angetts.

En fristående gymnasieskola eller gymnasiesärskola som har rätt till bidrag skall för de elever som bidragen avser bara få ta ut avgifter i den omfattning som gäller för gymnasieskolor och gymnasiesärskolor inom det offentliga skolväsendet.

En fristående skola som har rätt till bidrag för en viss utbildning skall inte få ta ut avgifter i samband med ansökan om plats i den utbildningen.

Promemorians förslag: Särskilda avgifter skall inte få tas ut i samband med ansökan om plats i fristående förskoleklass eller i utbildning vid fristående skolor som motsvarar grund- eller särskolan. På motsvarande sätt bör inte heller sådana avgifter få tas ut för ansökan om plats i fristående gymnasieskolor eller fristående gymnasiesärskolor.

Möjligheten att ta ut elevavgifter tas bort för fristående särskolor som får bidrag enligt 9 kap. 6 a § skollagen. Utbildningen vid dessa skolor skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Eleverna vid dessa utbildningar skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg eller andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna. Eleverna skall också erbjudas kostnadsfria skolmåltider.

Utredningens förslag: Fristående gymnasieskolor får för de elever som bidragen avser inte ta ut avgifter i större omfattning än vad som gäller för gymnasieskolor inom det offentliga skolväsendet.

Remissinstanserna: *Statens skolverk (Skolverket)* tillstyrker förslagen. Detsamma gör flertalet av de remissinstanser som yttrat sig över promemorians respektive utredningens förslag. *LO* anser att grundskole- och gymnasieutbildning skall vara avgiftsfri samt att alla avgifter snedvrider konkurrenssituationen. *Friskolornas riksförbund* instämmer i förslaget att utbildning i fristående skolor skall vara avgiftsfri. Riksförbundet anser emellertid att anmälnings- och ansökningsavgifter är till för

att täcka kostnader som inte täcks av de kommunala bidragen och Prop. 2001/02:35 avstyrker därför förslaget i denna del.

Skälen för regeringens förslag: Enligt skollagen skall utbildningen vid kommunala grundskolor och särskolor vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna. Eleverna i den obligatoriska särskolan skall också erbjudas kostnadsfria skolmåltider. Motsvarande bestämmelser gäller även för fristående grundskolor som får bidrag från elevernas hemkommuner.

I motsats till vad som gäller för fristående grundskolor har fristående särskolor i dag vissa möjligheter att ta ut elevavgifter för utbildningen. Det är enligt regeringens mening inte rimligt att elever i fristående särskolor som får offentligt bidrag skall betala särskilda avgifter för sin utbildning. Möjligheten för sådana skolor att ta ut avgifter bör alltså tas bort (i avsnitt 8.1 föreslås ändrade regler för bidrag till en godkänd fristående särskola). Eleverna vid dessa skolor skall också erbjudas kostnadsfria skolmåltider. Förslaget, som innebär en ändring i 9 kap. 7 § skollagen, medför att bestämmelserna om elevavgifter kommer att stämma överens med vad som gäller i särskolor inom det offentliga skolväsendet.

Utredningen finner att de fristående gymnasieskolornas möjligheter att ta ut elevavgifter och s.k. köavgifter dels ger dem en konkurrensfördel framför kommunala gymnasieskolor, dels kan verka socialt segregande. Regeringen delar utredningens uppfattning att ett villkor för att en fristående gymnasieskola skall ha rätt till kommunala bidrag bör vara att skolan, i likhet med kommunala gymnasieskolor, är kostnadsfri för eleverna. Regeringen anser att samma villkor även skall gälla för fristående gymnasiesärskolor. Förslaget innebär ändringar i 9 kap. 10 § skollagen. Regeringen förutsätter att Skolverket i sin tillsyn uppmärksammar olika former av avgifter som, trots att de framstår som frivilliga, i praktiken är att betrakta som obligatoriska.

Avgifter i samband med ansökan

I dag förekommer det att fristående skolor tar ut registrerings- eller ansökningsavgifter. Detta strider mot principen att en fristående skola skall vara öppen för alla, eftersom föräldrarnas ekonomiska situation inte skall få avgöra om en elev skall kunna söka till en skola eller inte. Det finns därför anledning att ändra synen på sådana indirekta elevavgifter. Om en fristående skola som finansieras med offentliga bidrag därutöver tar ut avgifter, innebär detta dessutom att de olika skolorna inte får arbeta på likvärdiga villkor. Särskilda anmälnings-, kö- eller registreringsavgifter skall därför inte få tas ut.

Mot bakgrund av vad som föreslås i avsnitt 8.1 om bidrag till fristående särskolor föreslås att avgifter inte heller skall få tas ut i samband med ansökan om plats vid dessa skolor. Samma villkor som föreslås gälla för fristående grund- och särskolor skall även gälla för fristående förskoleklass som anordnas vid dessa skolor. Genom att fristående förskoleklasser är integrerade med fristående skolor som motsvarar dessa skolformer, sker

intagningen till skolan i praktiken ofta redan genom intagningen till Prop. 2001/02:35 förskoleklassen.

Regeringen föreslår alltså att skollagen skall kompletteras med bestämmelser om att särskilda avgifter inte får tas ut i samband med ansökan om plats i utbildningar som en fristående skola får bidrag för. Detta föranleder tillägg i 2 b kap. 10 d § samt 9 kap. 7 och 10 §§ skollagen. Förslagen innebär att rätten till bidrag kan återkallas, om en fristående skola tar ut avgift i samband med ansökan om plats i dessa utbildningar eller i utbildning som motsvarar förskoleklass vid dessa skolor (jfr 9 kap. 12 § andra stycket 1 och 14 § andra stycket samt 2 b kap. 10 e § skollagen).

6.1.2 Intyg om stödbehov

En fristående förskoleklass skall för att godkännas stå öppen för alla barn som har rätt till utbildning inom förskoleklassen (2 b kap. 7 § skollagen). På motsvarande sätt skall en fristående skola, för att godkännas eller förklaras ha rätt till bidrag, stå öppen för alla barn respektive ungdomar som enligt skollagen har rätt till utbildning inom motsvarande skolform i det offentliga skolväsendet (9 kap. 2, 8 och 8 b §§ skollagen). Undantag från dessa bestämmelser får endast göras för sådana barn respektive ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan. Möjligheten för en fristående skola att neka att ta emot en elev under vissa förutsättningar motsvarar vad som gäller för grundskolan vid placeringen av elever vid en kommuns olika skolenheter (4 kap. 6 § skollagen).

Grundregeln är alltså att fristående skolor som får offentligt stöd måste vara öppna för alla. Det är enligt regeringens mening ytterst angeläget att denna princip efterlevs. Att alla elever har lika möjlighet till god utbildning är ett övergripande mål för skolpolitiken.

Bestämmelserna i skollagen innebär att en fristående skola inom ramen för sina normala resurser skall kunna ge stöd åt flertalet elever.. Skolan skall således, på samma sätt som en kommunal skola, anpassa sin organisation och sin undervisning så att hänsyn tas till elevens behov och förutsättningar. Huvudmannen för en fristående skola som står under statlig tillsyn har också möjlighet att få råd och stöd från Specialpedagogiska institutet i frågor som rör elever med funktionshinder.

En skola kan undantagsvis ha svårt att ta emot en elev i behov av särskilt stöd. För att skolan skall få neka en elev tillträde måste dock svårigheten vara betydande. Det kan t.ex. vara fråga om att skollokaler måste förändras i betydande omfattning. Om kommunen är beredd att betala för det särskilda stödet, får inte skolan åberopa ekonomiska svårigheter som skäl för att vägra ta emot en elev. Regeringen utgår ifrån att Skolverket i sin tillsyn ägnar särskild uppmärksamhet åt företeelser som riskerar att äventyra kravet på att en fristående skola skall vara öppen för alla. Om en fristående skola trots påpekande inte rättar till en sådan brist utgör detta grund för att återkalla skolans rätt till bidrag.

Under senare år har det uppmärksamats att många fristående skolor kräver ett skriftligt intyg från den sökandes vårdnadshavare, av vilket det skall framgå huruvida barnet har något stödbehov. Det kan dock, enligt

regeringens uppfattning, inte anses förenligt med principen om öppenhet för alla att en skola vägrar att ta in elev av det skälet att en vårdnadshavare inte har lämnat en skriftlig försäkran där man intygar att man lämnat fullständiga uppgifter om barnets eventuella stödbehov. Prop. 2001/02:35

Möjlighet att överklaga

I utredningens betänkande behandlas frågan om möjligheten att överklaga en fristående skolas beslut om mottagande. Exempel på sådana beslut är att inte ta emot en elev med hänvisning till att ett mottagande av eleven skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan. Regeringen delar uppfattningen att det här är en viktig fråga för att principen om öppenhet för alla skall garanteras. Frågan berör dock såväl fristående som offentliga skolor och enligt regeringens mening finns det skäl för en lika behandling oavsett huvudman. Emellertid har den kommitté som arbetar med en översyn av skollagen (dir. 1999:15) till uppgift att bl.a. utreda och föreslå hur en ökad rättssäkerhet för eleverna kan åstadkommas. Kommittén skall redovisa sitt arbete senast den 31 december 2001. Regeringen vill avvakta kommitténs ställningstaganden och lämnar därför inte nu något förslag om ytterligare möjligheter att överklaga beslut inom skolans område.

6.2 Krav på lärare

Regeringens förslag: För att godkännas eller förklaras ha rätt till bidrag skall fristående skolor, i likhet med skolor i kommuner och landsting, vara skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva. Undantag skall få göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna.

De bestämmelser i skollagen om behörighet och anställningsvillkor för lärare, förskollärare och fritidspedagoger som gäller inom kommuner och landsting skall gälla även för fristående skolor som är godkända eller har rätt till bidrag. Regeringen skall för vissa fristående skolor få meddela föreskrifter om undantag från dessa behörighetsbestämmelser.

Promemorians förslag: Fristående skolor skall, i likhet med skolor i kommuner och landsting, vara skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva. Undantag skall få göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna.

Remissinstanserna: En klar majoritet av de instanser som yttrat sig är positiva till förslaget, bl.a. *Skolverket, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Umeå universitet, Stockholms stad, Danderyds, Kungsbacka, Nacka, Sollentuna och Täby kommuner. Friskolornas riksförbund* avvisar förslaget och föreslår att de formella kraven i stället tas bort för lärare som anställs i offentliga skolor. Riksförbundet framhåller vidare att bestämmelserna i 2 kap. 5 § skollagen ger offentliga skolor möjlighet att tidsbegränsat anställa icke behörig personal ett år i sänder i avvaktan på att behörig lärare kan anställas. Motsvarande möjlighet finns inte för en fristående skola, som har att följa bestämmelserna om provanställning i enlighet med gällande arbetsrätt för privata arbetsgivare. *Waldorfskolofederationen* anför att man inte kan ställa sig bakom förslaget, så länge waldorfläro-utbildningen saknar ekonomiskt stöd från statsmakterna och examinationsrätt. Man framhåller att det pedagogiska alternativet bygger på att lärarna har en utbildning som svarar mot den avsedda pedagogiken. *Svenska kommunförbundet* motsätter sig förslaget, eftersom man anser att det inkräktar på det mål- och resultatorienterade styrsystemet.

Skälen för regeringens förslag: Skolverkets nationella uppföljning visar att andelen lärare med formell lärarutbildning är lägre i fristående skolor än i offentliga skolor. Kraven på kvalitet i utbildningen är dock lika höga för fristående som för offentliga skolor. Detta framgår av skollagens krav att utbildningen vid en fristående skola skall ge kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som det offentliga skolväsendet skall förmedla.

Lärarna är tillsammans med eleverna skolans viktigaste resurser. Lärarnas kunskap och pedagogiska kompetens utgör själva grunden för skolans utveckling. Regeringen föreslår därför att det införs bestämmelser

i 2 b kap. och 9 kap. skollagen om att fristående skolor för att godkännas eller förklaras ha rätt till bidrag, i likhet med vad som enligt 2 kap. 3 § skollagen gäller för kommuner och landsting, skall vara skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva. På samma sätt som i det offentliga skolväsendet skall undantag få göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna (jfr prop. 1990/91:18).

Som en följd av förslaget bör behörighetsreglerna för lärare, förskollärare och fritidspedagoger i det offentliga skolväsendet gälla även för fristående skolor. I 2 kap. 4 § skollagen anges att behörig att anställas som lärare, förskollärare eller fritidspedagog i det offentliga skolväsendet utan tidsbegränsning är den som har svensk lärarexamen, respektive barn- och ungdomspedagogisk examen som regeringen med stöd av 1 kap. 11 § högskolelagen (1992:1434) har meddelat föreskrifter om, eller motsvarande äldre utbildning, med huvudsaklig inriktning på den undervisning anställningen avser. Detsamma gäller den som av Högskoleverket har fått ett behörighetsbevis enligt vad som föreskrivs i 2 kap. 4 a och 4 b §§ skollagen. Den som inte är behörig får ändå anställas utan tidsbegränsning, om det saknas behöriga sökande och om det finns särskilda skäl samt om den sökande har motsvarande kompetens för den undervisning som anställningen avser och det dessutom finns skäl att anta att den sökande är lämpad att sköta undervisningen.

För kommunala skolor gäller att den som inte uppfyller kraven enligt 2 kap. 4 § skollagen får anställas som lärare, förskollärare eller fritidspedagog för högst ett år i sänder (2 kap. 5 § skollagen). Motsvarande särskilda reglering gäller inte för en fristående skola. Där gäller i stället bestämmelserna i lagen (1982:80) om anställningsskydd. För att de fristående skolorna skall ha förutsättningar att kontinuerligt och i så hög grad som möjligt ha lärare med adekvat utbildning måste de på samma sätt som kommunala skolor medges rätt att, när de tvingas anställa andra lärare, anställa dessa för begränsad tid, normalt till terminens eller läsårets slut. En sådan rätt för de fristående skolorna strider mot regeln i 4 § lagen om anställningsskydd om att anställningsavtal gäller tills vidare. För att undantag skall få göras från denna regel krävs enligt 2 § samma lag, en uttrycklig bestämmelse i annan lag. Därför föreslår regeringen att en sådan tas in även i 9 kap. skollagen, vilket innebär att skollagens bestämmelser om behörighet och anställningsvillkor i 2 kap. 4–5 §§ blir tillämpliga även för fristående skolor som är godkända eller har rätt till bidrag.

Bestämmelserna om vem som får anställas som lärare, förskollärare eller fritidspedagog utan tidsbegränsning skall endast gälla personal som anställs efter ikraftträdandet.

Beträffande synpunkterna i Waldorfskolefederationens remissyttrande vill regeringen framhålla att den nya lärarutbildning som startat fr.o.m. höstterminen 2001 ger utrymme för en pedagogisk profilering, som kan genomföras inom utbildningsområdena inriktning och specialisering. Regeringen bör dock få ett bemyndigande att meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna om behörighet och anställningsvillkor för vissa fristående skolor, så att exempelvis waldorfskolorna kan upprätthålla sin pedagogiska profil.

6.3 Förklaring om rätt till bidrag

Regeringens förslag: En fristående grundskola eller särskola skall inte förklaras berättigad till bidrag, om skolans verksamhet vid en helhetsbedömning, varvid bl.a. skolans storlek och geografiska läge skall beaktas, skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen.

En fristående gymnasieskola eller gymnasiesärskola skall inte förklaras berättigad till bidrag i fråga om utbildning som vid en helhetsbedömning, varvid bl.a. skolans storlek, geografiska läge och utbildningens innehåll skall beaktas, skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Utredningens förslag: Skolverket skall ta betydande hänsyn till elevutveckling och lokalkmarknad i lägeskommunen och närliggande kommuner. En förklaring om rätt till bidrag skall inte lämnas i fråga om en utbildning som p.g.a. den planerade utbildningens innehåll och utformning, skolans storlek och geografiska läge skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner. Om det föreligger särskilda skäl med hänsyn till skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner, får förklaringen om rätt till bidrag avse tiden från och med höstterminen efter den i ansökan angivna tidpunkten för planerad start av verksamheten. För sådan ansökan om förklaring om bidragsrätt som ges in senast den 1 april skall Skolverkets beslut föreligga senast under december månad samma år. Undantag härifrån får dock göras om det i ett enskilt ärende uppstår betydande svårigheter att färdigställa utredningen inom denna tid.

Remissinstanserna: Majoriteten av de kommuner som yttrat sig är positiva, medan *Friskolornas riksförbund* avstyrker förslaget. *Skolverket* understryker vikten av tydliga och förutsägbara kriterier för bedömningen av nya fristående skolor och deras rätt till bidrag. *Kammarrätten i Stockholm* ser gärna att de kriterier som skall beaktas vid en bedömning av vad som utgör negativa följder för skolväsendet byggs ut ytterligare, i vart fall i förarbetena, med konkreta exempel. *Västerås stad* framhåller att helhetsbedömningen av utbildningsutbudet i en kommun är mycket viktig för att balansen mellan offentliga och fristående skolor skall kunna upprätthållas. *Växjö kommun* anser att prövningen skall göras ur ett elevperspektiv och beakta huruvida nyetableringen berikar eller försvårar ett breddat och efterfrågestyrt utbud.

Kammarrätten i Stockholm finner, främst ur rättssäkerhetsaspekt, att utredningens förslag om uppskjuten bidragsrätt inte kan godtas. När skälen för ett nej till bidrag inte är tillräckliga skall i stället bidrag medges. *Friskolornas riksförbund* och *Solna stad* anser att det skall vara möjligt att skjuta upp starten ett år, om lägeskommunen begärt det och det finns ett underlag som styrker detta behov. *Skolverket* avvisar förslaget om att väga in lokalkmarknaden i sin bedömning.

Få remissinstanser har yttrat sig över utredningens förslag om när ett beslut senast skall föreligga. De som yttrat sig, bl.a. *Haninge och Lunds kommuner*, är positiva till förslaget. *Lunds kommun* anser dock att beslutet helst bör fattas redan i september. Prop. 2001/02:35

Skälen för regeringens förslag: Enligt skollagens nuvarande bestämmelser skall en förklaring om rätt till bidrag inte lämnas om den fristående skolans verksamhet skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen. För fristående gymnasie- och gymnasiesärskolor gäller detta även följderna för skolväsendet i närliggande kommuner. I propositionen *Fristående skolor m.m.* (prop. 1995/96:200) exemplifierades begreppet påtagliga negativa följder med att tillkomsten av en fristående skola kan medföra att en landsorts- eller glesbygdskommun tvingas att lägga ned en redan befintlig skola och detta medför att avståndet till närmaste skola avsevärt ökar för elever i någon del av kommunen.

Kommunerna är huvudmän för såväl förskoleklass, grundskola, särskola, gymnasieskola som gymnasiesärskola. Den skolplikt som gäller inom grundskolan och särskolan motsvaras av en rätt att få utbildning inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom (3 kap. 1 § skollagen). Hemkommunen skall sörja för att sådan utbildning kommer till stånd. För grundskoleelever skall denna skyldighet normalt fullgöras genom att hemkommunen anordnar grundskola i den omfattning som krävs för att ge utbildning åt samtliga barn i kommunen som har rätt till sådan. Endast om det finns särskilda skäl får hemkommunen fullgöra sin skyldighet genom att komma överens med någon annan kommun att denna i sin grundskola skall ta emot elever vars grundskoleutbildning hemkommunen har att sörja för (4 kap. 5 § skollagen). När det gäller särskolan har kommunen skyldighet att själv eller genom överenskommelse med en annan kommun ge sådan utbildning åt de barn som har rätt till det (6 kap. 5 § skollagen). Det är också en kommunal skyldighet att erbjuda ett allsidigt urval av gymnasieutbildningar till de ungdomar som är bosatta i kommunen. Detta skall ske i den egna kommunen eller i annan kommun som hemkommunen har slutit samverkansavtal med.

Dessa bestämmelser innebär att en kommun, inte får dimensionera sin grundskola så snävt att det inte finns plats att ta emot barn som vill gå i den kommunala skolan. Detta, dvs. kommunens möjligheter att upprätthålla sin lagstadgade skyldighet att anordna utbildning, är sådant som skall beaktas vid bedömningen av om en fristående skola kan innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i kommunen. Vilka följder etableringen av en fristående skola kan få varierar med avseende på skolans lokalisering i kommunen, kommunens geografiska utsträckning, befolkningstäthet, elevutveckling, befintlig skolorganisation etc. Dessa faktorer kan ha mycket stor betydelse för vissa kommuner. När en ansökan skickas till Skolverket, har huvudmannen sällan klart för sig exakt var i kommunen skolan kommer att vara belägen. Det bör dock vara möjligt att ange i vilken kommun del skolan skall placeras. I en del fall förutsätter en korrekt kommunal konsekvensbeskrivning att skolans lokalisering i kommunen kan beaktas. Om en sökande inte kan ange i vilken del av kommunen en skola skall etableras, kan detta vara en grund för att inte lämna en förklaring om bidragsrätt, om kommunen samtidigt visar att en

etablering i en viss del av kommunen riskerar att medföra påtagliga negativa följder för skolväsendet och därmed andra elever i kommunen. Prop. 2001/02:35

Ett antal kommuner har problem till följd av strukturella faktorer, främst en minskande befolkning. Också sådana omständigheter bör vägas in i bedömningen. En kommun måste kunna anpassa sin skolorganisation och sina skolkostnader till ett vikande elevunderlag. En etablering av en fristående skola bör inte få medföra avsevärt ökade kostnader för kommunen till följd av att skolverksamhet bedrivs i mindre effektiv omfattning och med lågt kapacitetsutnyttjande. Det kan också få påtagligt negativa följder i det fall en kommunal skola avvecklas till förmån för en fristående skola och det därmed inte längre kommer att finnas någon kommunal skola att välja för eleverna i den aktuella delen av kommunen.

Enligt regeringens mening måste det även fortsättningsvis vara en rättighet för elever och föräldrar att välja en kommunal skola, där man har en större insyn och andra påverkansmöjligheter genom det demokratiska systemet.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen att skollagens bestämmelser om påtagliga negativa följder skall förtydligas på så sätt att det dels – efter förslag av Lagrådet – framgår av lagtexten att Skolverket har att göra en helhetsbedömning, dels anges att skolans storlek och geografiska läge är exempel på faktorer som skall beaktas vid bedömningen av om ett beslut om bidragsrätt kan leda till påtagliga negativa följder för skolväsendet i kommunen.

Enligt 5 kap. 5 § skollagen är varje kommun skyldig att erbjuda utbildning på nationella program för samtliga ungdomar som har rätt till gymnasieutbildning. Erbjudandet skall omfatta ett allsidigt urval av nationella program. Antalet platser på de olika programmen skall anpassas med hänsyn till elevernas önskemål. Detsamma gäller de olika inriktningarna inom programmen. Ett lågt elevantal påverkar möjligheterna att erbjuda ett allsidigt urval av program och inriktningar. En skola med lågt elevantal får dessutom uppenbara svårigheter att erbjuda ett allsidigt urval av valbara kurser. Bedömningen av eventuella påtagliga negativa följder skall därför omfatta förutsättningarna för kommunens/ernas ungdomar att få den utbildning de vill ha. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att skollagens bestämmelser om påtagliga negativa följder såvitt gäller gymnasieskolan och gymnasiesärskolan skall förtydligas på det sättet att det anges att även utbildningens innehåll är en faktor som skall beaktas.

Prövningen innefattar redan i dag en bedömning av den fristående skolans möjligheter att leva upp till kravet på långsiktighet och stabilitet liksom av de följder skolan kan innebära för det offentliga skolväsendet i den kommun där skolan är belägen. På gymnasial nivå bedöms följderna för skolväsendet även i närliggande kommuner. Regeringen har tidigare i propositionen *Fristående skolor m.m.* framhållit att de negativa följderna skall avse förhållanden på lång sikt. För elevernas del är kraven på långsiktighet och stabilitet centrala. Det handlar ytterst om huvudmannens åtagande och förmåga att långsiktigt genomföra den utbildning som eleverna söker och tas in till.

Ytterligare en omständighet av betydelse är skollokalerens ändamålsenlighet. Dessa skall naturligtvis hålla en sådan standard att utbildningen kan genomföras med god kvalitet. I detta sammanhang kan det nämnas att Skollagskommittén bl.a. har till uppgift att göra en översyn, och vid behov

föreslå förändringar, av regler för att stärka barns, ungdomars och vuxnas Prop. 2001/02:35
säkerhet, skydd och trygghet i barnomsorgs- och skolverksamheten.

Vid prövningen av en ansökan om rätt till bidrag skall alltså en helhetsbedömning göras av följderna för skolväsendet. Därvid skall beaktas inte bara de ekonomiska konsekvenserna utan även elevperspektivet och den samlade effekten av ett eventuellt ökat antal fristående skolor i kommunen respektive regionen.

Utredningen konstaterar att beslut om en ny fristående gymnasieskolas rätt till bidrag ibland fattas så sent att det kan skapa onödiga problem för den kommunala planeringen. Sena beslut medför även problem för den fristående gymnasieskolan. Regeringen utgår från att Skolverket följer förvaltningslagens (1986:223) bestämmelser om att varje ärende där någon enskild är part skall handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. Närmare bestämmelser om ett sista datum för verkets beslut bör därför inte införas.

6.4 Huvudmannen för skolan

Regeringens förslag: Huvudmannen för en fristående skola skall ha förutsättningar att bedriva verksamheten i enlighet med de grundläggande villkor som gäller för godkännande respektive rätt till bidrag. Den som vill överta verksamheten vid en godkänd eller bidragsberättigad fristående skola skall ansöka om fortsatt godkännande respektive förklaring om fortsatt rätt till bidrag.

Promemorians förslag: Bestämmelser införs i skollagen om att en ny huvudman som önskar överta en godkänd och/eller bidragsberättigad fristående skola skall ansöka om nytt godkännande och/eller bidragsrätt för skolan.

Remissinstanserna: Av de instanser som kommenterat förslaget är de flesta positiva. *Konkurrensverket* avstyrker dock förslaget med hänvisning till att effekterna av förslaget hade bort analyseras, bl.a. den tid Skolverket behöver för att göra en ny prövning och konsekvenserna av detta för den fristående skolan. *Skolverket* anser att även om godkännandet/rätten till bidrag avser själva skolan, är det angeläget att en prövning sker av den nya huvudmannen.

Skälen för regeringens förslag: Ett godkännande och en förklaring om rätt till bidrag för en fristående grund- eller särskola innebär att en viss huvudman får rätt att anordna utbildning omfattande vissa årskurser i en bestämd kommun. En förklaring om rätt till bidrag för en fristående gymnasie- eller gymnasiesärskola medför rätt till bidrag för huvudmannen att anordna en eller flera angivna utbildningar i en bestämd kommun. Av förarbetena till den nu gällande regleringen (prop. 1995/96:200) framgår bl.a. att sådana uppgifter kan komma fram om huvudmannen som leder till att skolan inte kan godkännas, trots att huvudmannen förklarat att utbildningen vid skolan skall präglas av den värdegrund som krävs. Vidare nämns att ett godkännande skall baseras på en bedömning av huvudmannens uttalade avsikter, förutsättningar och mål samt de eventuella erfarenheter Skolverket kan ha av huvudmannen eller har inhämtat om denne.

Den prövning av huvudmannen som görs redan i dag avser alltså huvudmannens förutsättningar att bedriva verksamheten i enlighet med de grundläggande villkor som gäller för godkännande respektive rätt till bidrag. En sådan prövning är viktig inte minst med tanke på elevers och föräldrars förtroende för utbildningen vid den fristående skolan. Enligt regeringens mening bör nu en uttrycklig bestämmelse med den angivna innebörden tas in i skollagen.

Byte av huvudman

Förslaget ovan innebär att det inte är möjligt för någon annan att utan vidare ta över en redan godkänd eller bidragsberättigad skola. Ett godkännande eller en förklaring om rätt till bidrag för en fristående skola kan alltså inte gälla för en annan huvudman utan en ny prövning.

Regeringen föreslår således att det införs bestämmelser i 9 kap. skollagen Prop. 2001/02:35 som innebär att en huvudman som önskar överta verksamheten vid en godkänd eller bidragsberättigad fristående skola, oavsett om den startat eller inte, skall ansöka om detta hos Skolverket, eller i fråga om en fristående skola som motsvarar specialskolan hos styrelsen för specialskolan. En sådan ansökan skall bifallas om den som vill överta verksamheten uppfyller de ovan nämnda grundläggande villkoren.

7 Närmare om Skolverkets prövning

7.1 Yttranden över ansökningar

Regeringens bedömning: I förordningen (1996:1206) om fristående skolor bör bestämmelser införas, om att den kommun som yttrar sig över en ansökan om godkännande eller bidragsrätt för en fristående skola skall bifoga en konsekvensbeskrivning till sitt yttrande.

Promemorians förslag: Bestämmelser införs i förordningen (1996:1206) om fristående skolor, om att den kommun som yttrar sig över en ansökan om godkännande och/eller bidragsrätt för en fristående skola skall foga en konsekvensbeskrivning till sitt yttrande. I det fall en ansökan avser omvandling av en offentlig skola till en fristående skola skall Skolverket även bereda lokala föräldraföreningar samt lärarnas lokala fackliga organisationer tillfälle att yttra sig över ansökan.

Remissinstanserna: En klar majoritet av de remissinstanser som yttrat sig i frågan tillstyrker förslaget om att en kommun skall foga en konsekvensbeskrivning till sitt yttrande.

Skolverket framhåller att det är svårt att se hur yttranden från lokala föräldraföreningar och lärarnas fackliga organisationer skall kunna beaktas inom ramen för nuvarande regelsystem. *Lärarförbundet*, *Kommunförbundet i Stockholms län*, *Kungsbacka*, *Sollentuna* och *Täby kommuner* ansluter sig till tanken att den aktuella skolans egen föräldraförening och fackliga representanter skall ges tillfälle att framföra sina synpunkter. *Danderyds kommun* anser att ambitionen att låta lokala föräldraföreningar samt lärares fackliga organisationer uttrycka synpunkter på en ansökan är lovvärd. Man anser att sådana yttranden bör ingå som en del i ansökan till Skolverket. *Solna stad* har principiellt inget emot att lokala föräldraföreningar och fackliga organisationer skall få yttra sig.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt nuvarande regler i skollagen skall en förklaring om rätt till bidrag för en fristående grund- eller särskola inte lämnas, om skolans verksamhet skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen. För fristående gymnasie- och gymnasiesärskolor gäller detta även följderna i närliggande kommuner.

Enligt 1 kap. 2 § och 1 a kap. 2 § förordningen om fristående skolor skall Skolverket vid handläggningen av ärenden om godkännande och bidrag bereda lägeskommunen tillfälle att yttra sig över ansökan när det gäller fristående förskoleklasser respektive fristående skolor som motsvarar grund- och särskolan. När det gäller ansökan för fristående gymnasie- och gymnasiesärskolor skall, enligt 2 kap. 2 § samma förordning, såväl lägeskommunen som närliggande kommuner beredas tillfälle att yttra sig.

Enligt skollagen skall alla barn och ungdomar, oberoende av kön, geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet. För att Skolverket skall kunna ta ställning till en ansökan bör därför, enligt regeringens bedömning, ett kommunalt yttrande över en ansökan om godkännande och/eller

bidragsrätt för en fristående skola alltid omfatta en konsekvensbeskrivning, som visar vad etableringen av en ny skola enligt kommunens mening innebär för skolväsendet i kommunen och hur etableringen påverkar elevernas möjligheter att också kunna välja en kommunal skola nära hemmet.

I avsnitt 6.3 föreslår regeringen att skollagens bestämmelser om påtagliga negativa följder, som Skolverket skall ta hänsyn till vid sin prövning, skall förtydligas. Regeringen anser att kommunerna tydligare än i dag bör påvisa vilka följder en etablering medför, om dessa har bestående karaktär och om de är så påtagliga att bidrag inte bör ges. Därför bör en bestämmelse införas i förordningen om fristående skolor om att en konsekvensbeskrivning skall fogas till kommunens yttrande. Även då en kommun tillstyrker en ansökan kvarstår Skolverkets ansvar att ta ställning till ansökan utifrån en helhetsbedömning. Om en sådan bedömning visar att ett bifall skulle få påtagliga negativa följder för eleverna och skolväsendet i kommunen skall ansökan alltid avslås, även om kommunen tillstyrker ansökan. Omvänt skall en ansökan kunna bifallas, trots att kommunen avstyrker den, om bedömningen visar att påtagliga negativa följder inte kommer att uppstå.

I det fall en kommunal skola avvecklas till förmån för en fristående skola, bör kommunen alltid i sin konsekvensbeskrivning redogöra för hur detta påverkar elevers möjlighet att välja en kommunal skola. Detsamma bör gälla vid ansökningar om etablering av en fristående skola i nybyggda stadsdelar i det fall ingen kommunal skola planeras.

Regeringen anser att det i vissa fall finns skäl att utvidga den krets som bör beredas tillfälle att yttra sig över en ansökan. I det fall en ansökan gäller en fristående skola som avses bli etablerad i stället för en offentlig skola som skall avvecklas, bör Skolverket även bereda företrädare för föräldrar och elever samt personalens fackliga organisationer tillfälle att yttra sig över ansökan. Ett sådant yttrande kan ge ytterligare information av vikt för Skolverkets bedömning, t.ex. vad gäller den reella möjligheten för föräldrarna att välja en kommunal skola för sina barn.

7.2 Skolverket får en nämnd för fristående skolor

Regeringens bedömning: En särskild nämnd bör inrättas inom Statens skolverk för att besluta i ärenden om godkännande och rätt till bidrag samt återkallande av godkännande och rätt till bidrag för fristående skolor.

Skälen för regeringens bedömning: Antalet fristående skolor har vuxit kraftigt och fortsätter att växa. Samtidigt minskar årskullarna med elever successivt. Ärendena om förklaring om rätt till bidrag blir därmed mer komplicerade genom att frågan om påtagliga negativa följder för skolväsendet i kommunen och i vissa fall närliggande kommuner allt oftare kommer att behöva aktualiseras. Detta medför i sin tur att kravet på en allsidig bedömning blir allt starkare. Regeringen bedömer därför att det finns skäl att bredda Skolverkets kompetens vid handläggning av ärenden om godkännande och rätt till bidrag genom att bl.a. ta till vara den erfarenhet som finns inom den kommunala sektorn. Därför bör en särskild nämnd med företrädare för den statliga sektorn, kommunsektorn och fristående skolor inrättas vid Skolverket. Nämnden bör ha till uppgift att

fatta Skolverkets beslut i ärenden om godkännande, förklaring om rätt till bidrag samt återkallande av godkännande och rätt till bidrag för fristående skolor. Prop. 2001/02:35

Ledamöterna i nämnden skall utses av regeringen. Det ankommer på regeringen att utfärda närmare bestämmelser om nämnden.

7.3 Avgift för Skolverkets prövning

Regeringens förslag: Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer skall få meddela föreskrifter om avgift för prövning av ansökningar om godkännande av fristående skolor eller om förklaring om rätt till bidrag till sådana skolor.

Promemorians förslag: Skollagen kompletteras med en bestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgift för Statens skolverks kostnader för prövning av ansökningar om godkännande av fristående skolor eller om förklaring om rätt till bidrag till sådana.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Stockholm* anser att konkurrensen knappast kan komma att snedvridas enbart av den anledningen att en begränsad engångsavgift tas ut. Avgifternas storlek skall motsvara Skolverkets självkostnader. *Konkurrensverket* förordar att en godtagbar garanti skapas för att en eventuell avgift för prövning inte subventionerar annan verksamhet. *Kungsbacka kommun* anser det rimligt att Skolverket får ta ut en viss kostnadsersättning för prövning av ansökningar. *Malmö stad* framhåller att avgiften inte får vara för hög, så att den kan utestänga vissa huvudmän.

Skälen för regeringens förslag: Skolverket har ett omfattande arbete med ansökningar om godkännande av och förklaring om rätt till bidrag för fristående grundskolor och med ansökningar rörande förklaring om rätt till bidrag för fristående gymnasieskolor.

Många ärenden skrivs av, då sökanden återtar sin ansökan eller avstår från att komplettera denna med nödvändiga uppgifter. Läsåret 2000/01 startade 64 (49 %) av de 132 fristående grundskolor som hade godkänts och förklarats bidragsberättigade av Skolverket. Av 54 fristående gymnasieskolor som hade förklarats bidragsberättigade fr.o.m. läsåret 2000/01 startade 22 (41 %). En del av dessa skolor har begärt att få skjuta upp sin start ett läsår, men sammanfattningsvis kan det konstateras att endast cirka en tredjedel av ansökningarna hos Skolverket om att få starta en fristående grundskola realiseras i enlighet med beslutet. För fristående gymnasieskolor uppgår motsvarande andel till cirka en fjärdedel.

Den höga frekvensen av skolor som inte kommer i gång som planerat, begär uppskjuten start och får sitt godkännande återkallat, tyder på att blivande huvudmän i många fall har en bristfällig eller orealistisk planering. I syfte att bidra till finansieringen av statens merkostnader för prövningen av frågor om godkännande respektive bidragsrätt för fristående skolor samt för att begränsa mängden mindre seriösa ansökningar, bör en särskild ansökningsavgift införas. Därför föreslås att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, genom ett tillägg till 9 kap. skollagen ges ett bemyndigande att meddela föreskrifter om rätt för den

beslutande myndigheten, dvs. Skolverket eller Specialskolemyndigheten, Prop. 2001/02:35 att ta ut en avgift av den som ansöker om godkännande som fristående skola och/eller om förklaring om rätt till bidrag för en sådan skola.

En sådan avgift skall vara ett bidrag till myndighetens handläggningskostnader. Avgiften skall inte få överstiga myndighetens självkostnader för prövningen. Avgiften bör fastställas av Skolverket respektive Specialskolemyndigheten efter samråd med Ekonomistyrningsverket.

8 Bidrag och kostnader

8.1 Fristående grundskolor och särskolor

Regeringens förslag: I likhet med vad som gäller för fristående grundskolor skall bidrag till en godkänd fristående särskola lämnas av hemkommunen för varje elev som genomgår utbildning i den fristående särskolan. Bidraget skall bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna särskolorna.

För såväl fristående grundskolor som särskolor skall bidraget bestämmas med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov samt kommunens ansvar för att bereda grundskole- respektive särskoleutbildning åt samtliga barn i kommunen som har rätt till sådan.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Förslaget om ett nytt bidragssystem för fristående särskolor stöds av *Handikappförbundens samarbetsorgan, Friskolornas riksförbund, Lärarförbundet, Jönköpings, Ludvika och Täby kommuner* samt *Göteborgs stad*. Endast *Danderyds kommun* avstyrker.

Flertalet av de remissinstanser som yttrat sig om förslaget att hänsyn skall tas till kommunens särskilda kostnader för att anordna utbildning tillstyrker det; bl.a. *Statskontoret, Skolverket* och *Svenska kommunförbundet* liksom *Stockholms stad, Enköpings, Jönköpings, Kungsbacka, Ludvika* och *Uppsala kommuner*. *Danderyds kommun* ser ett värde i att det tydliggörs att skolpliktskostnader inte skall ingå i bidragsunderlaget. *Nacka kommun* säger att skolpliktskostnaden redan i dag ligger utanför bidraget. Även *Täby kommun* tillämpar redan denna metod och tillstyrker. *Sollentuna kommun* behåller medel för skolpliktsbevakning etc. hos den ansvariga nämnden och har ingen invändning.

Däremot avstyrker *Friskolornas riksförbund, Sveriges Kristna Friskoleråd, Waldorfskolefederationen* och *Båstads kommun*.

Skälen för regeringens förslag: För bidrag till en fristående särskola gäller att den fristående skolan får komma överens med elevens hemkommun om bidragets storlek. Om en överenskommelse inte kan träffas, skall kommunen betala det belopp som regeringen beslutat (9 kap. 6 a § tredje stycket skollagen, 1985:1100).

Enligt 2 b kap. 10 c § skollagen skall en kommun till en fristående särskola lämna bidrag för varje elev som deltar i utbildning motsvarande förskoleklass. Om skolan inte kommer överens om annat med elevernas hemkommuner, skall kommunerna betala det belopp som regeringen beslutat.

Elever som tillhör särskolans personkrets är inte en homogen grupp utan har varierande stödbehov. Därför är det inte ändamålsenligt att bidraget fastställs som en klumpsumma för en grupp elever. Det är inte heller möjligt att besluta om ersättnings storlek utan att ha ingående kännedom om de enskilda elevernas olika behov. Sådan kunskap finns av naturliga skäl endast lokalt.

Därför föreslår regeringen att hemkommunens bidrag skall beräknas för varje enskild elev och att bidraget skall bestämmas med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till elever i kommunala särskolor. På motsvarande sätt skall bidraget beräknas för elever som deltar i förskoleklass vid fristående särskolor. Detta innebär att beräkningen av bidraget för elever i fristående särskolor görs på samma sätt som för elever i fristående grundskolor. Prop. 2001/02:35

Kommunernas ansvar för att bereda utbildning

Det bidragssystem för fristående grundskolor som i dag gäller innebär en i lag reglerad skyldighet för elevens hemkommun att ge en fristående skola bidrag med hänsyn tagen till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar för sina egna grundskolor. Systemet innebär likvärdiga villkor för en elev i en kommun vare sig eleven går i en kommunal eller en fristående skola. Det ger även möjligheter att ta hänsyn till elevernas varierade behov och överensstämmer med den decentraliserade målstyrningen som gäller för skolväsendet i övrigt.

En kommun har enligt skollagen att se till att alla skolpliktiga barn i kommunen får sin rätt till utbildning tillgodosedd nära hemmet. I det kommunala uppdraget ligger att kunna bereda plats för alla skolpliktiga barn. Antalet elever som skall börja skolan skiftar år från år, vilket medför att behovet av lokaler och lärare varierar. Kommunerna måste alltid ha ett visst utrymme reserverat för elevökningar i samband med skolstarten för nybörjare, men även för andra elever som flyttar till kommunen. En kommun måste också kunna erbjuda plats i sina skolor när en fristående skola inte kan starta sin verksamhet som planerat eller när en fristående skola upphör. Den beredskap och överkapacitet som en kommun därmed har kan medföra högre kostnader per elev för vissa skolenheter. Hur denna beredskap ser ut skiljer sig från kommun till kommun. Det beror bl.a. på hur befolkningsstrukturen ser ut, om det är en glesbygdskommun eller en storstadskommun, var skolor är belägna i förhållande till bostäder inom kommunen samt hur stora skolorna är. Kommunerna kan inte såsom en fristående skola optimera sin organisation, dvs. avsluta sin intagning av elever när man har fyllt upp sina klasser och undervisningsgrupper. Dessa särskilda kostnader som kommunen har benämns ibland kommunens skolpliktskostnader. En fristående skola har inte samma uppdrag och samma skyldighet att tillhandahålla platser som en kommun har.

Till sådana skolpliktskostnader bör också enligt regeringens mening räknas de kostnader som en kommun har för uppföljning och utvärdering av skolväsendet i kommunen.

Ett tydligt resursfördelningssystem är ett viktigt instrument för att åstadkomma rättvisa förutsättningar och möjligheter för kommunala och fristående skolor att verka på lika villkor. Om kommunens särskilda skolpliktskostnader inkluderas i grunderna för bidraget per elev till fristående skolor, utan hänsyn tagen till vad den fristående skolans åtagande innebär, kan detta medföra att kommunen kommer att överkompensera den fristående skolan. Därför föreslås att 9 kap. 6 och 6 a §§ skollagen skall kompletteras med en bestämmelse som anger att en kommun skall ta hänsyn även till det kommunala ansvaret för att bereda utbildning, dvs.

skolpliktskostnaden, vid beräkningen av det bidrag som kommunen skall Prop. 2001/02:35 betala för en elev i en fristående grundskola eller särskola.

Lokalkostnader

Bidragsreglerna för fristående grundskolor anger att elevens hemkommun skall lämna bidrag med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundskolorna. Kammarrätten i Stockholm har i en dom den 22 september 2000 (mål nr 7757-1999) gjort en laglighetsprövning enligt kommunallagen (1991:900) av Botkyrka kommuns modell för beräkning av bidrag till fristående grundskolor. Botkyrkas modell innebar att de kommunala grundskolorna fick ersättning för sina faktiska lokalkostnader, medan de fristående skolornas ersättning baserades på den genomsnittliga kostnaden för de kommunala skolorna. Kammarrätten gör bedömningen att Botkyrka kommuns bidragsmodell strider mot 9 kap. 6 § tredje stycket skollagen, eftersom bidraget till de fristående skolornas lokalkostnader inte bestämts enligt samma grunder som för kommunens skolor. Botkyrka kommun har uttryckt oro för att de fristående skolorna vid val av lokaler skulle sakna skäl att ta ansvar för kostnaderna, om de får ersättning för de faktiska lokalkostnaderna. Regeringen konstaterar att bidraget skall bestämmas efter samma grunder. Innebörden av detta är att en fristående skola skall kunna driva sin verksamhet på likvärdiga villkor med kommunernas skolor, dvs. ersättningen för lokalkostnader skall i princip vara varken lägre eller högre än vad kommunen betalar för sina egna skollokaler. Mot bakgrund av den redogörelse som lämnats ovan avser dock regeringen att noga följa utvecklingen på det här området.

8.2 Fristående gymnasieskolor

8.2.1 Bidragsprinciper

Regeringens förslag: I en förklaring om rätt till bidrag för en fristående gymnasieskola skall Statens skolverk lämna uppgift om till vilket nationellt program i gymnasieskolan som utbildningen i den fristående skolan i bidragshänseende skall hänföras. För varje elev som genomgår utbildning i den fristående skolan skall elevens hemkommun lämna bidrag. Bidraget skall i första hand motsvara den kostnad som elevens hemkommun har för det nationella program som utbildningen har hänförs till. Om ett sådant program inte finns i elevens hemkommun men den kommun där den fristående skolan är belägen anordnar programmet, skall bidraget motsvara kostnaden för det programmet i den kommunen. Bidraget skall i båda fallen bestämmas efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till den egna gymnasieutbildningen. Hänsyn skall tas till skolans åtagande och elevens behov samt hemkommunens ansvar för att bereda gymnasieutbildning åt samtliga ungdomar i kommunen som har rätt till sådan. Om programmet varken finns i hemkommunen eller i lägeskommunen skall det belopp utbetalas som fastställts av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, skall kommunen som regel betala ett extra bidrag för det.

Regeringens bedömning: Statens skolverk bör, i stället för regeringen, fastställa de bidragsbelopp som i sista hand skall gälla för elever i fristående gymnasieskolor. Till grund för dessa belopp skall ligga medelvärdet av mediankostnaderna för tre på varandra följande år uppräknat med index för kostnadsutvecklingen.

Utredningens förslag: Det nuvarande bidragssystemet, som bygger på att fristående skolor och elevernas hemkommuner kommer överens, men med en av staten fastställd prislista som gäller om man inte kommer överens skall behållas. Medelvärdet av kommunernas mediankostnader för tre på varandra följande år uppräknade med rådande skolindex läggs till grund för bidragsschablonen, som rensas från kommunernas kostnader för skolmåltider. Kommunerna ges möjlighet att reducera bidragsbeloppet med högst fem procent för att kompensera den fristående skolans möjlighet att optimera sin skolorganisation. Bidragsbeloppen fastställs den 1 januari, men avser följande läsår med ikraftträdande den 1 juli. En bidragsschablon för IB-utbildning skall fastställas.

Remissinstanserna: *Svenska kommunförbundet* tillstyrker i huvudsak samtliga förslag till förändringar i bidragssystemet, men saknar förslag om bidragen till lokalkostnader. Lokalbidraget till en fristående skola bör motsvara den genomsnittliga lokalkostnaden per elev i kommunen.

Konkurrensverket framhåller att ändrade principer för att beräkna ersättningen till fristående skolor bör grundas på en undersökning eller analys av hur kommunerna redovisar sina kostnader för skolan. Med hänvisning till att många fristående skolor har elever från många olika kommuner

anser *Friskolornas riksförbund* att en bidragsmodell liknande den för Prop. 2001/02:35 grundskolan skulle bli ohållbar. Därför anser man att den nuvarande modellen skall behållas men avstyrker kommitténs förslag till förändringar av bidragsmodellen.

Stockholms stad anser att prislistan bör avskaffas och att medlen bör fördelas på samma sätt som till fristående grundskolor. *Jönköpings* och *Uppsala kommuner* förespråkar att ersättningen skall grunda sig på lägeskommunens kostnad för motsvarande utbildning. *Kommunförbundet Jönköpings län* förordar en ordning där i första hand den fristående skolan och lägeskommunen förhandlar och kommer överens. Om överenskommelse ej nås tillämpas lägeskommunens självkostnad för motsvarande program. *Södertälje kommun* föreslår en trappstegsmodell, där de fristående gymnasieskolorna i första hand får samma ersättning som den kommunala gymnasieskolan i kommunen. Om programmet inte finns gäller den regionala kostnaden och i tredje hand prislistan. *Växjö kommun* anser att prislistan endast bör användas då utbildningen vid den fristående skolan inte erbjuds i kommunen. *Karlskrona kommun* anser att den enskilda kommunens resursfördelningssystem skall gälla vad avser bidragets storlek. *Göteborgs stad* tillstyrker utredningens förslag, men vill ändå påpeka att bidraget bör baseras på de faktiska kostnaderna som finns i respektive kommun och inte schabloniseras. *Lärarnas Riksförbunds* övergripande inställning är att villkoren för fristående och kommunala skolor skall vara så lika som möjligt.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: I dag är grundregeln att elevens hemkommun och den fristående gymnasieskolan skall komma överens om bidragets storlek. Om man inte kommer överens, skall kommunen betala det belopp som regeringen föreskrivit i den s.k. prislistan, som är en bilaga till förordningen (1996:1206) om fristående skolor, se 9 kap. 8 a § skollagen och 2 kap. 12 § förordningen om fristående skolor.

Utredningen har visat att många fristående gymnasieskolor har svårt att förhandla fram högre bidrag än förordningens schablonbelopp. Utredningen visar också att majoriteten av kommunerna följer den s.k. prislistan.

De bidragsbelopp som regeringen fastställer för olika nationella program bygger på mediankostnaderna för ett stort urval av landets kommunala gymnasieskolor med motsvarande utbildningar. Bidragsbeloppen beräknas utifrån årliga kostnadsundersökningar som Skolverket på regeringens uppdrag genomför med hjälp av Statistiska centralbyrån (SCB). Emellertid ligger det i sakens natur att medianvärden endast i begränsad utsträckning speglar den faktiska kostnadsnivån i olika kommuner. Det kan t.ex. innebära att en fristående gymnasieskola får ett bidrag som är högre än kostnaden för motsvarande program i kommunens gymnasieskola. Även motsatt förhållande kan förekomma, dvs. den fristående skolan får ett lägre bidrag. Som exempel på hur kostnaden kan variera kan nämnas att mediankostnaden i riket för det naturvetenskapliga programmet år 1999 uppgick till 55 263 kronor, medan kostnaden i Stockholms stad uppgick till 69 529 kronor och i Malmö stad till 42 131 kronor. När prislistans belopp används i Malmö, blir resultatet att kommunen får betala ett avsevärt högre bidrag för en elev som går i en fristående skola i kommunen än vad kostnaden är för en elev på motsvarande program i kommunens gymnasieskola. I likhet med vad vissa remissinstanser (*Södertälje* och *Växjö kommuner* m.fl.) anser finner regeringen att

bidraget till fristående gymnasieskolor i första hand bör baseras på Prop. 2001/02:35 hemkommunens kostnad för motsvarande gymnasieprogram.

Med utgångspunkt i det övergripande synsättet om likvärdiga ekonomiska villkor oavsett huvudman föreslår regeringen att bidraget till fristående gymnasieskolor skall motsvara den kostnad som elevens hemkommun har för motsvarande nationella program. Bedömningen av vilket nationellt program utbildningen i bidragshänseende motsvarar skall göras av Statens skolverk. Uppgift om detta skall därför lämnas i Skolverkets beslut om förklaring om rätt till bidrag.

Det finns ett antal kommuner som inte har någon gymnasieskola och många kommuner erbjuder inte utbildning på alla nationella program. Därför föreslår regeringen att bidraget i andra hand skall motsvara kostnaden för motsvarande nationella program i den kommunala gymnasieskolan i den kommun där den fristående gymnasieskolan är belägen. Därmed blir hemkommunens kostnad för en elevs utbildning på ett visst gymnasieprogram densamma oberoende av om eleven väljer en fristående eller en kommunal skola i en annan kommun.

Bidraget skall i båda fallen bestämmas med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till den egna gymnasieutbildningen.

Bara i den situationen att varken förstahands- eller andrahandsalternativet är tillämpligt skall den s.k. prislstan användas. Även då skall det finnas ett visst utrymme för elevens hemkommun och den fristående skolan att komma överens om ett annat belopp. På så sätt blir det möjligt för kommunen att betala ett högre bidrag för elever vars mottagande annars skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan.

Av 5 kap. 5 § respektive 6 kap. 5 § skollagen följer att en kommun är skyldig att erbjuda utbildning på nationella program för samtliga ungdomar i kommunen som är berättigade till detta. Kommunen kan inte på samma sätt som en fristående gymnasieskola optimera sin skolorganisation genom att endast anordna ett fåtal program och ta in det antal elever som ger helt fyllda undervisningsgrupper. Kommunen måste ge plats för alla och även kunna ta emot nyinflyttade. De kostnader kommunen har med anledning av detta ansvar hänför sig dels till merkostnader för utbildningen på de olika programmen, dels till kostnader för central administration och förvaltning. Den kostnad som kommunen har för att bereda gymnasieutbildning åt samtliga ungdomar i kommunen som har rätt till sådan skall inte inkluderas i bidragsunderlaget för fristående gymnasieskolor. De kostnader som en kommun har för uppföljning och utvärdering av skolväsendet i kommunen (avsnitt 9.2), bör enligt regeringens mening inte ingå i kommunernas underlag för beräkning av bidrag till fristående skolor.

För att kommunala och fristående gymnasieskolor skall behandlas likvärdigt måste de enligt regeringens uppfattning inordnas i samma resursfördelningssystem. Många kommuner har i dag ett resursfördelningssystem med grundbidrag och tilläggsbidrag. Grundbidraget är avsett att täcka de normala kostnaderna för skolverksamheten. Tilläggsbidrag kan exempelvis utgå för elever med funktionshinder. Regeringen förutsätter att kommunerna har redovisningssystem för sin resursfördelning som visar kostnaderna per gymnasieprogram. Regeringen förutsätter även att

elevernas hemkommuner kan få del av lägeskommunernas kostnads- Prop. 2001/02:35
uppgifter.

Ersättning för mervärdesskatt

I likhet med vad som anfördes i prop. 1995/96:200 Fristående skolor m.m. beträffande bidrag till fristående grundskolor förutsätter regeringen att kommunen beaktar att den fristående skolan till följd av skillnaden i huvudmannaskap har vissa högre kostnader vad gäller mervärdesskatt. Detta gäller bidrag som lämnas enligt första- och andrahandsalternativet. I den s.k. prislistans bidragsbelopp ingår ersättning för sådan ingående mervärdesskatt som den fristående skolan saknar avdragsrätt för.

Beräkning av schablonbelopp

Hittills har regeringen fastställt de årliga bidragsbelopp per gymnasieprogram, den s.k. prislistan, som framgår av en bilaga till förordningen om fristående skolor. På regeringens uppdrag har Skolverket årligen sammanställt underlag till regeringen för att beräkna dessa bidragsbelopp. Enligt regeringens bedömning är detta en myndighetsuppgift, varför uppgiften att fastställa de bidragsbelopp som i sista hand skall gälla för elever i fristående gymnasieskolor fortsättningsvis bör ankomma på Skolverket.

Regeringen avser att i förordningen (1996:1206) om fristående skolor utfärda närmare föreskrifter om den s.k. prislistan.

Utredningen har föreslagit att medelvärdet för kommunernas mediankostnader för tre på varandra följande år uppräknade med rådande skolindex läggs till grund för bidragsberäkningen. Regeringen bedömer att en övergång till ett treårigt beräkningsunderlag har den fördelen att effekten av tillfälliga upp- respektive nedgångar i bidragsnivåerna dämpas, varför denna princip bör införas. Bidraget bör därför beräknas utifrån medelvärdet av mediankostnaderna för de tre senaste åren uppräknat med index för kostnadsutvecklingen.

Utredningen har vidare uttalat att Skolverket bör öka sina ansträngningar för att åstadkomma en högre svarsfrekvens från kommunerna vad avser kostnadsredovisningen per elev och gymnasieprogram. Enligt förordningen (1992:1083) om viss uppgiftsskyldighet för skolhuvudmännen inom det offentliga skolväsendet m.m. är skolhuvudmännen skyldiga att för uppföljning och utvärdering av skolväsendet lämna de uppgifter som Skolverket föreskriver. Om en skolhuvudman inte fullgör sina skyldigheter i detta avseende får Skolverket, enligt samma förordning, vid vite förelägga skolhuvudmannen att fullgöra sina skyldigheter. Regeringen utgår från att Skolverket vid behov använder denna möjlighet.

Ingen särskild bidragsschablon för IB-utbildning

Utredningen har utan motivering föreslagit att en särskild bidragsschablon skall införas för s.k. IB-utbildning (International Baccalaureate). Många remissinstanser är positiva till förslaget, men ingen har anfört något sakligt skäl för en särskild bidragsschablon. Enligt förordningen (1993:795) om statsbidrag till avgifter till International Baccalaureate Office (IBO)

har en fristående skola under vissa förutsättningar rätt till statsbidrag till Prop. 2001/02:35 den särskilda avgiften till IBO. Själva IB-utbildningen bygger på det naturvetenskapliga programmet, men skall enligt IBO:s bestämmelser omfatta fler lärarledda undervisningstimmar.

Antalet garanterade undervisningstimmar har fr.o.m. läsåret 2001/02 utökats med 30 timmar för det naturvetenskapliga, det samhällsvetenskapliga och det estetiska programmet. Regeringen anser därmed att det inte finns behov av en särskild bidragsschablon för IB-utbildning.

8.2.2 Att bestämma en utbildnings hemvist i bidragshänseende

Regeringens bedömning: Utredningen föreslår att Skolverket skall få besluta om att en utbildning i bidragshänseende till viss del skall jämföras med ett nationellt program och till resterande del med ett annat nationellt program. Detta bör prövas i samband med de ställningstaganden som behöver göras med anledning av de förslag Gymnasiekommittén 2000 kommer att lämna.

Utredningens förslag: Skolverket skall vid hänförandet i bidragshänseende av utbildningen till ett nationellt program inte enbart ta hänsyn till utbildningens mål utan även till de arbetsformer som skolhuvudmannen redovisar i sin ansökan. Skolverkets beslut om till vilket nationellt program en utbildning skall hänföras skall kunna omprövas. Beslut om bidragshänförande av en utbildning till nationella program skall kunna göras mer flexibelt. T.ex. så att 70 procent av en utbildning hänförs till det samhällsvetenskapliga programmet, medan 30 procent hänförs till det estetiska programmet. Bidragen till inriktningar som i kostnadshänseende klart överstiger kommunernas mediankostnad, som t.ex. musikinriktning på det estetiska programmet och transportinriktning på fordonsprogrammet, beräknas genom att programschablonen räknas upp med en av Skolverket fastställd faktor.

Remissinstanserna: Majoriteten av de instanser som kommenterat förslaget är positiva. *Skolverket* framhåller dock att det är ytterst komplicerat att väga in skolans arbetsformer och pekar på risken för att detta indirekt kommer att styra utformningen av verksamheten vid den fristående skolan. *Kalmarsunds gymnasieförbund* är negativt och befarar att förslaget skulle leda till en enorm flora av avgifter.

Skälen för regeringens bedömning: Den parlamentariska kommitté (Gymnasiekommittén 2000) som har till uppgift att utreda och lämna förslag till en framtida utformning av gymnasieskolans studievägsutbud skall redovisa sitt arbete senast den 30 april 2002. Kommittén skall bl.a. utreda och lämna förslag om hur den interkommunala ersättningen skall beräknas för riksrekryterande utbildningar. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att frågan om en ytterligare differentiering av bidragen till fristående gymnasieskolor bör beredas tillsammans med kommitténs förslag.

9 Resultat och kvalitet

En fristående skola har stor frihet att utforma sin utbildning. Det finns i gällande författningar inga särskilda krav på hur utbildningen skall bedrivas. Däremot uppställs vissa kvalitetskrav för att skolan skall godkännas eller förklaras vara berättigad till bidrag. För förskoleklassen gäller bl.a. att utbildningen skall stimulera varje barns utveckling och lärande samt ligga till grund för fortsatt skolgång. Fristående grund-, sär-, special-, gymnasie- och gymnasiesärskolors utbildning skall ge kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som motsvarande offentliga skolor skall förmedla (för gymnasieskolan enbart nationella och specialutformade program). En fristående skola skall även i övrigt svara mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet. En förutsättning för att utbildningen skall vara nationellt likvärdig är att en fristående skola som sätter betyg enligt betygssystemet för motsvarande offentliga skolform följer de bestämmelser om betygssättning och de betygsgränser som gäller för den offentliga skolformen.

För att garantera att de fristående skolorna lever upp till ovan nämnda krav är det viktigt att det finns en fungerande uppföljning och utvärdering av kvaliteten i skolorna. Det är självfallet också viktigt att det finns en kontroll av att fristående skolor i övrigt lever upp till de lagar och förordningar som berör dem.

I dag har såväl kommunerna som Skolverket rätt till insyn i fristående skolor. Skolverket ansvarar för tillsynen av fristående skolor. En fristående skola är också skyldig att delta i den nationella uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Skolverket. Vidare har Skolverkets kvalitetsgranskningsnämnd i uppgift att, enligt regeringens riktlinjer, granska kvaliteten i skolan, s.k. kvalitetsgranskning. När det gäller fristående skolor som får offentligt bidrag har kommunen rätt till insyn i verksamheten. Sådana skolor är också skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sina egna skolor i den utsträckning som kommunen bestämmer.

Den kontroll av fristående skolor som sker i dag är, enligt regeringens mening, inte tillräcklig. Skolverkets tillsyn av fristående skolor har under de senaste åren kraftigt begränsats till en nivå som inte är tillfredsställande. Vidare har den nationella kvalitetsgranskningen endast i begränsad omfattning inriktats mot fristående skolor.

Det finns inga uppgifter om i vilken utsträckning kommuner inkluderar fristående skolor i sin uppföljning och utvärdering eller hur vanligt det är att kommuner utövar insyn. Med dagens regler blir det dock alltför godtyckligt om en fristående skola blir föremål för kommunal uppföljning och utvärdering respektive insyn. Detta är inte acceptabelt, vilket föranleder regeringen att lämna följande förslag och bedömningar.

Regeringens förslag: Statens skolverk skall även fortsättningsvis svara för tillsynen av fristående skolor som har godkänts eller förklarats berättigade till bidrag.

Promemorians förslag: Två alternativa förslag redovisas för hur fördelningen av ansvaret för tillsynen av utbildningen vid fristående skolor kan utformas. Alternativ 1 innebär att hela ansvaret oförändrat skall vila på Statens skolverk. Enligt alternativ 2 får kommunen ansvar för den omedelbara tillsynen, medan Skolverket får ett övergripande ansvar för tillsyn och sanktionsmöjligheter. Om alternativ 2 införs, skall de nuvarande bestämmelserna i skollagen om kommunens rätt till insyn upphävas.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som yttrat sig i frågan förordar att Skolverket även fortsättningsvis skall ha tillsynsansvaret över de fristående skolorna. *Skolverket* är tveksamt till att tillsynen skall delas mellan stat och kommun. *Konkurrensverket* anser att ansvaret för tillsyn och kontroll i efterhand bör delas mellan den enskilda skolan och Skolverket. *Nacka kommun* anser att det behövs en välutvecklad och skarp tillsyn som inte stannar vid laglighetsprövningen. *Danderyds kommun* ser det som naturligt att den omedelbara tillsynen åläggs kommunen, medan *Svenska kommunförbundet* och *Friskolornas riksförbund* avvisar förslaget. *Danderyds kommun* framför att ett ökat kommunalt tillsynsansvar för fristående skolor på ett positivt sätt skulle öka kommunens intresse och kompetens för tillsyn och utvärdering. *Kammarrätten i Stockholm* och *Jönköpings och Växjö kommuner* har inte något att invända mot alternativ 2. *Riksrevisionsverket (RRV)* drar slutsatsen att det inte nu är lämpligt att lyfta bort det omedelbara tillsynsansvaret från Skolverket, då kommunerna har så olika sätt att principiellt förhålla sig till fristående skolor. *Söderköpings kommun* föreslår ett nytt alternativ som innebär att kommunen skall ges ökade insynsmöjligheter.

Skälen för regeringens förslag: Tillsynen av fristående skolor syftar till att kontrollera att de författningsreglerade krav som staten ställer på fristående skolor uppfylls. En viktig tillsynsuppgift är kontrollen av att verksamheten i fristående skolor, på samma sätt som i offentliga, bygger på demokratisk grund, dvs. att den präglas av demokratiska värderingar, öppenhet, tolerans samt saklighet och allsidighet. Tillsynen skall utmynna i ett ställningstagande till fortsatt godkännande respektive rätt till bidrag. Däremot innebär inte tillsynen någon utvärdering av skolans kvalitet, utöver en bedömning av om de författningsreglerade kraven är uppfyllda.

I dag utövas tillsynen av fristående skolor av Skolverket. Även om det finns vissa fördelar med promemorians förslag om ett delat tillsynsansvar mellan Skolverket och kommunerna, anser regeringen att Skolverket även fortsättningsvis skall ha hela tillsynsansvaret. Genom att tillsynen vilar på en instans, Skolverket, garanteras att tillsynen sker på ett enhetligt sätt och att samma bedömningsgrunder tillämpas över hela landet. Därigenom kan kraven på rättssäkerhet uppfyllas. Dessutom elimineras risken för att någon oklarhet skall råda beträffande ansvarsfördelningen mellan Skolverket och kommunerna.

Regeringens förslag: Den kommun där en fristående skola med offentligt bidrag är belägen skall ha insyn i skolans verksamhet. Kommunen skall följa upp och utvärdera verksamheten även vid sådana skolor. Fristående skolor som får offentligt bidrag skall därmed vara skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering som en kommun gör av skolväsendet i kommunen.

Regeringens bedömning: Fristående skolor som har rätt till bidrag bör vara skyldiga att lämna sina kvalitetsredovisningar till den kommun där skolan är belägen. Vidare bör Skolverket få i uppdrag att utarbeta allmänna råd för kommunernas uppföljning och utvärdering.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag utom vad gäller frågan om insyn.

Utredningens förslag: Kvalitetsredovisningarna skall granskas av Skolverket.

Remissinstanserna: *Skolverket, Stockholms stad* samt *Danderyds, Katrineholms, Nacka, Sundsvalls, Täby och Uppsala kommuner* tillstyrker att kommunerna skall inkludera fristående skolor i den uppföljning och utvärdering som kommunerna gör av sitt eget skolväsende. *Sollentuna kommun* framhåller att förslaget inte innebär något nytt för kommunens vidkommande och tillstyrker. *Svenska kommunförbundet* avvisar förslaget. *Friskolornas riksförbund* har inget att invända mot förslaget, men anser att det borde vara naturligare att de fristående skolorna lämnar sina kvalitetsredovisningar till Skolverket och inte till kommunen. *Jönköpings kommun* menar att offentligt finansierade skolor bör omfattas av likvärdiga system för kvalitetsarbete. Årliga kvalitetsredovisningar bör därför avges av kommunala och fristående skolor till kommunen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Som tidigare nämnts finns det skäl att stärka uppföljningen och utvärderingen av fristående skolor. Enligt regeringens mening skall kommunerna ha ett ansvar för den lokala uppföljningen och utvärderingen av kvaliteten i den utbildning som ges i skolväsendet för barn och ungdom. Skälen till detta är flera, men ett av de viktigare är att upprätthålla den ansvarsfördelning mellan stat och kommun som decentraliseringen av den svenska skolan innebar. En av de bärande tankarna bakom decentraliseringen var att kommunernas ansvar för skolan skulle bli tydligare. Kommunerna fick därför ansvaret för genomförande och utveckling av skolverksamheten samt för att verksamheten på lokal nivå följs och utvärderas. Ett växande antal fristående skolor som uteslutande står under statlig kontroll medför att kommunernas ansvar för skolväsendet i kommunen begränsas. Detta strider mot den grundläggande tanken med decentraliseringen.

Kommunen ansvarar i dag för skolplikten och för att erbjuda utbildning i förskoleklassen och gymnasieskolan. Alla barn och ungdomar har rätt till en likvärdig utbildning av god kvalitet som lägger grunden för ett livslångt lärande. Därför är det rimligt att kommunen skall ha möjlighet att bedöma kvaliteten i all den skolverksamhet som erbjuds barn och ungdomar i kommunen. Det handlar dessutom om en trygghet för elever och föräldrar att verksamheten svarar mot de kvalitetskrav som samhället ställt upp.

Som en följd av att kommunen redan i utgångsläget har ett ansvar för alla elever i kommunen finns det skäl att kräva att en kommunal uppföljning och utvärdering även omfattar verksamheten i de fristående skolorna. Genom detta kan kommunen hålla sig orienterad om verksamheten vid en fristående skola i kommunen. På så sätt skapas bättre förutsättningar för ömsesidigt erfarenhetsutbyte och pedagogisk utveckling. Med tanke på att det är kommunala medel som bekostar utbildningen i fristående skolor torde det dessutom ligga i kommunernas intresse att förvissa sig om att utbildningen svarar mot de kvalitetskrav som medborgarna har rätt att ställa på offentligt finansierad verksamhet. Dessutom bör en ökad kunskap om den fristående skolans verksamhet och villkor vara till gagn för kommunens bedömning av skolans bidragsbehov.

Vad innebär uppföljningen och utvärderingen?

Enligt 9 kap. skollagen är fristående skolor som får offentligt stöd skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Skolverket. Fristående skolor som får offentligt bidrag är också skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sina egna skolor i den utsträckning som kommunen bestämmer. Enligt 2 b kap. skollagen gäller motsvarande för den fristående förskoleklassen.

Till skillnad från i dag skall en kommun, enligt regeringens förslag, inkludera fristående skolor i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sina egna skolor. Det innebär att kommunen måste ha insyn i verksamheten hos en fristående skola som får offentligt bidrag. Med dessa förändringar blir kontrollen av fristående skolor inte avhängig av den enskilda kommunens ambitionsnivå. Skolverket bör i sin tillsyn också följa upp att kommunerna genomför sådan uppföljning och utvärdering.

Kommunens uppföljning och utvärdering av de fristående skolorna skall utgå från de uppföljningar och utvärderingar som kommunen gör av sina egna skolor. Som ett underlag för detta arbete skall kommunen bl.a. ha tillgång till den fristående skolans kvalitetsredovisning, som den fristående skolan enligt förordningen (1997:702) om kvalitetsredovisning inom skolväsendet är skyldig att årligen upprätta. Det är i sammanhanget viktigt att påpeka att en fristående skola inte är skyldig att följa de kommunala mål som anges i kommunens skolplan. Fristående skolor omfattas inte heller av alla nationella mål. Utvärderingen av fristående skolors resultat måste alltså göras mot de nationella mål som gäller för dem. Kommunen förutsätts i förekommande fall ta hänsyn till den fristående skolans pedagogiska särart.

Kommunens insyn i en fristående skolas verksamhet är en förutsättning för att kommunen skall kunna göra en rättvis bedömning av skolans bidragsbehov grundat på skolans åtagande och elevernas behov. Insynen har inte samma genomgripande karaktär som den tillsyn som Skolverket utövar. Rätten till insyn ger inte kommunen någon rätt att ge den fristående skolan någon form av påpekande.

Regeringens förslag innebär att uppföljning och utvärdering av fristående skolor kommer att genomföras av ett stort antal aktörer, vilka kan ha olika resurser och kompetens för detta. När det gäller promemorians förslag om kommunal tillsyn menade RRV att det finns en risk med kom-

munal tillsyn, då kommunerna enligt RRV i dag uppvisar stora skillnader i sin förmåga att utvärdera och tillse sina egna skolor. Skolverket har dock visat att de största svagheterna inom detta område finns i de mindre kommunerna. Det är också de mindre kommunerna som oftast saknar fristående skolor. Samtidigt har Skolverket det senaste året intensifierat sina ansträngningar för att bidra till kompetensutveckling i de kommuner som bedöms ha de största svårigheterna. Regeringen avser dessutom att uppdra åt Skolverket att utarbeta allmänna råd för utformningen av kommunernas uppföljning och utvärdering.

Vissa remissinstanser kritiserar att kommunerna skulle få insyn i konkurrerande verksamheter. Först kan då konstateras att kommunerna redan i dag har rätt till insyn i de fristående skolorna. Det är dessutom så att kommunen och den fristående skolan konkurrerar med kvalitet och att eleverna kan dra nytta av att en skolas kvalitet blir allmänt känd. En av de bärande idéerna bakom valfrihet och olika aktörer inom skolans område är dessutom att detta skall leda till ömsesidig utveckling. En pedagogisk och kvalitativ utveckling gynnas mer av öppenhet än av slutenhet. Därtill skulle det uppfattas som inskränkande ur demokratisk synvinkel att kommunens invånare inte har möjlighet till insyn i alla skolor, oavsett huvudman, som finansieras med allmänna medel.

Ansvarsfördelningen mellan kommunerna och Skolverket

Med regeringens förslag har kommunen och Skolverket skilda roller och ansvar när det gäller kontrollen av fristående skolor. Kommunens ansvar består i att fortlöpande följa upp och utvärdera samtliga av kommunen finansierade skolor i kommunen, dvs. att i relevanta delar infoga fristående skolor i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av skolväsendet. Kommunen skall därmed också ha insyn i den fristående skolans verksamhet. Även Skolverket har i uppdrag att följa upp och utvärdera fristående skolor, men detta gäller uppföljning och utvärdering på nationell nivå samt de nationella kvalitetsgranskningar som genomförs av Skolverkets kvalitetsgranskningsnämnd.

Laglighetsprövning utövas enbart av staten i form av Skolverkets tillsyn. Kommunens uppföljning och utvärdering kan dock tillsammans med den fristående skolans egna uppföljningar och utvärderingar utgöra ett underlag för Skolverkets tillsyn.

Om en kommun finner att en fristående skolas undervisning brister i kvalitet eller skolan på annat sätt inte lever upp till kraven för sitt godkännande eller sin rätt till bidrag, bör kommunen påtala detta för Skolverket. Skolverket har då anledning att fatta beslut om en tillsynsutredning.

Kommunernas ansvar för lokal uppföljning och utvärdering av fristående skolor påverkar inte Skolverkets ansvar för att genomföra tillsyn av fristående skolor, såväl på eget initiativ som efter anmälan eller andra uppgifter om missförhållanden på en skola. Tvärtom är det viktigt, särskilt utifrån elevens rätt, att Skolverket snabbt kan reagera och agera vid uppgifter om brister i en fristående skola.

10 Ekonomisk redovisning

Regeringens förslag: Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer skall få meddela föreskrifter om skyldighet för huvudmannen för en fristående skola att lämna en ekonomisk redovisning över verksamheten.

Regeringens bedömning: En bidragsberättigad fristående skola bör årligen lämna in en ekonomisk redovisning över sin verksamhet till Statens skolverk och till den kommun där skolan är belägen. Av redovisningen skall framgå hur skolan finansierat verksamheten och hur ett eventuellt överskott har disponerats.

Utredningens förslag: De bidragsberättigade fristående gymnasieskolorna skall åläggas att årligen lämna in en ekonomisk redovisning över sin verksamhet till Skolverket. Av redovisningen, som skall vara granskad och godkänd av en revisor, skall framgå hur skolan finansierat verksamheten och hur ett eventuellt överskott har disponerats. Skolverket skall kontrollera att bidragen har utbetalats i enlighet med gällande bestämmelser. Den årliga granskningen av en skolas kvalitetsredovisning och ekonomiredovisning skall ligga till grund för beslut om fortsatt bidragsberättigande och till vilket nationellt program skolans undervisning i bidragshänseende fortsättningsvis skall hänföras.

Remissinstanserna: En majoritet av de instanser som yttrat sig, däribland *Friskolornas riksförbund*, tillstyrker förslaget att en fristående skola skall lämna en årlig ekonomisk redovisning till Skolverket. Riksförbundet framhåller dock att det inte får vara fråga om annan redovisning av uppgifter än sådana som i andra sammanhang är offentliga. *Skolverket* avstyrker förslaget om att kontinuerligt och ingående kontrollera de fristående skolornas ekonomiska förhållanden. Enligt *Statskontoret* bör det ligga i Skolverkets granskning och tillsyn att följa den ekonomiska utvecklingen i de fristående skolorna.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Eftersom fristående skolor inte, såsom offentliga skolor, lyder under offentlighetsprincipen, finns det anledning att öka kontrollen av och den allmänna insynen i hur offentliga medel används. Därför bör varje fristående skola årligen lämna en ekonomisk redovisning över sin verksamhet till Skolverket och till den kommun där skolan är belägen. Dessa handlingar blir i och med inlämnandet allmänna handlingar. Syftet med en sådan redovisning är att få kunskap om hur skolan har finansierat sin verksamhet och hur ett eventuellt överskott har disponerats. Regeringen föreslår därför att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer skall få ett bemyndigande att meddela föreskrifter om skyldighet för huvudmannen för en fristående skola att lämna en ekonomisk redovisning över verksamheten.

Regeringen finner det dock inte rimligt, såsom utredningen föreslår, att förutsätta att Skolverket skall göra en årlig granskning av varje skolas kvalitetsredovisning och ekonomiska redovisning som grund för beslut om fortsatt bidragsberättigande.

Kommundemokratikommittén har i sitt betänkande Att vara med på Prop. 2001/02:35 riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting (SOU 2001:48) lämnat ytterligare förslag om offentlighet bl.a. när det gäller verksamheten i fristående skolor, dvs. hur allmänheten skall tillförsäkras insyn i denna. Betänkandet bereds f.n. inom Regeringskansliet (Justitiedepartementet).

11 Övriga frågor

11.1 Individuella program

Regeringens bedömning: Ett ställningstagande i frågan om rätt för fristående gymnasieskolor att anordna individuellt program bör göras först efter det att Gymnasiekommittén 2000 har redovisat sitt arbete.

Utredningens förslag: En fristående gymnasieskola får anordna individuellt program, om skolan och elevens hemkommun kommer överens om det bidrag som kommunen skall betala till skolan för eleven.

Remissinstanserna: Flertalet av de instanser som yttrat sig över förslaget är positiva. *Statens skolverk* anser att förslaget inte är ordentligt utrett och att frågan om hur intagningen skall gå till inte har behandlats. *Botkyrka kommun* anser att utredningens förslag bör skjutas på framtiden och att programmets nuvarande former bör utredas mer ingående utifrån de erfarenheter kommunerna har. *Lärarnas Riksförbund* instämmer inte i utredningens förslag och hänvisar till att frågan behandlas i Gymnasiekommitténs översyn av gymnasieskolans programstruktur.

Skälen för regeringens bedömning: Utredningen pekar på att fristående gymnasieskolor med nu gällande reglering endast har rätt till bidrag för elever som går ett nationellt eller specialutformat program. Det innebär att skolan kan förlora bidraget för en elev som av något skäl inte kan fullfölja hela programmet eller läser en så begränsad del av programmet att det inte kan rubriceras som ett s.k. reducerat program, dvs. eleven läser färre kurser än vad som krävs för ett fullständigt program dock lägst 90 procent av 2 500 gymnasiepoäng.

Enligt regeringens uppfattning handlar frågan om ett individuellt program för en elev som antagits till och påbörjat en utbildning motsvarande ett nationellt eller specialutformat program om behov av särskilt stöd för en elev som uppfyller gällande behörighetskrav. Att en skola i en sådan situation inte är beredd att ge eleven erforderligt stöd inom ramen för den påbörjade utbildningen synes märkligt. För den offentliga gymnasieskolan gäller enligt gymnasieförordningen (1992:394) att en elev skall ges stödundervisning om det kan befaras att eleven inte kommer att nå de kunskapsmål som anges i kursplanerna eller om eleven av andra skäl behöver särskilt stöd.

Den parlamentariska kommitté (Gymnasiekommittén 2000) som har i uppdrag att utreda och lämna förslag till en framtida utformning av gymnasieskolans studievägsutbud (dir. 2000:35 och dir. 2001:8) utreder bl.a. det individuella programmet och dess förutsättningar. Regeringen bedömer därför att frågan om rätten för fristående gymnasieskolor att anordna individuellt program bör beredas tillsammans med kommitténs förslag om det individuella programmet.

Regeringens bedömning: Resultatet av Gymnasiekommitténs 2000 arbete bör avvaktas, innan frågan om riksrekrytering prövas.

Utredningens förslag: De fristående gymnasieskolornas rätt till riksrekrytering av sina elever bibehålls i avvaktan på den pågående gymnasieutredningen liksom utvecklingen i de regioner där en övergång till fritt val börjat praktiseras.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som yttrat sig instämmer i förslaget. *Danderyd, Kiruna, Skövde och Sollentuna kommuner, Lärarnas riksförbund* samt *Svenska kommunförbundet* anser att erfarenheter av pågående kommunal och regional samverkan kring elevernas fria val av gymnasieskola och pågående gymnasieutredning bör avvaktas. *Karlstad kommun* anser att nuvarande regler skall gälla tills frågan har utretts. *Tjänstemännens Centralorganisation och Lärarförbundet* anser att det måste råda likställighet beträffande rekryteringsmöjligheterna och att det är viktigt att frågan löses i en ny lagstiftning. *Statskontoret* anser att elevernas valfrihet bör ges stort värde och som princip bör gälla att fristående gymnasieskolor inte skall ha några inskränkningar i sitt upptagningsområde. *Kommunförbundet Stockholms län, Lärarhögskolan i Umeå och Friskolornas riksförbund* anser att likvärdighetsskäl talar för att riksrekrytering även bör gälla kommunala skolor. *Botkyrka kommun* anser att reglerad riksrekrytering bör ske utifrån ett antal nationellt fastställda kriterier. *Haninge kommun* anser att det finns ett starkt behov av att diskutera riksrekrytering och gymnasieplanering ur ett regionalt utbudsperspektiv. *Jönköpings kommun* anser att fristående skolor bör, såsom kommunala, ha möjlighet att ansöka om att en viss utbildning skall omfattas av riksrekrytering. *Ronneby kommun* menar att riksrekrytering för fristående skolor skall följa samma regelsystem som gäller kommuner emellan. *Svenskt näringsliv* anser att alla elever skall ha rätt att välja skola oavsett om det är en kommunal eller fristående skola. *Waldorfskolefederationen* anser att riksrekrytering en absolut nödvändighet för waldorfskolorna.

Skälen för regeringens bedömning: Den överordnade principen att villkoren skall vara lika för offentliga och fristående skolor innebär att grunderna för deras rekrytering av elever bör vara likvärdiga. Så är visserligen inte fallet i dag, utan de fristående gymnasieskolorna har en generell konkurrensfördel genom att eleven har rätt att söka även en utbildning i fristående skola som inte finns i den egna kommunen. Utredningen framhåller att en inskränkning av de fristående gymnasieskolornas upptagningsområde skulle få störst konsekvenser för eleverna. De elever som t.ex. bor i kommuner där inte någon fristående skola har etablerat sig skulle få mycket begränsade möjligheter att söka många attraktiva utbildningar. Även om alla utbildningar inom gymnasieskolan, såväl med kommunalt som enskilt huvudmannaskap, vore riksrekryterande skulle problem uppstå för eleverna i deras val. Att fritt kunna söka till den skola eller den utbildning som bäst motsvarar elevens önskemål är inte det samma som att komma in. Konkurrensen om platserna på vissa attraktiva utbildningar blir större. Det skulle kunna leda till att endast elever med mycket höga betyg blir intagna. Regeringen bedömer dock för närvarande,

i likhet med utredningen, att resultatet av den pågående gymnasieutredningens (Gymnasiekommittén 2000) arbete bör avvaktas, eftersom den har i uppdrag att också se över frågan om riksrekrytering. Prop. 2001/02:35

11.3 Inackorderingstillägg

Regeringens bedömning: Bestämmelserna om inackorderingstillägg för elever i fristående gymnasieskolor bör inte ändras, innan Gymnasiekommittén 2000 har redovisat sitt arbete.

Utredningens förslag: Utredningen anser att systemet där Centrala studiestödsnämnden (CSN) betalar ut ett inackorderingstillägg till elever vid fristående gymnasieskolor kan behållas. CSN:s definition av vilka elever vid fristående gymnasieskolor som behöver inackorderingstillägg bör ändras så att alla elever som av restidsskäl behöver bo inackorderade under utbildningen får rätt till inackorderingstillägg.

Remissinstanserna: Majoriteten av de instanser som yttrat sig över förslaget är positiva. CSN avstyrker förslaget och framhåller att inom det offentliga skolväsendet är en kommun inte skyldig att stå för inackorderingskostnader, om motsvarande utbildning finns i hemkommunen. *Trollhättans kommun* menar att kommitténs förslag kommer att ge de fristående skolorna konkurrensfördelar, varför man inte ställer sig bakom förslaget.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen finner inte anledning att för närvarande ändra villkoren för inackorderingstillägg. En sådan ändring skulle medföra att elever i fristående gymnasieskolor skulle gynnas i förhållande till elever i offentliga gymnasieskolor. Frågan om inackorderingstilläggets omfattning i såväl den kommunala skolan som den fristående skolan bör ses över i anslutning till beredningen av förslagen från den översyn av riksrekryteringen som görs av Gymnasiekommittén 2000 (se avsnitt 11.2).

12 Ekonomiska konsekvenser

Propositionen bedöms inte medföra några kostnadskonsekvenser för kommunsektorn.

Fristående skolor är i dag skyldiga att i den utsträckning som kommunen bestämmer delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt skolväsende. Att varje kommun där en fristående skola är belägen får ett tydligare ansvar för att låta sin uppföljning och utvärdering innefatta även fristående skolor, bedöms inte medföra ökade kostnader för kommunerna, utöver vad som följer av deras ansvar för alla elever i kommunen. Det faktum att det etablerats flera fristående skolor i en del kommuner har egentligen inneburit minskade kostnader för vissa av dessa kommuner som hittills valt att inte inkludera fristående skolor i sin uppföljning och utvärdering. I dessa fall har kommunen uteslutande förlitat sig på Skolverkets tillsyn av fristående skolor. Kommunsektorn behöver således inte kompenseras för att vissa kommuner, som tidigare inte gjort det, nu måste ta sitt ansvar för kvaliteten i den utbildning som bekostas med allmänna medel.

De kostnader som en kommun har för uppföljning och utvärdering av skolväsendet i kommunen ingår enligt regeringens mening inte i kommunernas underlag för beräkning av bidrag till fristående skolor.

Nämnd för fristående skolor

Bedömningen att en särskild nämnd bör inrättas inom Skolverket för att besluta i ärenden om godkännande och rätt till bidrag för fristående skolor bedöms inte medföra ökade kostnader. Nämndens verksamhet ersätter uppgifter som redan i dag vilar på Skolverket och skall finansieras inom ramen för myndighetens förvaltningsanslag och den särskilda avgift för Skolverkets prövning som föreslås i avsnitt 7.3.

Skolverkets tillsyn

Skolverkets tillsyn av fristående skolor avses ske inom ramen för tilldelade resurser.

Kostnader och andra konsekvenser för små företag

Enligt den s.k. SimpLex-förordningen – förordning (1998:1820) om särskild konsekvensanalys av reglers effekter för små företags villkor – skall en särskild konsekvensanalys göras när en myndighet under regeringen överväger nya eller förändrade regler som kan ha effekter av betydelse för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt.

Fristående skolor arbetar under unika förutsättningar. När en skola har förklarats ha rätt till bidrag betalar elevens hemkommun bidrag för eleven enligt grunder som innebär att de ekonomiska villkoren för fristående och

offentliga skolor är likvärdiga. När en skola fått rätt till bidrag, så har den i praktiken en garanti för att få bidrag så länge den förmår attrahera elever. Prop. 2001/02:35

De förslag om förändringar i bidragsvillkoren som presenterats i det föregående syftar till att åstadkomma så likvärdiga bidragsvillkor som möjligt för fristående och offentliga gymnasieskolor och att motverka konkurrensfördelar för någon part, t.ex. förslagen om samma villkor för elevavgifter i fristående och offentliga skolor.

Bidraget för fristående gymnasieskolor knyts i första hand till kostnadsnivån i elevens hemkommun. Om motsvarande gymnasieprogram inte finns i elevens hemkommun knyts bidraget till kostnadsnivån i den kommun där skolan är belägen, om den kommunen är en annan än elevens hemkommun. När ingendera alternativet är tillämpligt används oförändrat den s.k. statliga prislistan.

Fristkommittén har påtalat att kostnaderna varierar starkt mellan de olika gymnasieprogrammen, men att det även finns tydliga regionala variationer. Kommittén har visat att huvuddelen av de fristående gymnasieskolorna ligger i Stockholms, Uppsala och Södermanlands län, där kostnadsnivån är betydligt högre än t.ex. i Malmöområdet. Kommittén har även visat att de natur- och samhällsvetenskapliga programmen är de mest frekventa och att majoriteten av de elever som valt en fristående gymnasieskola utanför hemkommunen finns i Stockholms län och i Göteborgs län. Kommittén har också konstaterat att de fristående skolor som ligger utanför storstadsområdena rekryterar majoriteten av sina elever från lägeskommunen och dess närmaste omgivningar. Förslaget bedöms innebära att anknytningen till hemkommunens respektive lägeskommunens kostnads- läge kommer att vara aktuell för merparten av eleverna i fristående gymnasieskolor. Det medför i sin tur att förutsättningarna för konkurrensneutralitet ökar. I några fall bedöms bidragen till fristående gymnasieskolor komma att minska. Det gäller t.ex. fristående gymnasieskolor som rekryterar elever från Malmö och i Hallands län, men även i dessa fall bedöms förutsättningarna för konkurrensneutralitet öka. Läsåret 2000/01 gick 1,6 procent av Malmös gymnasieelever i fristående gymnasieskolor.

En konsekvens för skolor som rekryterar elever från flera kommuner är att bidragens storlek för respektive elev kan variera på samma sätt som sedan den 1 juli 1997 gäller för fristående grundskolor. Fristkommittén (dir. 1997:55) har under två år följt kommunernas bidragsgivning till fristående grundskolor. Kommittén, som har slutredovisat sitt uppdrag i betänkandet Likvärdiga villkor? (SOU 1999:98), konstaterade att "flertalet kommuner och fristående skolor anser att de nya resursfördelningsreglerna är att föredra framför de tidigare reglerna." Förutsättningarna för att i förväg bedöma bidragens storlek bedöms vara likvärdiga med de förhållanden som råder i dag, då den s.k. prislistan för följande kalenderår fastställs i december. Viss variation kan dock förekomma beroende på enskilda kommuners budgetarbete. Förslaget innebär inte något utökat krav på förhandlingar med elevernas hemkommuner. Ibland kan man dock precis som i dag behöva förhandla om extra resurser för en mycket stödkrävande elev.

Förslagen medför annars inte heller att nya administrativa krav ställs på de fristående skolorna utöver det naturliga kravet att en skola skall kunna redovisa hur de offentliga bidragen använts. Kravet att en fristående skola

årligen skall upprätta en skriftlig kvalitetsredovisning infördes redan genom förordningen (1997:702) om kvalitetsredovisning inom skolväsendet. Prop. 2001/02:35

Bestämmelsen om att en fristående skola inte skall få ta ut särskilda avgifter i samband med ansökan om plats i utbildningar som skolan får bidrag för bedöms inte ha någon negativ inverkan. Förslagen om bidrag till fristående skolor innebär att bidragen skall vara likvärdiga med de bidrag som utbetalas till motsvarande kommunala skolor. Om en fristående skola skulle tillåtas att ta ut avgifter utöver sin bidragsfinansiering, skulle detta ge den fristående skolan en otillbörlig konkurrensfördel.

De särskilda hänsyn som behöver tas till de fristående skolornas villkor har beaktats genom de ikraftträdande- och övergångsbestämmelser som föreslås.

13 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna i skollagen skall träda i kraft den 1 juli 2002. Bestämmelserna om beräkning av bidrag och om avgifter skall dock tillämpas först fr.o.m. kalenderåret 2003.

Skälen för regeringens förslag: De nya bestämmelserna i skollagen bör kunna träda i kraft den 1 juli 2002. Det är dock lämpligt att bestämmelser om beräkning av offentliga bidrag till fristående skolor följer kalenderåret. De bestämmelser som innehåller ändringar såvitt gäller beräkning av bidrag bör därför tillämpas först fr.o.m. 2003. Detsamma bör gälla bestämmelser om avgifter i fristående skolor med offentligt bidrag, eftersom dessa bestämmelser har ett direkt samband med bidragsbestämmelserna. Av de förslag till ändringar i skollagen som nu lämnas bör därför bestämmelserna om beräkning av bidrag och om avgifter i 2 b kap. 10 b och 10 d §§ samt 9 kap. 6 a, 7, 8 a, 9, 10, 12 och 14 §§ tillämpas först fr.o.m. kalenderåret 2003.

En fristående skola som har fått ett beslut om godkännande eller en förklaring om rätt till bidrag före den 1 juli 2002 skall inte behöva ansöka om det på nytt. Ett godkännande respektive en förklaring om rätt till bidrag som har lämnats före ikraftträdandet skall alltså fortsätta att gälla. Statens skolverk kan dock besluta om återkallande av godkännandet respektive bidragsrätten. Det tidigare beslutet skall därför gälla till dess Skolverket beslutar om något annat. I villkoren för godkännande respektive förklaring om rätt till bidrag har tagits in bestämmelser om krav på lärare. För sådana skolor som har fått beslut om godkännande eller rätt till bidrag före den 1 juli 2002 skall dessa bestämmelser inte tillämpas, dvs. ett återkallande skall inte kunna ske på den grunden att villkoret i 2 b kap. 7 § andra stycket 2 eller 9 kap. 2 § första stycket 6, 8 § första stycket 4 eller 8 b § första stycket 4 inte är uppfyllt.

14 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

2 kap.

8 §

Av paragrafen följer att varje kommun har ansvar för att följa upp och utvärdera sitt skolväsende. *Tredje stycket* är nytt. Där anges att kommunen skall följa upp och utvärdera verksamheten även vid fristående skolor som är belägna i kommunen och får bidrag av kommunen. Bestämmelsen har samband med vad som anges om kommunens rätt till insyn i 2 b kap. 8 § tredje stycket samt 9 kap. 11 § andra stycket och 13 § andra stycket. Förslaget har behandlats i avsnitt 9.2.

2 b kap.

7 §

Utbildning som motsvarar förskoleklassen får bedrivas i enskild regi om utbildningen är godkänd. I paragrafen regleras förutsättningarna för godkännande. Villkoren för att bedriva utbildning som motsvarar förskoleklassen i en fristående skola (fristående förskoleklass) överensstämmer i huvudsak med vad som gäller enligt 9 kap. 2 § för fristående skolor som motsvarar grundskolan, särskolan eller specialskolan.

Andra stycket 2 är nytt. Det innebär att ytterligare ett villkor införs för att en fristående förskoleklass skall godkännas. Motsvarande tillägg har föreslagits även för övriga skolformer i fristående skolor, se kommentaren till 9 kap. 2 §.

Andra stycket 3 motsvarar tidigare andra stycket 2.

8 §

Tredje stycket i paragrafen behandlar dels en kommuns rätt till insyn i en fristående skolas verksamhet, dels skyldigheten för en fristående skola att delta i kommunal uppföljning och utvärdering (jfr prop. 1998/99:45 och 1995/96:200).

Ändringen i *tredje stycket* innebär att en fristående skola som får offentligt bidrag är skyldig att delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen, enligt förslaget i 2 kap. 8 §, skall göra av hela skolväsendet i kommunen. Motsvarande bestämmelse har föreslagits även för övriga skolformer i fristående skolor, se 9 kap. 11 och 13 §§. Förslaget har behandlats i avsnitt 9.2.

10 a §

Ändringen i *första stycket* är en följdändring till den ändring som föreslås i 10 b § första stycket. Den ändringen innebär att 10 c § upphör att gälla.

Ändringen i *andra stycket* överensstämmer med de ändringar som har föreslagits för övriga skolformer i fristående skolor, se kommentaren till 9 kap. 6 §.

10 b §

I paragrafen regleras bidragets storlek till fristående skolor som motsvarar grundskolan (fristående grundskolor). Bidragskonstruktionen innebär att en förskoleklass i en sådan skola är inordnad i samma resursfördelningssystem som en kommunal förskoleklass. Genom tillägget i *första stycket första meningen* införs samma bidragsbestämmelser för elever i förskoleklass vid fristående skolor som motsvarar särskolan (fristående särskolor). En motsvarande ändring har föreslagits även för övrig utbildning vid fristående särskolor, se 9 kap. 6 a § tredje stycket. Även övriga ändringar i första stycket motsvarar ändringar i den paragrafen.

De bestämmelser i andra stycket som inskränker kommunens skyldighet att lämna bidrag skall gälla även elever i fristående förskoleklass vid fristående särskolor.

Ändringen i första stycket första meningen får till följd att 10 c § skall upphöra att gälla.

Förslaget har behandlats i avsnitt 8.1.

10 d §

Första och andra styckena motsvarar den tidigare regleringen i paragrafen.

Tredje stycket är nytt. Det innebär att en fristående skola inte får ta ut någon form av avgifter i samband med att ett barn, genom sin vårdnadshavare, ansöker om en plats i skolan. Det kan gälla sådana avgifter som anmälnings- kö- eller registreringsavgifter. Förbudet mot avgifter gäller i det fall skolan får offentligt bidrag för utbildningen. Det innebär att det inte blir tillämpligt om kommunen, med stöd av 10 b § andra stycket, inte lämnar bidrag för ett barn som skall tas emot före höstterminen det år barnet fyller sex år.

Motsvarande bestämmelser har föreslagits även för övriga skolformer i fristående skolor, se 9 kap. 7 och 10 §§. Förslaget har behandlats i avsnitt 6.1.1.

9 kap.

2 §

Skolplikten får enligt 9 kap. 1 § fullgöras i en fristående skola, om skolan är godkänd enligt 2 §. I denna paragraf regleras förutsättningarna för godkännande av en fristående skola som motsvarar grundskolan (fristående grundskola), särskolan (fristående särskola) eller specialskolan.

I första stycket har ytterligare två villkor för godkännande införts.

Enligt *första stycket* 2 skall beaktas vilka förutsättningar huvudmannen har att bedriva verksamhet i enlighet med de grundläggande villkoren för godkännande som anges i inledningen till paragrafen och i första stycket 1. Ändringen innebär vidare ett förtydligande på så sätt att det av lagen nu framgår att ett beslut om godkännande är knutet till en viss huvudman (jfr prop. 1995/96:200 s. 32, 33 och 39). Förslaget har behandlats i avsnitt 6.4.

Första stycket 6 är också nytt. Innehållet överensstämmer med vad som enligt 2 kap. 3 § gäller för skolor inom det offentliga skolväsendet (jfr prop. 1990/91:18). Motsvarande bestämmelser har föreslagits även för

övriga skolformer i fristående skolor, se 2 b kap. 7 § samt 9 kap. 8 och Prop. 2001/02:35 8 b §§. Förslaget har behandlats i avsnitt 6.2.

Med anledning av de två nya punkterna i första stycket har numreringen av punkterna ändrats.

6 §

I *första stycket* anges att Statens skolverk inte skall lämna någon förklaring om rätt till bidrag om verksamheten skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där den fristående skolan är belägen. I stycket lämnas exempel på faktorer som skall beaktas vid bedömningen av om en förklaring om rätt till bidrag kan innebära påtagliga negativa följder. Som angetts redan i prop. 1995/96:200 kan påtagliga negativa följder föreligga om tillkomsten av en fristående skola medför att en kommunal skola måste läggas ned och detta medför att avståndet till en kommunal skola avsevärt ökar för elever i någon del av kommunen. Det kan också vara fråga om att en fristående skola inrättas som alternativ till planerad nedläggning av en kommunal, inte längre bärkraftig skola. I avsnitt 6.3 lämnas ytterligare exempel på vad som skall beaktas vid bedömningen.

Statens skolverk har att i varje ärende göra en helhetsbedömning av de följder som en bidragsberättigad verksamhet i en fristående skola kan få för skolväsendet i kommunen. Vid den bedömningen utgör kommunens uppfattning en del av underlaget för verkets bedömning.

Motsvarande ändringar har föreslagits för övriga skolformer i fristående skolor, se 2 b kap. 10 a § samt 9 kap. 6 a, 8 och 8 b §§.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att även kommunens s.k. skolpliktskostnad skall beaktas vid beräkningen av det bidrag som skall lämnas till en fristående grundskola. Med skolpliktskostnad avses den kostnad som en kommun har för det ansvar som följer av 4 kap. 5 § att bereda utbildning åt samtliga barn i kommunen som har rätt till sådan. Förslaget har behandlats i avsnitt 8.1.

6 a §

Ändringen i *första stycket* överensstämmer med de ändringar som har föreslagits för övriga skolformer i fristående skolor, se kommentaren till 9 kap. 6 § första stycket. Dessutom har en språklig ändring gjorts i sista meningen.

I *tredje stycket* regleras bidragets storlek till fristående skolor som motsvarar särskolan (fristående särskolor). Genom ändringen införs samma bidragsbestämmelser för elever i fristående särskolor som enligt 6 § gäller för elever i fristående grundskolor. Den nya bidragskonstruktionen innebär att fristående särskolor inordnas i samma resursfördelningssystem som den kommunala särskolan. Det kan förekomma att en kommun inte har någon egen särskola utan har överenskommit med en annan kommun om att den kommunen skall anordna särskoleutbildning för den förstnämnda kommunens särskoleelever (se 6 kap. 5 § andra stycket). I så fall får bidraget bestämmas med beaktande av hur hemkommunen ersätter den andra kommunen för utbildningen. När bidraget bestäms skall kommunen, i likhet med vad som föreslås beträffande bidraget till fristående grundskolor, bl.a. ta hänsyn till den kostnad som

kommunen har för ansvaret att enligt 6 kap. 5 § bereda särskoleutbildning Prop. 2001/02:35 åt samtliga barn i kommunen som har rätt till sådan.

I likhet med vad som gäller för fristående grundskolor anges i *fyjärde stycket* att hemkommunens bidragsskyldighet inte gäller om huvudmannen för den fristående skolan skriftligen har avstått från offentligt bidrag.

Förslaget har behandlats i avsnitt 8.1.

7 §

Ändringen i *första stycket* innebär att utbildningen i fristående särskolor som får offentligt bidrag skall vara avgiftsfri för eleverna. Bestämmelserna om avgiftsfrihet överensstämmer därmed med vad som gäller för fristående grundskolor och för särskolor inom det offentliga skolväsendet.

Andra stycket innebär att en fristående skola som får offentligt bidrag inte får ta ut någon form av avgift i samband med att ett barn, genom sin vårdnadshavare, ansöker om en plats i skolan. Det kan gälla sådana avgifter som anmälnings- kö- eller registreringsavgifter. Motsvarande bestämmelser har föreslagits även för övriga skolformer i fristående skolor, se 2 b kap. 10 d § och 9 kap. 10 §. Förslaget har behandlats i avsnitt 6.1.1.

8 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om att en fristående skola som motsvarar gymnasieskolan (fristående gymnasieskola) kan förklaras berättigad till bidrag enligt 8 a § i fråga om utbildningen. I paragrafen regleras förutsättningarna för en sådan förklaring.

I *första stycket* har ytterligare två villkor införts för förklaring om rätt till bidrag.

Enligt *första stycket 2* skall beaktas vilka förutsättningar huvudmannen har att bedriva verksamhet i enlighet med de grundläggande villkoren för en förklaring om rätt till bidrag som anges i inledningen till paragrafen och i *första stycket 1*. Ändringen innebär vidare ett förtydligande på så sätt att det av lagen nu framgår att ett beslut om rätt till bidrag är knutet till en viss huvudman (jfr prop. 1995/96:200). Motsvarande ändring har i fråga om godkännande föreslagits i 9 kap. 2 §. Förslaget har behandlats i avsnitt 6.4.

Ändringen i *första stycket 4* överensstämmer i huvudsak med de ändringar som har föreslagits för övriga skolformer i fristående skolor, se kommentaren till 9 kap. 2 §.

Med anledning av de två nya punkterna i *första stycket* har numreringen av punkterna ändrats.

Ändringen i *andra stycket* överensstämmer i huvudsak med de ändringar som har föreslagits för övriga skolformer i fristående skolor, se kommentaren till 9 kap. 6 §. Bland de exempel på omständigheter som skall beaktas nämns utbildningens innehåll. Det innebär att Statens skolverk skall beakta hur den utbildning som den fristående skolan avser att ge kommer att påverka utbudet av gymnasieutbildningar i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner (jfr prop. 1995/96:200 s. 51).

Fjärde stycket är nytt. I en förklaring om rätt till bidrag skall Statens skolverk ange till vilket nationellt program i gymnasieskolan som utbild-

ningen vid den fristående skolan skall hänföras. Den uppgiften blir sedan Prop. 2001/02:35 utgångspunkten för hur bidraget skall beräknas enligt 8 a §.

8 a §

Andra-fjärde styckena innehåller bestämmelser om hur kommunens bidrag till den fristående gymnasieskolan skall beräknas. Genom ändringarna införs som huvudregel samma bidragsbestämmelser för elever i fristående gymnasieskolor som enligt 6 § gäller för elever i fristående grundskolor. Den nya bidragskonstruktionen innebär att fristående gymnasieskolor inordnas i samma resursfördelningssystem som den kommunala gymnasieskolan. Det finns tre alternativ för hur bidraget kan bestämmas:

1. Om elevens hemkommun anordnar det nationella program som utbildningen har hänförs till enligt 8 § fjärde stycket, skall bidraget bestämmas efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till det programmet i kommunens egna gymnasieskolor.

2. Om elevens hemkommun inte anordnar programmet och den fristående skolan är belägen i en annan kommun än hemkommunen skall bidraget bestämmas efter samma grunder som den kommunen, den s.k. lägeskommunen, tillämpar vid fördelning av resurser till det programmet i den kommunens gymnasieskolor. Detta förutsätter att lägeskommunen anordnar programmet i fråga.

3. Om varken hemkommunen eller lägeskommunen anordnar programmet, och det därför inte finns någon kostnad att jämföra med, skall elevens hemkommun betala det belopp som föreskrivits av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämt.

När bidraget bestäms enligt 1 eller 2 ovan skall hemkommunen ta hänsyn till dels den fristående skolans åtagande och elevens behov, dels den kostnad som hemkommunen har för ansvaret att bereda gymnasieutbildning åt samtliga ungdomar i kommunen som har rätt till sådan.

Om bidraget skall betalas enligt 3 ovan, skall kommunen för en elev som har ett omfattande behov av särskilt stöd lämna ett extra bidrag. Det bidraget skall vara så stort att det täcker elevens behov av särskilt stöd.

Förslagen har behandlats i avsnitt 8.2.1.

Femte stycket motsvarar tidigare andra och fjärde styckena.

8 b §

Paragrafen innehåller bestämmelser om att en fristående skola som motsvarar gymnasiesärskolan (fristående gymnasiesärskola) kan förklaras berättigad till bidrag enligt 8 c § i fråga om utbildningen. I paragrafen regleras förutsättningarna för en sådan förklaring.

I *första stycket* har ytterligare två villkor införts för förklaring om rätt till bidrag. De överensstämmer med vad som föreslagits i 9 kap. 8 §.

Med anledning av de två nya punkterna i första stycket har numreringen av punkterna ändrats.

Ändringen i *andra stycket* överensstämmer i huvudsak med de ändringar som har föreslagits för övriga skolformer i fristående skolor, se kommentaren till 9 kap. 6 och 8 §§.

9 §

I *första stycket* har hänvisningen till 8 a § tagits bort. Det är en följd av de ändringar i bidragssystemet som föreslagits i den paragrafen. De be-

stämmelser om bidragsår för fristående gymnasieskolor som kan behövas Prop. 2001/02:35 har regeringen för avsikt att reglera i förordning.

10 §

Ändringen i *första stycket* innebär att de bestämmelser om avgiftsfri gymnasieutbildning som, enligt 5 kap. 21 §, gäller inom det offentliga skolväsendet blir tillämpliga även för elever i fristående gymnasieskolor.

Ändringen i *andra stycket* innebär att eleverna i fristående gymnasiesärskolor skall ha rätt till avgiftsfri utbildning. Bestämmelserna överensstämmer med vad som enligt 6 kap. 4 § gäller inom den offentliga gymnasiesärskolan.

Ändringen i *tredje stycket* överensstämmer med de ändringar som har föreslagits för övriga skolformer i fristående skolor, se kommentaren till 9 kap. 7 § andra stycket.

Förslagen har behandlats i avsnitt 6.1.1.

11 §

Andra stycket i paragrafen behandlar dels rätten till insyn för kommunen i den fristående skolans verksamhet, dels skyldigheten för den fristående skolan att delta i kommunal uppföljning och utvärdering (jfr prop. 1995/96:200).

Ändringen i *andra stycket* innebär att en fristående skola som får offentligt bidrag är skyldig att delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen, enligt förslaget i 2 kap. 8 §, skall göra av hela skolväsendet i kommunen. Motsvarande bestämmelse har föreslagits även för övriga skolformer i fristående skolor, se 2 b kap. 8 § och 9 kap. 13 §. Förslaget har behandlats i avsnitt 9.2.

12 §

Ett tillägg har gjorts i *första stycket*. Det innebär att Statens skolverk, efter påpekande för huvudmannen för den fristående skolan, skall återkalla ett godkännande även i det fallet att skolan inte iakttar sin skyldighet enligt 11 § att delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen enligt 2 kap. 8 § har att genomföra.

Ändringen i *andra stycket 2* är en följdändring till den nya bestämmelsen i 7 § som innebär att även elever i fristående särskolor skall ha rätt till kostnadsfria skolmåltider. Förslaget har behandlats i avsnitt 6.1.1.

13 §

Ändringen i *andra stycket* överensstämmer med ändringen i 11 § andra stycket.

14 §

Ändringen i *första stycket* överensstämmer med ändringen i 12 § första stycket.

Ändringen i *andra stycket* är en följdändring till förslagen i 10 § om avgiftsfri utbildning för elever i fristående gymnasieskolor och gymnasiesärskolor. Förslaget har behandlats i avsnitt 6.1.1.

16 b §

Paragrafen är ny. *Första stycket* innebär att de bestämmelser om behörighet och anställningsvillkor för lärare, förskollärare och fritidspedagoger som gäller inom det offentliga skolväsendet skall gälla även för godkända eller bidragsberättigade fristående skolor (jfr prop. 1990/91:18). Av *andra stycket* följer att regeringen får föreskriva om undantag från dessa bestämmelser. Förslaget har behandlats i avsnitt 6.2.

16 c §

Paragrafen är ny. Vid prövningen av om en fristående skola skall godkännas respektive förklaras ha rätt till bidrag skall en prövning även göras av huvudmannens förutsättningar att bedriva verksamheten, se 2 § första stycket 2, 8 § första stycket 2 och 8 b § första stycket 2. Eftersom ett beslut om godkännande respektive bidragsrätt för en skola gäller för en viss huvudman krävs ett nytt beslut för att godkännandet respektive bidragsrätten för skolan skall kunna övergå till någon annan. Förslaget har behandlats i avsnitt 6.4.

16 d §

Paragrafen är ny. Förslaget har behandlats i avsnitt 7.3.

17 §

Ändringarna i *första stycket* är främst en följd av den nya 16 c §. Även beslut om fortsatt godkännande och fortsatt förklaring om rätt till bidrag skall kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Hänvisningen till ärenden om elevavgifter enligt 10 § blir obehövlig genom ändringen av 10 § och 14 § andra stycket.

15 kap.

11 §

Andra stycket är nytt. Förslaget har behandlats i avsnitt 10.

Tredje stycket motsvarar i huvudsak nuvarande andra stycket.

Sammanfattning av betänkandet fristående gymnasieskolor – hot eller tillgång? (SOU 2001:12)

Prop. 2001/02:35
Bilaga 1

Godkännande

Skolverket skall i sin bedömning vid beslut om en ny fristående gymnasieskolas bidragsberättigande ta betydande hänsyn till elevutveckling och lokalmarknad i lägeskommunen och närliggande kommuner.

Skolverket skall ta hänsyn till en kommuns omställningsbehov vid beslut om bidragsberättigande för flera nya fristående gymnasieskolor samtidigt i en kommun.

Individuella program

En fristående gymnasieskola skall få rätten att anpassa sin utbildning till eleven genom att anordna individuella program.

Bidrag m.m.

Ett villkor för att en fristående gymnasieskola skall ha rätt till kommunala bidrag är att skolans utbildning i likhet med kommunala gymnasieskolor är kostnadsfri för eleverna.

Ett bidragssystem som bygger på att de fristående skolorna kommer överens med elevernas hemkommuner men med en av statsmakten fastställd prislista som gäller om inte skolan och kommunen kommer överens om annat, skall behållas.

Skolverket anmodas att finna vägar att få en högre svarsfrekvens från kommunerna vad avser kostnadsredovisning per elev och program.

Medelvärdet av kommunernas mediankostnader för tre på varandra följande år uppräknade med rådande skolindex läggs till grund för bidragsberäkningen.

Den kommunala kostnadsmedianen, som ligger till grund för bidragschablonen, rensas från kommunernas kostnader för skolmåltider.

Kommunerna ges möjlighet att reducera det föreslagna bidragsbeloppet med högst 5 % för att kompensera för den fristående skolans möjlighet att optimera sin organisation.

Bidragsbeloppen fastställs den 1 januari men avser följande läsår med ikraftträdande den 1 juli.

Skolverket skall vid hänförandet i bidragshänseende av utbildningen vid en fristående gymnasieskola till ett nationellt program inte enbart ta hänsyn till utbildningens mål utan även till de arbetsformer som skolorhuvudmannen redovisar i sin ansökan.

Skolverkets beslut om till vilket nationellt program en utbildning vid en fristående skola skall hänföras skall kunna omprövas.

Beslut om bidragshänförande av en utbildning till nationella program skall kunna göras mer flexibelt. T.ex. att 70 % av en utbildning hänförs till samhällsvetenskapsprogrammet medan 30 % hänförs till det estetiska programmet.

Bidragen till inriktningar, som i kostnadshänseende klart överstiger kommunernas mediankostnad som t.ex. musikinriktning på det estetiska

programmet och transportinriktning på fordonsprogrammet, beräknas genom att programschablonen räknas upp med en av Skolverket fastställd faktor.

Prop. 2001/02:35
Bilaga 1

En bidragsschablon för IB-utbildning skall fastställas.

Elever i behov av särskilt stöd

En fristående skola är i princip öppen för alla. Undantag får endast göras om ett mottagande skulle medföra att betydande ekonomiska svårigheter uppstår för skolan. Om hemkommunen är beredd att stå för dessa extra kostnader uppstår normalt inga ekonomiska svårigheter för skolan och denna är därmed skyldig att ta emot den sökande. Kommittén utgår från att skollagskommittén i sitt arbete med rättssäkerhetsfrågor även överväger att en sökande ges möjlighet att överklaga dessa mottagandebeslut.

Redovisning – kontroll

De bidragsberättigade fristående gymnasieskolorna skall åläggas att årligen lämna in en ekonomisk redovisning över verksamheten. Av redovisningen, som skall vara granskad och godkänd av revisor, skall framgå hur skolan finansierat verksamheten och hur ett eventuellt överskott disponerats.

Skolverket skall kontrollera dels att bidragen utbetalats i enlighet med gällande bestämmelser, dels hur bidragen disponerats. Den årliga granskningen av en skolas kvalitetsredovisning och ekonomiredovisning skall ligga till grund för beslut om fortsatt bidragsberättigande och till vilket nationellt program skolans undervisning i bidragshänseende fortsättningsvis skall hänföras.

Inackordering

Systemet att CSN betalar ut inackorderingstillägg till elever på fristående gymnasieskolor skall behållas.

Den definition som CSN använder för vilka som behöver inackorderingstillägg skall ändras så att alla elever på fristående gymnasieskolor, som av restidsskäl behöver bo inackorderade under utbildningen, får rätt till inackorderingstillägg.

Riksrekrytering

De fristående gymnasieskolornas rätt till riksrekrytering av sina elever bibehålls.

Den pågående gymnasieutredningen skall avvaktas liksom utvecklingen i de regioner där en övergång till olika former av ökad valfrihet har börjat praktiseras innan riksdagen tar ställning till om riksrekrytering skall införas för all gymnasieutbildning.

Omständigheter att ta hänsyn till vid beslut om bidragsberättigande

I kapitel 5 har utredningen lyft fram att relevant utvecklingen och lokalmarknaden i lägeskommunen och omgivande kommuner är två faktorer som bör beaktas vid beslut om bidragsrätt vid nyetablering av en fristående gymnasieskola. Detta bör enligt kommitténs förslag förtydligas genom ett tillägg till 9 kap. 8 § skollagen.

Kommittén föreslår att avslutningen av nämnda paragraf ges följande lydelse (förslag till ändrad text är kursiverad):

En förklaring enligt första stycket skall inte lämnas i fråga om en utbildning som, *på grund av t.ex. den planerade utbildningens innehåll och utformning, skolans storlek och geografiska läge,* skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

En fristående skola som avses i denna paragraf får inom ramen för vad som sägs i första stycket 1 ha en konfessionell inriktning.

Med ovanstående skrivning öppnas en möjlighet till en mer individuell bedömning av olika fristående skolor, som samtidigt ansökt om bidragsberättigande i samma kommun.

Förbättring av kommunernas planeringsförutsättningar

I kapitel 5 har de fristående gymnasieskolornas inverkan på den kommunala gymnasieplaneringen behandlats. Många av de synpunkter som kommunala gymnasieföreträdare framfört, när de hävdade att en fristående gymnasieskola riskerar att allvarligt försämra den kommunala gymnasieskolans förutsättningar, finner vi överdrivet pessimistiska. En synpunkt som vi tycker kan behöva beaktas, avser att beslutet om en ny fristående gymnasieskolas bidragsberättigande ibland fattas så sent, att det kan ställa till med onödiga problem för den kommunala planeringen. Eftersom eleverna i grundskolans år 9 som regel väljer gymnasieutbildning under januari månad finner kommittén det rimligt att kommunerna normalt endast är skyldiga att betala bidrag från 1 juli ett visst år till de fristående gymnasieskolor som är godkända som bidragsberättigade den 1 januari samma år.

För att ytterligare undanröja en del av kommunernas planeringsproblem föreslår kommittén vidare att det införs en möjlighet att under vissa förutsättningar senarelägga starten för en fristående skola med ett år.

De nu föreslagna förbättringarna av kommunernas planeringsförutsättningar föreslås genomföras genom följande ändringar av 9 kap. 9 § skollagen (den nya texten är kursiverad):

Om inte kommunen och skolan har kommit överens om annat, skall bidraget enligt 8 a eller 8 c § beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar *den 1 juli*.

För att en fristående skola som avses i 8 eller 8 b § skall ha rätt till bidrag *från och med ett visst bidragsår* gäller att skolan har ansökt om att bli förklarad som bidragsberättigad före den 1 april kalenderåret innan det år utbildningen *avses att startas*. Om det föreligger särskilda skäl med hänsyn till skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner får förklaringen om rätt till bidrag avse tiden från och med höstterminen efter den i ansökan angivna tidpunkten för planerad start av verksamheten.

För sådan ansökan om förklaring om bidragsrätt som ges in senast den 1 april skall Statens skolverks beslut föreligga senast under december månad samma år. Undantag härifrån får dock göras om det i ett enskilt ärende uppstår betydande svårigheter att färdigställa utredningen inom denna tid.

De fristående gymnasieskolornas elevrapportering till hemkommunerna

I kommitténs kommunkontakter har några kommunföreträdare framfört att det ibland är svårt för kommunen att veta vilka elever som tagits in på en fristående gymnasieskola. Det förekommer att elever blir intagna både i en kommunal gymnasieskola och på en fristående gymnasieskola. De första veckorna på höstterminen har alltid inneburit en viss turbulens i elevgruppen som börjar i den första årskursen även när antalet fristående gymnasieskolor var mindre än i dag. Elever som inte kommit in på sitt förstahandsval blir efterintagna när någon tackar nej till sin plats och lämnar därmed sin plats för nya elever osv.

Turbulensen ökar med antalet aktörer och enligt kommunerna tar det nu allt längre tid innan de kommunala gymnasieskolorna vet vilka elever de kommer att ha under höstterminen. Problemet fanns som sagt redan när det endast fanns ett fåtal fristående gymnasieskolor och den kommunala intagningsenheten skötte all gymnasieintagning. Flera av de fristående gymnasieskolorna köper intagningstjänsten från den kommunala intagningsorganisationen, men många ser ett värde i att få göra intagningen själva. Eftersom alla gymnasieskolor är intresserade av att ha en så välfylld organisation som möjligt uppkommer en period i början av höstterminen varje år, när elever blir erbjudna att komma in på vakanta platser. Enligt våra sagesmän finns det elever som under en tid kan vara intagna både på en kommunal och en fristående gymnasieskola och på så sätt uppehålla flera platser.

Fenomenet är i första hand ett storstadsproblem och går nog inte helt att komma tillrätta med. Före slopandet av den statliga regleringen av elevområden för gymnasieskolan 1992 fick kommunerna statsbidrag för de elever som kommunen kunde redovisa den 15 september respektive den 15 januari. Även därefter har skollagen innehållit detaljerade bestämmelser om beräkningen av bidragen från elevernas hemkommuner till fristående gymnasieskolor. Fram till 1997 gällde således att det var elevantalet den 15 september som avgjorde bidragets storlek under resten av bidragsåret, dock med avdrag för sådana elever som därefter avbröt sina studier. För dessa behövde kommunen betala bidrag fram till och med månaden efter det att eleven avbrutit studierna vid den fristående skolan.

Kommittén anser sig inte ha tillräcklig grund för att utan ytterligare utredning föreslå en återgång till den tidigare detaljregleringen.

Prop. 2001/02:35
Bilaga 2

Utbetalning av kommunbidragen

Flera fristående skolor framförde att de fått likviditetsproblem när vissa kommuner vägrat att betala sina kommunbidrag en gång i månaden. ”Vi betalar bara ut sådana här bidrag en gång per termin. På höstterminen kommer det i slutet på oktober”, var ett svar som en fristående gymnasieskola med likviditetsproblem fått av en kommun. För en nyetablerad fristående skola kan det bli mycket svårt att köpa in läromedel åt eleverna och betala lön till personalen under perioden augusti, september och oktober om kommunbidraget som skall användas kommer skolan till handa först den sista oktober.

Mot bakgrund av vad som framkommit vill kommittén framhålla att frågan redan är reglerad i friskoleförordningen 2 kap. 11 §, som lyder:

Om skolan och kommunen inte kommer överens om annat, skall bidraget betalas ut med en tolfedel varje månad. Utbetalningarna i juli – september avpassas efter ett beräknat antal elever och regleras vid utbetalningen i oktober.

Rätt för fristående gymnasieskolor att anordna individuella program

I avsnitt 6.3 ovan har kommittén behandlat olägenheten som ligger i att en fristående skola inte har rätt att anordna individuella program.

De fristående gymnasieskolorna har med nu gällande reglering endast rätt till bidrag för elever som går ett nationellt eller specialutformat program. Det innebär att skolan kan förlora bidraget för en elev som av något skäl inte kan fullfölja hela programmet eller åtminstone en så stor del av programmet att det kan rubriceras ”reducerat program”. I praktiken redovisar flera intervjuade skolledningar att en överenskommelse i sådana fall brukar kunna träffas med elevens hemkommun om att eleven får övergå till ett kommunalt individuellt program med placering på den fristående gymnasieskolan. En sådan lösning förutsätter dock att eleven, kommunen och skolan tillsammans bedömer att det är den bästa lösningen för eleven. Kommittén föreslår att skollagen ändras så att det finns möjlighet även för en fristående gymnasieskola att anordna individuella program.

Lagändringen föreslås ske genom att 9 kap. 8 § skollagen kompletteras med en fjärde punkt med följande lydelse:

4. En fristående skola som avses i denna paragraf får även anordna individuellt program om skolan och elevens hemkommun kommer överens om det bidrag som kommunen skall betala till skolan för eleven.

Som framgår av rapporten är det endast en minoritet av de bidragsberättigade fristående gymnasieskolorna som tar ut elevavgifter för undervisningen med stöd av 9 kap. 10 § skollagen:

Skolor som har rätt till bidrag enligt 8 § får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäligen med hänsyn till de särskilda kostnader som skolan har för den bidragsgrundande utbildningen, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Eftersom kommunbidragen i kommitténs förslag även fortsättningsvis kommer att grunda sig på medianen av kommunernas kostnader för motsvarande utbildningar finner kommittén inget skäl att behålla de fristående gymnasieskolornas rätt att ta ut elevavgifter. De skäl, som skolorna framfört som t.ex. att en majoritet eller alla elever läser utökade program, eller att skolans profil är att hålla en hög lärartäthet m.fl. är av den karaktären att även kommunala gymnasieskolor när så är möjligt gör samma prioriteringar. Kommittén föreslår därför att vad som gäller för kommunala gymnasieskolor enligt 5 kap. 21 § skollagen även skall gälla för fristående gymnasieskolor, nämligen:

Utbildningen i gymnasieskolan skall vara avgiftsfri för eleverna. De skall utan kostnad ha tillgång till böcker, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. Huvudmannen får dock besluta att eleverna skall hålla sig med enstaka egna hjälpmedel. I verksamheten får också förekomma enstaka inslag som kan medföra en obetydlig kostnad för eleverna.

Som en följd av detta förslag föreslås att 9 kap. 10 § skollagen ändras så att den första delen som avser fristående gymnasieskolor får lydelsen:

Fristående skolor som har rätt till bidrag enligt 8 § får för de elever som bidragen avser inte ta ut avgifter i större omfattning än vad som gäller för gymnasieskolor inom det offentliga skolväsendet enligt 5 kap. 21 §.

Den del av 10 § som avser gymnasiesärskolor föreslås oförändrad.

Fastställande av bidragets storlek och statlig granskning

De bestämmelser som reglerar de fristående gymnasieskolornas verksamhet återfinns i 2 kap. förordningen om fristående skolor (1996:1206). I 2 a § står:

För fristående gymnasieskolor skall Statens skolverk fastställa till vilket nationellt program i gymnasieskolan utbildningen i bidragshänseende skall hänföras.

Utredningen har i sitt arbete fått flera synpunkter på till vilket nationellt program vissa gymnasieutbildningar hänförs. Flera skolor har påtalat att deras utbildning hänförs till ett nationellt program med alltför lågt bidrag i förhållande till den utbildning de ger och ett antal kommuner har reagerat på att vissa skolor hänförs till program med höga bidragsbelopp för utbildningar som enligt kommunerna i själva verket bara är inriktningar eller profileringar inom det naturvetenskapliga alternativt samhällsvetenskapliga programmet.

Utredningen föreslår en ny lydelse av 2 kap 2 a § förordningen om fristående skolor som gör det möjligt för Skolverket att ompröva alternativt tidsbegränsa beslutet om till vilket nationellt program en skolas utbildning i bidragshänseende skall hänföras. En sådan omprövning skulle kunna göras på initiativ från skolan, bidragslämnande kommuner eller Skolverket om det senare i sin utvärdering, uppföljning och/eller tillsyn finner tecken på att en viss skola får onödigt stora alternativt alltför små bidrag för att kunna bedriva sin verksamhet i enlighet med de intentioner skolan redovisat i samband med det senaste bidragsbeslutet. Som framhållits i avsnitt 9.8 föreslår kommittén också att det öppnas en möjlighet för Skolverket att när detta fastställer till vilket nationellt program en utbildning vid en fristående gymnasieskola i bidragshänseende skall hänföras även besluta att utbildningen skall anses motsvara två olika nationella program i angivna proportioner.

De föreslagna förändringarna leder till att den aktuella bestämmelsen i förordningen föreslås få följande lydelse (den nya texten är kursiverad):

2 a § För fristående skolor skall Statens skolverk fastställa till vilket nationellt program i gymnasieskolan utbildningen i bidragshänseende skall hänföras. *När det är motiverat med anledning av utbildningens utformning får i stället beslutas att denna i bidragshänseende till en viss del skall jämföras med ett nationellt program och till resterande del med ett annat. Beslut om till vilka nationella program utbildning i bidragshänseende hänförs skall omprövas om skäl föreligger. Sådant ändrat beslut skall bara gälla elever som påbörjar utbildningen mer än 6 månader efter det att beslutet fattades.*

En elev vid en fristående gymnasieskola skall anses ha slutfört ett fullständigt program när eleven har fått betyg på kurser i samma omfattning som enligt skollagen (1985:1100) krävs för motsvarande program i gymnasieskolan.

Med en sådan förändring av förordningen öppnas möjlighet att ändra skolans bidrag om skolans pedagogiska resultat- och kvalitetsredovisningar ger vid handen att skolan har svårt att uppnå sina mål, eller om en uppföljning av skolans verksamhet tyder på att skolan får onödigt stora bidrag för sin verksamhet kan bidragsnivån justeras. Bevakningen av att utbildningarna får rimliga bidrag i förhållande till den faktiskt bedrivna verksamheten blir en viktig uppgift för den statliga kvalitetsgranskningen och tillsynen.

Sammanfattning av promemorian Fristående skolor (U2001/1210/G)

Prop. 2001/02:35
Bilaga 3

I enlighet med riksdagens beslut med anledning av propositionen *Fristående skolor m.m.* (prop. 1995/96:200) har nya bestämmelser för fristående skolor tillämpats fr.o.m. den 1 juli 1997. Utvecklingen sedan dess har inneburit en kraftig ökning av antalet fristående skolor såväl på grundskolenivå som på gymnasial nivå.

Ett mycket stort antal ansökningar gällande nya fristående grundskolor och fristående gymnasieskolor har kommit in till Statens skolverk (Skolverket) för prövning inför läsåret 2001/2002. Vid ansökningstidens utgång den 1 april 2000 hade 186 ansökningar om fristående grundskolor och 130 ansökningar om fristående gymnasieskolor kommit in.

De erfarenheter som nu föreligger av tillämpningen av de nuvarande villkoren och av utvecklingen inom området aktualiserar en översyn av det regelverk som ligger till grund för verksamheten.

Under senare år har två olika kartläggningar gjorts avseende föräldrar till barn i fristående skolor. En kartläggning av Skolverket visar på vissa skillnader mellan elever i fristående och kommunala skolor. Den generella bilden är att elever från hem med bättre socioekonomiska förutsättningar går i fristående skolor. Kartläggningen visar också att elever i fristående gymnasieskolor generellt sett har bättre studieresultat från grundskolan än elever i kommunala gymnasieskolor. En undersökning av Demoskop visar att bland barn i fristående skolor var hälften av föräldrarna akademiker, medan en tredjedel av barnen i kommunala skolor hade högutbildade föräldrar.

Under senare år har antalet elever i grundskolan ökat, men nu går grundskolan in i en fas med successivt minskande elevtal. På lite längre sikt kommer befolkningsutvecklingen även att medföra minskade elevkullar i gymnasieskolan.

I några kommuner, främst i Stockholmsregionen, stimuleras en ombyggnad av kommunala skolor till fristående skolor. Resultatet kan bli att hela kommunalar inom loppet av några år riskerar att stå helt utan kommunala skolor. På sikt riskerar vissa kommunalar att knappast alls komma att ha något kommunalt skolalternativ. En konsekvens blir att möjligheterna minskar att välja mellan kommunala och fristående skolor. En annan konsekvens blir att kommunen i allt mindre utsträckning har tillsyn över utbildningen av barn och unga i kommunen. Samtidigt får, som en följd av ett ökat antal fristående skolor, staten ett allt större ansvar för tillsynen av skolverksamheten i kommunen. Denna utveckling strider mot grundtankarna bakom decentraliseringen av ansvaret för skolan.

Utvecklingen aktualiserar flera frågor kring konsekvenserna för elever, föräldrar och kommuner. Det måste finnas en balans mellan offentliga och fristående skolor i en kommun. Kommunen måste ha faktiska möjligheter att ta ett övergripande ansvar för utbildningen av barn och ungdomar i kommunen. Rätten att välja skola får inte inskränka sig till en rätt att endast välja en fristående skola.

I de fall hela kommunalar ställs utan en offentlig grundskola motverkas kommunens möjligheter att uppfylla skollagens (1985:1100) krav

att kommunen vid utformningen av sin grundskoleverksamhet är skyldig att beakta vad som för eleverna är ändamålsenligt ur kommunikations-synpunkt.

Prop. 2001/02:35
Bilaga 3

För elever och föräldrar är det viktigt att det finns en lagstiftning som garanterar en nationellt likvärdig skola. Eleverna skall kunna välja mellan offentliga och fristående skolor och utan större olägenhet växla mellan kommunala och fristående skolor. För såväl eleverna som skolhuvudmännen är det väsentligt att skolor, oavsett huvudman, kan arbeta och konkurrera utifrån likvärdiga förutsättningar och därmed komplettera varandra.

Öppen för alla – särskilt stödkrävande elever

En fristående skola skall stå öppen för alla barn och ungdomar som enligt skollagen har rätt till utbildning inom motsvarande skolform i det offentliga skolväsendet.

Om en elev har behov av särskilt stöd, är inte detta ett tillräckligt skäl för att begära extra bidrag. Det är endast i det fall stödbehovet är omfattande och därför föranleder att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan som ytterligare bidrag kan bli aktuellt. Detta innebär i sin tur att kravet ställs på en skola att kunna organisera sin verksamhet och disponera sina resurser på ett sådant sätt att man kan ge erforderligt stöd åt elever som har ett stödbehov som inte är omfattande. Behovet av särskilt stöd kan i normalfallet inte anses vara ett skäl för att avvakta med ett beslut om att skriva in en sökande. Det finns således skäl för Skolverket att ägna särskild uppmärksamhet åt företeelser som riskerar att äventyra kravet på att en fristående skola skall vara öppen för alla.

Undantaget från kravet att en fristående skola skall stå öppen för alla barn respektive ungdomar för att godkännas/förklaras ha rätt till bidrag utvidgas till att även omfatta organisatoriska eller ekonomiska svårigheter som kan uppkomma efter elevens mottagande vid skolan under dennes fortsatta skolgång.

Bestämmelserna om fristående förskoleklass ändras på motsvarande sätt.

Krav på lärare

Elevens rätt till en likvärdig utbildning av god kvalitet är en grundläggande princip som utan inskränkning gäller för både fristående och offentliga skolor.

Bestämmelser införs i skollagen om att fristående skolor, i likhet med kommuner och landsting, är skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva. Undantag får göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna.

För fristående förskoleklasser, grund- och särskolor ändras bestämmelserna i skollagen. Förklaring om rätt till bidrag skall inte lämnas om skolans verksamhet, p.g.a. skolans storlek och geografiska läge eller andra omständigheter, skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen.

För fristående gymnasie- och gymnasiesärskolor skall förklaring om rätt till bidrag inte lämnas om skolans verksamhet, på grund av den planerade utbildningens innehåll och utformning, storlek och geografiska läge eller andra omständigheter, skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

Bestämmelser införs i förordningen (1996:1206) om fristående skolor, om att den kommun som yttrar sig över en ansökan om godkännande och/eller bidragsrätt för en fristående skola skall föga en konsekvensbeskrivning till sitt yttrande.

I det fall en ansökan avser omvandling av en offentlig skola till en fristående skola skall Skolverket även bereda lokala föräldraföreningar samt lärarnas lokala fackliga organisationer tillfälle att yttra sig över ansökan.

I en del fall får Skolverket flera ansökningar som gäller start av fristående skolor i samma kommun och där ansökningarna bedöms vara likvärdiga. Skolverket bör i sådana fall låta kommunen, i förekommande fall kommunalförbundet, göra en prioritering av ansökningarna i sitt yttrande till Skolverket. Skolverket skall därefter göra en samlad bedömning och ta särskild hänsyn till hur de nya skolorna kompletterar den befintliga skolorganisationen i kommunen.

Avgiftsbeläggning av ansökningar

Skolverket har ett omfattande arbete med ansökningar om godkännande av och förklaring om rätt till bidrag för fristående grundskolor och med ansökningar rörande förklaring om rätt till bidrag för fristående gymnasieskolor.

Läsåret 2000/01 startade 64 (49 %) av 132 fristående grundskolor som hade godkänts och förklarats bidragsberättigade av Skolverket. Av 54 fristående gymnasieskolor som förklarats bidragsberättigade fr.o.m. läsåret 2000/01 startade 22 (41 %).

Skollagen kompletteras med en bestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgift för Skolverkets kostnader för prövning av ansökningar om godkännande av fristående skolor eller om förklaring om rätt till bidrag till sådana.

Byte av huvudman

Bestämmelser införs i skollagen om att en ny huvudman som önskar överta en godkänd och/eller bidragsberättigad fristående skola skall ansöka om nytt godkännande och/eller bidragsrätt för skolan.

Ett tydligt resursfördelningssystem är ett viktigt instrument för att åstadkomma rättvisa förutsättningar för kommunala och fristående skolor. Det är därför angeläget att de särskilda skolpliktskostnader som kommunen men inte den fristående skolan har, inte skall ingå i beräkningsgrunderna för bidrag till fristående skolor.

Ett tillägg görs i skollagen om att den kostnad som hemkommunen har för att bereda utbildning åt samtliga i kommunen som har rätt till sådan (skolpliktskostnaden) inte skall inkluderas i bidragsunderlaget för fristående skolor som motsvarar grund- respektive särskolan.

Bidrag och elevavgifter i fristående skolor som motsvarar särskolan

Bestämmelserna i skollagen om bidrag till en godkänd fristående skola som motsvarar särskolan ändras, så att de överensstämmer med vad som gäller för fristående grundskolor. Bidrag skall lämnas för varje elev. Bidraget skall bestämmas med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till kommunala särskolor.

Möjligheten för fristående skolor som motsvarar särskolan att ta ut elevavgifter tas bort.

Eleverna i dessa utbildningar skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna. Eleverna skall också erbjudas kostnadsfria skolmåltider.

Utbildningen skall vara avgiftsfri

På samma sätt som i den offentliga skolan skall utbildningen vara avgiftsfri i fristående skolor som motsvarar grundskolan. Det innebär t.ex. att registrerings- eller ansökningsavgifter inte kan anses förenliga med skollagens bestämmelser.

Skollagen kompletteras med en bestämmelse om att särskilda avgifter inte får tas ut i samband med ansökan om plats i utbildning vid fristående skolor som motsvarar grund- eller särskolan.

Skollagen kompletteras med en bestämmelse om att särskilda avgifter inte får tas ut i samband med ansökan om plats i en fristående förskoleklass.

På motsvarande sätt bör inte heller sådana avgifter få tas ut för ansökan om plats i fristående gymnasieskolor eller fristående gymnasiesärskolor.

Uppföljning och utvärdering

Skollagen ändras så att en kommun skall vara skyldig att inkludera en fristående skola som får offentligt bidrag i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende. Fristående skolor som får offentligt bidrag skall alltid vara skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering avseende de nationella målen för utbildningen

som en kommun gör av skolväsendet i kommunen. På motsvarande sätt ändras bestämmelserna om fristående förskoleklass.

Prop. 2001/02:35
Bilaga 3

Förordningen (1997:702) om kvalitetsredovisning inom skolväsendet ändras så att fristående skolor som motsvarar grund-, sär- och specialskolan samt fristående gymnasie- och gymnasiesärskolor blir skyldiga att lämna sina kvalitetsredovisningar till den kommun där skolan är belägen.

Tillsyn av fristående skolor

Två alternativ redovisas för hur ansvaret för tillsynen av utbildningen vid fristående skolor kan utformas.

Alternativ 1: Hela tillsynsansvaret skall oförändrat vila på Statens skolverk. Samtidigt förstärks och utökas Skolverkets tillsyn.

Alternativ 2: Skollagen ändras så att en kommun får ansvar för den omedelbara tillsynen av en fristående skola. Det innebär att en kommun skall följa verksamheten vid alla offentligt finansierade skolor inom kommunen. Sanktionsmöjligheter gentemot de fristående skolorna skall undantagslöst vara förbehållna Skolverket.

Om alternativ 2 införs, skall de nuvarande bestämmelserna i 9 kap. 11 § andra stycket och 13 § andra stycket skollagen om kommunens rätt till insyn upphävas.

Ekonomiska konsekvenser

Förslagen i denna promemoria bedöms inte medföra ökade kostnader för kommunerna. Förslaget med oförändrat tillsynsansvar för Skolverket (alternativ 1) kan dock komma att medföra ökade kostnader för staten.

Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)¹
dels att 2 b kap. 10 c § skall upphöra att gälla,
dels att 2 b kap. 7, 8, 10 a, 10 b och 10 d §§ samt 9 kap. 2, 6–8, 8 b och
11–13 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas fyra nya paragrafer, 9 kap. 2 a, 6 b, 9 a
och 16 b §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 b kap.

7 §²

Utbildning som avses i 6 § skall godkännas, om

1. den stimulerar varje barns utveckling och lärande och kan ligga till grund för fortsatt skolgång, och
2. den även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet.

Utbildning som bedrivs av en godkänd fristående skola som motsvarar grundskolan eller särskolan skall godkännas, om villkoren enligt första stycket är uppfyllda, och om

1. den står öppen för alla barn som har rätt till utbildning inom förskoleklassen, med undantag för sådana barn *som det* skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter *att ta emot* för den fristående skolan, och

1. den står öppen för alla barn som har rätt till utbildning inom förskoleklassen, med undantag för sådana barn *vilkas mottagande eller fortsatta skolgång* skulle medföra *att* betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter *uppträder* för den fristående skolan, och

2. den uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen och om antagningen till och ledningen av sådan utbildning.

8 §³

Utbildning som avses i 6 § står under tillsyn av den kommun där utbildningen bedrivs, om inte annat följer av andra stycket. Kommunen har rätt att inspektera utbildningen och får hämta in de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen.

Utbildning som bedrivs av fristående skolor står under tillsyn av Statens skolverk. Skolorna är skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Skolverket.

Den kommun där den fristående skolan är belägen *har rätt till insyn i* *En fristående skola som får bidrag enligt 10 a § skall stå under*

¹ Lagen omtryckt 1997:1212.

² Senaste lydelse 1999:321.

³ Senaste lydelse 2000:875.

skolans verksamhet, om skolan får bidrag enligt 10 a §. Skolan är också skyldig att i den utsträckning som kommunen bestämmer delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende.

Den kommunala tillsynen och den tillsyn som utövas av Statens skolverk skall också omfatta kontroll av att huvudmannen iakttar sina skyldigheter enligt lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolväsende.

omedelbar tillsyn av den kommun där den fristående skolan är belägen.⁴ Skolan skall ingå och är skyldig att delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende.

Prop. 2001/02:35
Bilaga 4

10 a §⁵

En fristående skola som av Statens skolverk har fått godkännande att anordna utbildning som motsvarar förskoleklassen skall av Skolverket förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i 10 b eller 10 c §.

Skolverket skall dock inte lämna någon förklaring om rätt till bidrag, om verksamheten skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller om skolan tar ut avgifter i strid med 10 d §.

För att en fristående skola med nystartad utbildning skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan utbildningen startar.

En fristående skola som av Statens skolverk har fått godkännande att anordna utbildning som motsvarar förskoleklassen skall av Skolverket förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i 10 b §.

Skolverket skall dock inte lämna någon förklaring om rätt till bidrag om verksamheten, *på grund av skolans storlek och geografiska läge eller andra omständigheter*, skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller om skolan tar ut avgifter i strid med 10 d §.

10 b §⁶

Hemkommunen skall till en fristående skola som motsvarar grundskolan lämna bidrag för varje elev som deltar i utbildningen. Bidraget skall bestämmas med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till den egna förskoleklassen.

Kommunen är dock inte skyldig att lämna bidrag för den del av verksamheten som överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året eller för elev som tas emot före höstterminen det år eleven fyller sex

Hemkommunen skall till en fristående skola som motsvarar grundskolan *eller särskolan* lämna bidrag för varje elev som deltar i utbildningen. Bidraget skall bestämmas med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till den egna förskoleklassen.

⁴ Ändringen i tredje stycket första meningen förutsätter att alternativ 2 i avsnitt 9 väljs.

⁵ Senaste lydelse 1999:321.

⁶ Senaste lydelse 1999:321.

år. Har en elev ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. Prop. 2001/02:35
Bilaga 4

10 c §⁷

Hemkommunen skall till en fristående skola som motsvarar särskolan lämna bidrag för varje elev som deltar i utbildningen. Om skolan inte kommer överens om annat med elevernas hemkommuner, skall kommunerna betala det belopp som regeringen beslutat.

10 d §⁸

Utbildning som en fristående skola får bidrag för enligt 10 a § skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. För den del av verksamheten som överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året får dock skolan ta ut skäliga avgifter. Skäliga avgifter får också tas ut för barn som tas emot före höstterminen det år då de fyller sex år.

Särskilda avgifter i samband med ansökan om plats i utbildningar enligt första stycket får inte tas ut.

9 kap.

2 §

En fristående skola, vars utbildning ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som, grundskolan, särskolan respektive specialskolan skall förmedla skall godkännas, om

1. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,

2. skolan står öppen för alla barn som enligt denna lag har rätt till utbildning inom motsvarande skolform i det offentliga skolväsendet, med undantag för sådana barn vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan,

3. skolan har minst 20 elever, om det inte finns särskilda skäl för ett lägre elevantal,

4. skolan, om den motsvarar särskolan eller specialskolan, bereder eleverna de omsorger som behövs, och

⁷ Senaste lydelse 1999:321.

⁸ Senaste lydelse 1999:321.

5. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

5. skolan för undervisningen använder lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva, med undantag av att personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna, och

Prop. 2001/02:35
Bilaga 4

6. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En fristående skola som avses i denna paragraf får inom ramen för vad som sägs i första stycket 1 ha en konfessionell inriktning.

Ett godkännande kan avse vissa årskurser.

2 a §

Om en godkänd fristående skola som motsvarar grundskolan, särskolan eller specialskolan byter huvudman, skall skolan ansöka om ett nytt godkännande enligt 1 §.

6 §

En godkänd fristående skola som motsvarar grundskolan skall av Statens skolverk förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i tredje stycket. Förklaring skall dock inte lämnas, om skolans verksamhet skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller skolan tar ut avgifter i strid med 7 §.

En godkänd fristående skola som motsvarar grundskolan skall av Statens skolverk förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i tredje stycket. Förklaring skall dock inte lämnas om skolans verksamhet, på grund av skolans storlek och geografiska läge eller andra omständigheter, skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller skolan tar ut avgifter i strid med 7 §.

För att en nystartad skola skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan skolan startar. Motsvarande gäller, om en skola har godkänts för utbildning för vissa årskurser och ansöker om att bli godkänd för ytterligare årskurser.

För varje elev som genomgår utbildning motsvarande den som ges i grundskolan lämnas bidrag av hemkommunen. Bidraget skall bestämmas med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen

För varje elev som genomgår utbildning motsvarande den som ges i grundskolan lämnas bidrag av hemkommunen. Bidraget skall bestämmas med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen

tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundskolorna. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

tillämpar vid fördelning av resurser Prop. 2001/02:35 till de egna grundskolorna. I Bilaga 4 *bidraget skall inte inkluderas den kostnad som hemkommunen har för att enligt 4 kap. 5 § andra stycket bereda utbildning åt samtliga i kommunen som har rätt till sådan.* Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Vad som sägs i första–tredje styckena gäller inte de fristående skolor för vilka regeringen har beslutat om statsbidrag genom särskilda föreskrifter eller andra särskilda beslut och inte heller skolor, för vilka huvudmannen skriftligen har avstått från medelstilldelning. Kommunens skyldighet enligt tredje stycket gäller inte, om statsbidrag lämnas för en utlands-svensk elevs utbildning.

6 a §

En godkänd fristående skola som motsvarar särskolan skall av Statens skolverk förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i tredje stycket. Förklaring skall dock inte lämnas, om skolans verksamhet skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller skolan tar ut *elevavgifter som strider mot 7 §.*

En godkänd fristående skola som motsvarar särskolan skall av Statens skolverk förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i tredje stycket. Förklaring skall dock inte lämnas om skolans verksamhet, *på grund av skolans storlek och geografiska läge eller andra omständigheter,* skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller skolan tar ut *avgifter i strid med 7 §.*

För att en nystartad skola skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan skolan startar. Motsvarande gäller, om en skola har godkänts för utbildning för vissa årskurser och ansöker om att bli godkänd för ytterligare årskurser.

Om den fristående skolan inte kommer överens om annat med elevernas hemkommuner, skall dessa erlägga det belopp som regeringen beslutat.

För varje elev som genomgår utbildning motsvarande den som ges i särskolan lämnas bidrag av hemkommunen. Bidraget skall bestämmas med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till elever i kommunala särskolor. I bidraget skall inte inkluderas den kostnad som hemkommunen har för att enligt 6 kap. 5 § andra stycket

*bereda utbildning åt samtliga i Prop. 2001/02:35
kommunen som har rätt till sådan. Bilaga 4
Om en elev har ett omfattande be-
hov av särskilt stöd, är kommunen
inte skyldig att lämna bidrag för det
särskilda stödet, om betydande
organisatoriska eller ekonomiska
svårigheter uppstår för kommunen.*

6 b §

*Om en godkänd fristående skola
som enligt 6 eller 6 a § har för-
klarats berättigad till bidrag byter
huvudman, skall skolan ansöka om
en ny sådan förklaring.*

7 §

Utbildningen vid fristående skolor,
som får bidrag enligt 6 §, skall vara
avgiftsfri för de elever som bidragen
avser. Eleverna skall utan kostnad ha
tillgång till böcker, skrivmateriel,
verktyg och andra hjälpmedel som
behövs för en tidsenlig utbildning. I
verksamheten får dock förekomma
enstaka inslag som kan föranleda en
obetydlig kostnad för eleverna. Ele-
verna skall också erbjudas kostnads-
fria skolmåltider.

*Fristående skolor som har rätt till
bidrag enligt 6 a § får för de elever
som bidragen avser endast ta ut
elevavgifter som är skäliga med
hänsyn till de kostnader som skolan
har, förutsatt att kostnaderna kan
anses rimliga för verksamheten.*

Utbildningen vid fristående
skolor, som får bidrag enligt 6
eller 6 a § skall vara avgiftsfri för
de elever som bidragen avser.
Eleverna skall utan kostnad ha
tillgång till böcker, skrivmateriel,
verktyg och andra hjälpmedel som
behövs för en tidsenlig utbildning.
I verksamheten får dock före-
komma enstaka inslag som kan
föranleda en obetydlig kostnad för
eleverna. Eleverna skall också
erbjudas kostnadsfria skolmåltider.

*Särskilda avgifter i samband
med ansökan om plats i
utbildningar enligt första stycket
får inte tas ut.*

8 §

Om en fristående skola lämnar utbildning som ger kunskaper och
färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och
färdigheter som gymnasieskolan skall förmedla på nationella eller special-
utformade program, skall Statens skolverk förklara skolan berättigad till
bidrag som avses i 8 a § i fråga om utbildningen. Förklaring får dock
lämnas endast om

1. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund
som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,

2. skolan står öppen för alla
ungdomar som har rätt till mot-
svarande utbildning i gymnasie-
2. skolan står öppen för alla
ungdomar som har rätt till mot-
svarande utbildning i gymnasie-

skolan enligt denna lag, med undantag av sådana ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan, *och*

3. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En förklaring enligt första stycket skall inte lämnas i fråga om utbildning som skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

En fristående skola som avses i denna paragraf får inom ramen för vad som sägs i första stycket 1 ha en konfessionell inriktning.

8 b §

Om en fristående skola lämnar utbildning som ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasiesärskolan skall förmedla, skall Statens skolverk förklara skolan berättigad till bidrag som avses i 8 c § i fråga om utbildningen. Förklaring får dock lämnas endast om

1. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,

2. skolan står öppen för alla ungdomar som har rätt till motsvarande utbildning i gymnasiesärskolan, med undantag av sådana ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan, *och*

skolan enligt denna lag, med Prop. 2001/02:35 Bilaga 4

vilkas mottagande *eller fortsatta skolgång* skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan,

3. skolan för undervisningen använder lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva, med undantag av att personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna, *och*

4. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En förklaring enligt första stycket skall inte lämnas i fråga om utbildning som, *på grund av den planerade utbildningens innehåll och utformning, skolans storlek och geografiska läge eller andra omständigheter*, skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

2. skolan står öppen för alla ungdomar som har rätt till motsvarande utbildning i gymnasiesärskolan, med undantag av sådana ungdomar vilkas mottagande *eller fortsatta skolgång* skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för

skolan,

3. skolan för undervisningen använder lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva, med undantag av att personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna, och

3. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En förklaring enligt första stycket skall inte lämnas i fråga om utbildning som skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

4. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En förklaring enligt första stycket skall inte lämnas i fråga om utbildning som, *på grund av den planerade utbildningens innehåll och utformning, skolans storlek och geografiska läge eller andra omständigheter*, skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

En fristående skola som avses i denna paragraf får inom ramen för vad som sägs i första stycket 1 ha en konfessionell inriktning.

9 a §

Om en fristående skola som enligt 8 eller 8 b § har förklarats berättigad till bidrag byter huvudman, skall skolan ansöka om en ny sådan förklaring.

11 §⁹

Fristående skolor som avses i 1 och 5 §§ skall i fråga om sin utbildning för skolpliktiga elever stå under tillsyn av Statens skolverk och vara skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Skolverket. Skolverkets tillsyn skall också omfatta kontroll av att huvudmannen iakttar sina skyldigheter enligt lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolväsende.

I fråga om fristående skolor som får bidrag enligt 6 eller 6 a § skall den kommun där skolan är belägen

Fristående skolor som får bidrag enligt 6 eller 6 a § skall *stå under omedelbar tillsyn av den kommun*

⁹ Senaste lydelse 2000:875.

ha rätt till insyn i verksamheten. där skolan är belägen.¹⁰ Sådana Prop. 2001/02:35
Sådana skolor är skyldiga att i den skolor *skall ingå och* är skyldiga att Bilaga 4
utsträckning som kommunen be- delta i den uppföljning och utvär-
stämmer delta i den uppföljning och dering som kommunen gör av sitt
utvärdering som kommunen gör av eget skolväsende.
sitt eget skolväsende.

Fristående skolor som avses i 1 § är vidare skyldiga att delta i riksomfattande prov i den utsträckning som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Skolorna är också skyldiga att informera eleverna och deras vårdnadshavare om elevens resultat vid sådana prov.

12 §¹¹

Om en fristående skola som avses i 1 och 5 §§ inte längre uppfyller kraven för godkännande och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall godkännandet återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 11 § att delta i den uppföljning och utvärdering som genomförs av Statens skolverk samt riksomfattande prov. Detsamma gäller också om skolan åsidosätter sin skyldighet att lämna information om proven. Ett godkännande skall också återkallas om huvudmannen inte iakttar sina skyldigheter enligt lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen.

Om verksamheten vid en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 6 eller 6 a § förändras i sådan utsträckning att det innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen, skall rätten till bidrag återkallas. Rätten till bidrag skall också återkallas, om

1. skolan tar ut avgifter i strid med 7 §, eller
2. skolan, om den har rätt till bidrag enligt 6 §, inte erbjuder kostnadsfria skolmåltider.
2. skolan, om den har rätt till bidrag enligt 6 eller 6 a §, inte erbjuder kostnadsfria skolmåltider.

Återkallande beslutas av den myndighet som beslutar om godkännande eller om rätt till bidrag.

13 §

Fristående skolor som får bidrag för viss utbildning enligt 8 eller 8 b § skall, i fråga om den utbildningen, stå under tillsyn av Statens skolverk och vara skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Skolverket.

I fråga om fristående skolor som Fristående skolor som får bidrag
får bidrag enligt 8 eller 8 b § skall, i enligt 8 eller 8 b § skall, i fråga om
fråga om den utbildningen, den den utbildningen, *stå under omedel-*
kommun där skolan är belägen ha *bar tillsyn av* den kommun där
rätt till insyn i skolans verksamhet. skolan är belägen.¹² Sådana skolor
Sådana skolor är skyldiga att i den *skall ingå och* är skyldiga att delta i

¹⁰ Ändringen i andra stycket första meningen förutsätter att alternativ 2 i avsnitt 9 väljs.

¹¹ Senaste lydelse 2000:875.

¹² Ändringen i andra stycket första meningen förutsätter att alternativ 2 i avsnitt 9 väljs.

utsträckning som kommunen be- den uppföljning och utvärdering Prop. 2001/02:35
stämmer delta i den uppföljning och som kommunen gör av sitt eget Bilaga 4
utvärdering som kommunen gör av skolväsende.
sitt eget skolväsende.

Fristående skolor som avses i 8 § är vidare skyldiga att delta i riksomfattande prov i den utsträckning som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

16 b §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgift för Statens skolverks kostnader för prövning av ansökningar om godkännande av fristående skolor eller om förklaring om rätt till bidrag till sådana skolor.

Sammanställning av remissyttranden över promemorian

Prop. 2001/02:35
Bilaga 5

Remissinstanser

Remissyttranden har inkommit från Kammarrätten i Stockholm, Statskontoret, Ungdomsstyrelsen, Barnombudsmannen (BO), Handikappombudsmannen (HO), Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Konkurrensverket, Riksrevisionsverket (RRV), Statens skolverk, Skolväsendets överklagandenämnd, Centrala studiestödsnämnden (CSN), Högskoleverket (HSV), Folkbildningsrådet, Länsstyrelsen i Stockholms län, Lärarhögskolan i Stockholm, Lärarhögskolan i Umeå, Kommunförbundet Skåne, Kommunförbundet Stockholms län, Kommunförbundet Jönköpings län, Stockholms stad, Botkyrka kommun, Danderyds kommun, Gotlands kommun, Haninge kommun, Nacka kommun, Sollentuna kommun, Solna Stad, Södertälje kommun, Täby kommun, Skellefteå kommun, Umeå kommun, Kiruna kommun, Enköpings kommun, Uppsala kommun, Nyköpings kommun, Söderköpings kommun, Linköpings kommun, Norrköpings kommun, Jönköpings kommun, Växjö kommun, Hultsfreds kommun, Karlskrona kommun, Ronneby kommun, Båstads kommun, Höörs kommun, Lunds kommun, Malmö stad, Varbergs kommun, Göteborgs stad, Kungsbacka kommun, Mölnåls kommun, Borås kommun, Marks kommun, Trollhättans kommun, Skövde kommun, Karlstads kommun, Örebro kommun, Västerås Stad, Ludvika kommun, Gävle kommun, Sundsvalls kommun, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Svenskt Näringsliv, Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund (LR), Sveriges skolledarförbund, Elevorganisationen i Sverige, Friskolornas riksförbund, Föreningen för studie- och yrkesvägledare, Handikappförbundens Samarbetsorgan, Synskadades Riksförbund (SRF), Sveriges Kristna Friskoleråd, Montessoriförbundet samt Waldorfskolefederationen.

Spontana remissvar har inkommit från Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH), Värnamo arbetarekommun, Folkuniversitetet, Stiftelsen Viktor Rydbergs Skola, Estniska skolan, ALMEGA, SACO student, Lunds kommun, Kalmarsunds gymnasieförbund samt Jan Larsson i Hägersten.

Utvidgat undantag från öppenhetskrav

Undantaget från kravet att en fristående skola skall stå öppen för alla barn respektive ungdomar för att godkännas/förklaras ha rätt till bidrag utvidgas till att även omfatta organisatoriska eller ekonomiska svårigheter som kan uppkomma efter elevens mottagande vid skolan under dennes fortsatta skolgång.

Bestämmelserna om fristående förskoleklass ändras på motsvarande sätt.

Åsikterna går isär kring förslaget att fristående skolor ska få möjlighet till undantag från öppenhetskravet även efter mottagandet av en elev. Sammantaget stöder en majoritet av instanserna promemorians förslag, men det finns även betydande invändningar. *Statens skolverk* och *Danderyds kommun* framhåller i enighet med övriga positivt inställda instanser vikten av att bestämmelserna för fristående skolor är likvärdiga med de som gäller för det offentliga skolväsendet. *Ungdomsstyrelsen* anser att den föreslagna ändringen även kan motverka att vissa elevgrupper stängs ute från fristående skolor. I kontrast mot dessa uppfattningar menar *Göteborgs stad* och *Barnombudsmannen* att en utvidgad möjlighet till undantag från öppenhetskravet försämrar både elevernas rätt till särskilt stöd samt rätten till skolgång i den skola vårdnadshavare och barn har valt. *Handikappombudsmannen* och *SIH* menar vidare att förslaget medför en minskad valfrihet för elever med funktionshinder. *Svenska kommunförbundet* ifrågasätter om detta alls bör lagfästas och framhåller att lösningen snarare borde finnas i samarbetet mellan kommunen och den fristående skolan. *Statskontoret* anser att ett utvidgat undantag endast bör gälla i de fall där bättre alternativ finns i andra skolor.

Krav på utbildning för lärare m.m. i fristående skolor

Bestämmelser införs i skollagen om att fristående skolor, i likhet med kommuner och landsting, är skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva. Undantag får göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna.

En klar majoritet av instanserna stöder promemorians förslag om att fristående skolor, i likhet med de kommunala, skall vara skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning för den undervisning de i huvudsak skall bedriva. *Umeå universitet*, *Läraryrkesförbundet* och *Lärarnas riksförbund* betonar, i likhet med många andra instanser, detta förslags betydelse för att utan inskränkning kunna upprätthålla principen om elevens rätt till likvärdig utbildning oavsett skolans huvudman. *Nacka kommun* menar att det är viktigt att likvärdiga villkor råder mellan kommunala och fristående skolor. Även *Stockholms kommun* framhåller att kraven på lärarkompetens bör vara lika mellan kommunala och fristående skolor. *Danderyds kommun* och *Kungsbacka kommun* tillstyrker kravet på lärares utbildning.

Promemorians förslag avstyrks av *Svenskt Näringsliv* och *Friskolornas riksförbund* som menar att personer utan formell behörighet men med kompetens inom relevanta områden bör få möjlighet att undervisa i såväl fristående som offentliga skolor. Även *Kommunförbundet Skåne* önskar en bredare diskussion om vad som skall avses med begreppet behörig lärare. *Svenska kommunförbundet* mottar sig förslaget eftersom man anser att det inkräktar på det mål- och resultatorienterade styrsystemet.

Möjligheten att ta ut elevavgifter tas bort för fristående skolor som motsvarar särskolan och som får bidrag enligt 6 a §. Utbildningen vid dessa skolor skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser.

Samtliga remissinstanser som yttrar sig är positiva till promemorians förslag om att skolgången vid fristående skolor som motsvarar särskolan skall vara kostnadsfri för de elever som skolan får bidrag för. *Ungdomsstyrelsen* betonar vikten av att familjer som söker sig till fristående skolor inte drabbas ekonomiskt av detta. *Riksrevisionsverket* och *Uppsala Kommun* håller med utredningen om att göra bestämmelserna för elevavgifter mer likvärdiga mellan fristående och offentliga skolor. Individuella och differentierade insatser måste även i de fristående skolorna ses som en del av skolans uppdrag i att tillgodose enskilda elevers särskilda behov och kan därför inte avgiftsbeläggas menar *Kommunförbundet Jönköpings Län*. *Danderyds kommun* tillstyrker ett borttagande av elevavgifter. Promemorians förslag stöds av *Handikappförbundens Samarbetsorganisation* och *Elevorganisationen i Sverige*, vilka framhåller att elevavgifter i de fristående skolorna bryter mot principen om en skola öppen för alla.

Kostnadsfria hjälpmedel i fristående särskola

Eleverna i dessa utbildningar skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna. Eleverna skall också erbjudas kostnadsfria skolmåltider.

Inställningen till promemorians förslag om kostnadsfria hjälpmedel i fristående särskolor är i princip helt likartad med den angående avgiftsfri utbildning i fristående särskolor. Alla instanser är generellt positiva, dock har endast ett litet antal yttrat sig om denna fråga. De allra flesta har vänt in sin uppfattning om detta förslag i sina svar om avgiftsfri utbildning för fristående särskolor.

Borttagande av ansökningsavgift i fristående grundskola, särskola och förskoleklass

Skollagen kompletteras med en bestämmelse om att särskilda avgifter inte får tas ut i samband med ansökan om plats i utbildning vid fristående skolor som motsvarar grund- eller särskolan.

Skollagen kompletteras med en bestämmelse om att särskilda avgifter inte får tas ut i samband med ansökan om plats i en fristående förskoleklass.

En mycket omfattande majoritet av instanserna tillstyrker promemorians föreslagna ändring av skollagen. *Nacka kommun*, *Lärarnas Riksförbund* och *Riksrevisionsverket* ser positivt på att ansökningar till fristående skolor skall vara avgiftsfria eftersom möjligheter till olika typer av avgif-

ter motverkar strävan efter likvärdiga förhållanden mellan kommunala och fristående skolor. *Täby kommun* och *Enköpings kommun* stöder förslaget och menar att konkurrens på lika villkor frambringar kostnadseffektivitet och ökad valfrihet för eleverna. Även *Danderyds kommun* och *Kungsbacka kommun* tillstyrker att ansökan om plats skall vara avgiftsfri. *Solna stad* har i princip inget emot att undervisningen skall vara kostnadsfri. Många instanser, t.ex. *LO* och *Elevorganisationen i Sverige*, framhåller också betydelsen av att upprätthålla principen om ett avgiftsfritt skolväsende. *SACO* understryker särskilt att borttagandet av ansökningsavgifter är viktigt för att förhindra social segregering i utbildningssystemet. *Friskolornas riksförbund* instämmer i förslaget att utbildning i fristående skolor skall vara avgiftsfri. Riksförbundet anser dock att anmälnings- och ansökningsavgifter inte avser utbildningen i skolan och är till för att täcka kostnader som fristående skolor har och som inte täcks av de kommunala bidragen. Riksförbundet avstyrker därför förslaget i denna del. Även *Waldorfskolefederationen* invänder mot förslaget och framhåller att begränsade anmälningsavgifter kan möjliggöra för skolan att sprida information och anordna kurser för intresserade föräldrar och elever.

Bidrag beviljas ej om skolans storlek, läge eller andra omständigheter medför negativa följder

Bestämmelserna i skollagen ändras för fristående förskoleklasser, grund- och särskolor. Förklaring om rätt till bidrag skall inte lämnas om skolans verksamhet, på grund av skolans storlek och geografiska läge eller andra omständigheter, skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen.

Bestämmelserna i skollagen ändras för fristående gymnasie- och gymnasiesärskolor. Förklaring om rätt till bidrag skall inte lämnas om skolans verksamhet, på grund av den planerade utbildningens innehåll och utformning, storlek och geografiska läge eller andra omständigheter, skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

Sammantaget är en övervägande del av remissinstanserna positiva till promemorians förslag. Dock går uppfattningarna kring denna fråga kraftigt isär och förslaget möter även omfattande invändningar. *Skolverket* ser positivt på förslaget med en viss reservation för att författningstexten inte bör bli för detaljerad. *Statskontoret* och *Konkurrensverket* anser däremot att den föreslagna bestämmelsen är alltför opreciserad och allmänt formulerad och avstyrker därför förslaget. *Haninge kommun* och *Nyköpings kommun* välkomnar förslaget eftersom man anser att det tar hänsyn till kommunernas behov av möjligheter till långsiktig planering av skolverksamheten. *Kiruna kommun* vill särskilt uppmärksamma behovet av långsiktig planering i kommuner med utflyttning. *Umeå universitet* framhåller att kommuner måste ha faktiska möjligheter att ta sitt övergripande ansvar för utbildningen av barn och ungdomar. *Skövde kommun* är positiv till detta förslag som betonar att skolutvecklingen i en kommun inte får resultera i en situation med sämre utbildning för elever-

na. *Sollentuna kommun* framhåller att förslaget innebär ett förtydligande av hittillsvarande bestämmelse och tillstyrker förslaget.

Prop. 2001/02:35
Bilaga 5

Sveriges Kristna Friskoleråd avstyrker förslaget och menar att den enda bedömningsgrunden för en fristående skolas rätt till bidrag bör vara skolans förutsättningar att bedriva en god skolverksamhet. *Stockholms stad* och *Enköpings kommun* anser att det som bör ligga till grund för etablering av fristående skolor skall vara elevernas och föräldrarnas val. *Täby kommun* avstyrker förslaget och menar att kommunerna har tillräcklig kompetens att själva bedöma hur läge och storlek hos en ny fristående skola påverkar den kommunala skolorganisationen. *Båstads kommun* och *Svenskt Näringsliv* anser inte att det finns någon anledning att ändra nuvarande lagstiftning för Skolverkets tillståndsprövning. *Friskolornas riksförbund* avstyrker förslaget, då man menar att detta skulle innebära att grunden för en god konkurrens mellan fristående och kommunala skolor tas bort. Tvärtom anser *Umeå universitet* att de tillägg som promemorian föreslår inte skulle hota den positiva konkurrensen mellan offentliga och fristående skolor, utan snarare säkerställa att en reell konkurrens bibehålls.

En kommun skall bifoga en konsekvensbeskrivning till yttrande

Bestämmelser införs i förordningen (1996:1206) om fristående skolor, om att den kommun som yttrar sig över en ansökan om godkännande och/eller bidragsrätt för en fristående skola skall foga en konsekvensbeskrivning till sitt yttrande.

Promemorians förslag om att kommuner skall bifoga en konsekvensbeskrivning till sitt yttrande om fristående skolor får stöd av flertalet instanser. *Skolverket* ser positivt på förslaget och betonar vikten av att verket vid sina bedömningar får tillfredställande underlag från berörda kommuner. Även *Svenska kommunförbundet* instämmer i att kommuner skall lyfta fram och tydliggöra förhållanden som är av vikt inför Skolverkets beslut om godkännande. *Kommunförbundet Jönköpings Län* ser en konsekvensbeskrivning från kommunen som en förutsättning för att man vid etableringen av fristående skolor skall ha möjlighet att ta hänsyn till lokala förhållanden. *Uppsala kommun* tillstyrker förslaget och menar att det ger tillfälle för kommuner att redovisa de långsiktiga konsekvenser som fristående skolor kan medföra. För att kunna motverka försämringar i den kommunala skolan stöder *Nyköpings kommun* det förslag som promemorian framlägger. *Kungsbacka kommun* anser att det är ett bra förslag.

Lärarhögskolan i Stockholm invänder mot förslaget, eftersom man anser att det ger kommuner med negativ inställning till fristående skolor ökade möjligheter att hindra etableringen av dessa, vilket bidrar till ojämn fördelning av fristående skolor över landet. *Danderyds kommun* och *Waldorfskolefederationen* avstyrker förslaget då man menar att Skolverket inte saknar möjligheter att med gällande bestämmelser fatta beslut utifrån en helhetsbedömning av skolsituationen i en kommun. Även *Nacka kommun* och *Svenskt Näringsliv* anser att det saknas skäl till att ändra den nuvarande ordningen. En skyldighet för kommuner att bi-

foga en konsekvensbeskrivning skulle enligt *Båstads kommun* innebära en helt onödig ökning av statlig kontroll och inflytande.

Prop. 2001/02:35
Bilaga 5

Yttrande från föräldrar och lärare

I det fall en ansökan avser omvandling av en offentlig skola till en fristående skola skall Skolverket även bereda lokala föräldraföreningar samt lärarnas lokala fackliga organisationer tillfälle att yttra sig över ansökan.

Remissinstansernas är splittrade i sin uppfattning om förslaget att lokala fackliga organisationer och föräldraföreningar skall beredas tillfälle att yttra sig då en offentlig skola omvandlas till en fristående skola. *TCO* anser det viktigt att understryka betydelsen av att fackliga organisationer och lokala föräldraföreningar får möjlighet att yttra sig då en enskild huvudman övertar verksamheten i en kommunal skola. *Lärarförbundet* ser förslaget som högst rimligt och bra. *Kommunförbundet Stockholms Län* ser ett sådant förfarande som naturligt men ifrågasätter om detta behöver regleras. *Uppsala kommun* stöder förslaget med tillägget att även elevrepresentanter borde beredas tillfälle att yttra sig. *Danderyds kommun* anser att det är lovvärt att lokala föräldraföreningar och fackliga organisationer ges möjlighet att uttrycka sin uppfattning. Dock hävdar kommunen att detta inte bör ske i särskilda yttranden utan bör ingå som en del av anmälan till Skolverket. Även *Sollentuna* och *Täby kommuner* ansluter sig till tanken att den aktuella skolans egen föräldraförening och fackliga representanter skall ges tillfälle att framföra sina synpunkter. *Solna stad* har inget principiellt emot att lokala föräldraföreningar och fackliga organisationer tillåts yttra sig. *Kungsbacka kommun* delar denna uppfattning.

Örebro kommun menar att möjligheter för lokala föräldraföreningar och fackliga organisationer att yttra sig då en kommunal skola ska omvandlas till en fristående skola kan medföra svårigheter i förhållande till kommunens yttrande. *Skolverket* anser däremot att promemorians förslag bygger på felaktiga grunder och har svårt att se på vilket sätt sådana yttranden skall kunna beaktas inom ramen för nuvarande regelsystem. *Stockholms stad* menar att det är viktigt att en omvandling från kommunal till fristående skola har ett brett stöd bland elever, föräldrar och personal. Däremot anser inte *Stockholms stad* att man i första hand bör tillfråga lokala föräldraföreningar och fackförbund utan att man i stället skall vända sig direkt till föräldrar och personal. *Svenskt Näringsliv* anser att Skolverket sköter ansökningshanteringen på ett professionellt och sakligt sätt och att det inte finns några avgörande argument för att ändra den nuvarande regleringen.

Kommunen bör göra en prioritering vid flera likvärdiga ansökningar

I en del fall får Skolverket flera ansökningar som gäller start av fristående skolor i samma kommun och där ansökningarna bedöms vara likvärdiga. Skolverket bör i sådana fall låta kommunen, i förekommande fall kommunalförbundet, göra en prioritering av ansökningarna i sitt

yttrande till Skolverket. Skolverket skall därefter göra en samlad bedömning och ta särskild hänsyn till hur de nya skolorna kompletterar den befintliga skolorganisationen i kommunen.

Prop. 2001/02:35
Bilaga 5

Kring detta förslag är uppfattningarna delade. Bland de kommuner som har yttrat sig är en majoritet positivt inställda till förslaget. *Linköpings kommun*, *Sundsvalls kommun* och *Haninge kommun* tillstyrker förslaget, då man anser att det är av stor betydelse att Skolverket tar hänsyn till en helhetsbedömning av konsekvenserna för kommunens skolväsende. Att kommunerna får större möjlighet till inflyttande hälsas med glädje av *Malmö stad*. *Täby kommun* och *Danderyds kommun* motsätter sig däremot att kommunerna ges möjlighet att prioritera ansökningar om att bilda fristående skolor. *Konkurrensverket* avstyrker förslaget då man menar att reglerna för etablering bör vara förutsebara och långsiktigt stabila. Vidare anser verket att det bör beaktas att fristående skolor allmänt sett är konkurrenter till de kommunala skolorna. *Statskontoret* menar att den övergripande principen för prövning av ansökan måste analyseras och läggas fast innan man överväger förändringar av det nuvarande systemet. *Svenskt Näringsliv* anser att den gällande regleringen för ansökan fungerar väl och ser inga skäl till att ändra lagstiftningen.

Avgiftsbeläggning av ansökningar

Skollagen kompletteras med en bestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgift för Statens skolverks kostnader för prövning av ansökningar om godkännande av fristående skolor eller om förklaring om rätt till bidrag till sådana.

Remissinstansernas åsikter går isär om promemorians förslag att avgiftsbelägga ansökningar om att bilda fristående skolor. *Lärarförbundet* är positivt till promemorians förslag. *Malmö stad*, *Kungsbacka kommun*, *Västerås kommun* och *Uppsala kommun* stöder förslaget utifrån förutsättningen att avgiftsnivån blir rimlig och ej avsevärt försvårar ansökandet. *LO* framhåller att ett flertal fristående skolor som ansökt och blivit godkända aldrig kommer igång med sin verksamhet. Detta menar *LO* inte är godtagbart och tillstyrker ett införande av ansökningsavgift. Även *Kommunförbundet Jönköpings Län* menar att det bör finnas en möjlighet till avgiftsbeläggning för att på så vis kunna undvika ”okynnes-ansökningar”. *Kammarrätten i Stockholm* stöder promemorians uppfattning att konkurrensen inte kan komma att snedvridas utifrån införandet av en begränsad engångskostnad.

Konkurrensverket avvisar promemorians förslag eftersom avgiftens storlek och vilka av Skolverkets kostnader denna ska finansiera inte preciseras tillräckligt utförligt. *Kommunförbundet Stockholms Län*, *Täby* och *Nacka kommuner* motsätter sig förslaget utifrån att en avgift för ansökningar strider mot principen om likställighet då detta skulle innebära merkostnader för fristående skolor. *Danderyds kommun* anser att ett avgiftsbeläggande av ansökningar om att bilda fristående skolor är direkt olämpligt och *Friskolornas riksförbund* finner det stötande. *Båstads kom-*

mun avstyrker förslaget, då man hävdar att det skulle försvåra friskoleverksamheten.

Prop. 2001/02:35
Bilaga 5

Ny ansökan vid byte av huvudman

Bestämmelser införs i skollagen om att en ny huvudman som önskar överta en godkänd och/eller bidragsberättigad fristående skola skall ansöka om nytt godkännande och/eller bidragsrätt för skolan.

En tydlig majoritet av remissinstanserna tillstyrker promemorians förslag. *Danderyds kommun, Göteborgs stad, Linköpings kommun, Västerås kommun, Kungsbacka kommun och Lärarförbundet* är några av de instanser som ger sitt stöd. *Skolverket* anser att det är angeläget att en prövning sker av den nye huvudmannen då en förändring sker. *Uppsala kommun* stöder promemorians förslag och framhåller att det förstärker kommunernas möjlighet att yttra sig. *Malmö stad* ser det som mycket viktigt att en ny huvudman skall ansöka om ett nytt godkännande eftersom detta kan innebära att skolan drivs med andra intentioner. *Lärarnas Riksförbund* betonar att en huvudman inte ska kunna överta en fristående skola utan att Skolverket gör en prövning på samma sätt som vid en ny ansökan. *Täby kommun* stöder promemorians förslag i de fall då det rör sig om en tidigare ökad huvudman men anser inte att det ska gälla för huvudmän som redan bedriver en godkänd verksamhet i samma skolförhållanden.

Nacka kommun avstyrker förslaget då man anser att en anmälan är tillräcklig, eftersom möjligheten finns att dra in tillståndet om de förutsättningar som gällde när tillståndet beviljades inte längre gäller. *Svenskt Näringsliv* menar att lagstiftningen vad gäller tillståndsprövning för nyetablering av fristående skolor fungerar tillfredställande och att det inte finns anledning till förändring. *Friskolornas riksförbund* anser att motiven som anges i promemorian är otillräckliga eftersom byte av huvudman så gott som aldrig medför en önskan att förändra de avsikter, förutsättningar och mål som Skolverket bedömt vid godkännandet. *Konkurrensverket* avstyrker förslaget då man anser att det finns oklarheter i promemorian om vilka motiv och syften som gör en sådan förändring önskvärd samt att man dessutom borde ha analyserat vilka effekter förslaget kan medföra.

Skolpliktskostnader

Ett tillägg görs i skollagen som innebär att den kostnad som hemkommunen har för att bereda utbildning åt samtliga i kommunen som har rätt till sådan (skolpliktskostnaden) inte skall inkluderas i bidragsunderlaget för fristående skolor som motsvarar grund- respektive särskolan.

En stor majoritet av remissinstanserna är positiva till förslaget om att borträkna den s.k. skolpliktskostnaden från bidragsunderlaget till fristående skolor. *Statskontoret* instämmer i resonemanget eftersom kommunen inte alltid har möjligheter att optimera sina kostnader. *Skolverket* påpekar att innebörden av tillägget redan implicit finns i nuvarande

bestämmelser och tillstyrker förslaget. *Svenska kommunförbundet* instämmer i huvudsak i de synsätt som ligger till grund för promemorians förslag för förändringar i bidragssystemen och nämner särskilt att man är positiv till förslaget angående skolpliktskostnader. *Stockholms stad* menar att det kommunala skolväsendet genom skolplikten självfallet har kostnader som de fristående skolorna saknar och stöder därför den föreslagna förändringen. *Danderyds kommun* ser det som av stor vikt att tydliggöra de s.k. skolpliktskostnaderna och ser ett värde i ett tydliggörande av att dessa kostnader inte skall ingå i bidragsunderlaget till fristående skolor. *Göteborgs stad* ser promemorians förslag som viktigt för att åstadkomma rättvisa förutsättningar för kommunala och fristående skolor. *Lärarförbundet* har iakttagit att kommuner har haft svårigheter att kompensera sig för de skyldigheter skolplikten medför och stöder därför förslaget. Såväl *Nacka Kommun* som *Täby kommun* menar att skolpliktskostnaden redan i dag ligger utanför bidraget till fristående skolor. *Sollentuna kommun* behåller medel för skolpliktsbevakning etc. hos den ansvariga nämnden och har ingen invändning. *Kungsbacka kommun* uppger att det sannolikt är så att en kommun har skolpliktskostnader och att det är rimligt att dessa kostnader inte inkluderas i bidragsunderlaget till fristående skolor.

Länsstyrelsen i Stockholms Län anser inte att skolpliktresurser per automatik skall riktas enbart till den kommunala skolan utan i stället till de enheter som hjälper kommunen att uppfylla skolplikten. *Kommunförbundet Stockholms Län* anger att man utgår från att det är kommunen som skolhuvudman och inte enskilda kommunala skolor som har ansvar för skolplikten och anser därför att kommunala och fristående skolor bör behandlas lika ur ekonomiskt hänseende. *Båstads kommun* och *Waldorfskolefederationen* menar att en möjlighet att göra undantag för s.k. skolpliktskostnader öppnar utrymme för godtycke när man skall fastställa reduktionens storlek. *Friskolornas riksförbund* anser att förslaget innebär att kommunernas särskilda kostnader betonas men inte de fristående skolornas vilket förbundet inte kan acceptera och avstyrker därför förslaget.

Samma bidragsregler för fristående särskolor som för fristående grundskolor

Bestämmelserna i skollagen om bidrag till en godkänd fristående skola som motsvarar särskolan ändras, så att de överensstämmer med vad som gäller för fristående grundskolor. Bidrag skall lämnas för varje elev. Bidraget skall bestämmas med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till kommunala särskolor. Motsvarande ändring görs för friskoleklasser vid fristående skolor som motsvarar särskolan.

Förhållandevis få av remissinstanserna uttalar sig direkt om detta förslag. Av de instanser som ger sin uppfattning om förslaget är nästintill alla positivt inställda. *Lärarförbundet*, *Göteborgs stad*, *Täby* och *Jönköpings kommuner* tillstyrker alla promemorians förslag om ett likställande av bidragsreglerna. *Friskolornas riksförbund* har inget att erinra mot förslaget, men betonar vikten av att de fristående skolorna får bidrag som

motsvarar vad som skulle ha utgått om eleverna i stället hade varit inskrivna i den kommunala särskolan. *Svenska kommunförbundet* invänder att förslaget förutsätter att alla kommuner har kommunala särskolor vilket är felaktigt. Man menar därför att det är nödvändigt att komplettera förslaget så att det blir tillämbart för alla kommuner.

Prop. 2001/02:35
Bilaga 5

Kommunen skall inkludera fristående skolor i utvärdering och uppföljning

Skollagen ändras så att en kommun skall vara skyldig att inkludera en fristående skola som får offentligt bidrag i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende. Fristående skolor som får offentligt bidrag skall alltid vara skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering avseende de nationella målen för utbildningen som en kommun gör av skolväsendet i kommunen. På motsvarande sätt ändras skollagens bestämmelser om fristående förskoleklass.

En mycket övervägande del av instanserna stöder promemorians förslag. *BO* anser att eftersom alla barn skall ha tillgång till likvärdig utbildning av god kvalitet är det rimligt att kommunen har möjlighet att bedöma kvaliteten i all skolverksamhet som finns i kommunen. *Skolverket* ser positivt på en utveckling mot att kommunerna får ett större inflytande över all skolverksamhet inom dess gränser och tillstyrker förslaget. *Lärarförbundet* menar att fristående skolor som får offentligt bidrag alltid skall vara skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av de nationella målen som en kommun gör. *Stockholms stad* menar att alla fristående skolor bör omfattas av samma utvärderingar som det kommunala skolväsendet för att föräldrar och elever på så sätt skall få ett bra beslutsunderlag då de väljer skola. Även *Jönköpings kommun* framhåller vikten att barn, föräldrar, kommun och stat skall kunna skaffa sig en bild av olika skolors arbete och resultat och tillstyrker därför förslaget. *Göteborgs stad* och *TCO* menar att samma bestämmelser för uppföljning och utvärdering bör råda mellan fristående och kommunala skolor. *Sundsvalls kommun* framhåller att all uppföljning och utvärdering syftar till att ge eleverna en så bra skolgång som möjligt och ser det därför som naturligt att samtliga skolor i en kommun oavsett huvudman deltar i detta arbete. *Synskadades Riksförbund* anser att det naturligtvis är bra att de fristående skolorna ställs under samma krav som det offentliga skolväsendet. *Danderyds, Nacka, Sundsvalls, Täby och Uppsala kommuner* tillstyrker att fristående skolor skall inkluderas i den uppföljning och utvärdering som kommunerna göra av sitt eget skolväsende. *Sollentuna kommun* framhåller att förslaget inte innebär något nytt för kommunens vidkommande och tillstyrker förslaget. *Friskolornas riksförbund* har inget att erinra mot förslaget, men anser att det vore mer naturligt att de fristående skolorna lämnar sina kvalitetsredovisningar till Skolverket och inte till kommunen.

Svenska kommunförbundet menar att promemorians förslag med ett större ansvar för kommunerna vad gäller uppföljning och utvärdering av de fristående skolorna strider mot rådande ansvarsfördelning mellan stat och kommun. *Lärarnas Riksförbund* anser att Skolverket skall ha ansvar för uppföljning och utvärdering av de fristående skolorna. *Enköpings*

kommun är av uppfattningen att fristående skolor skall inlämna sin kvalitetsredovisning direkt till Skolverket och inte till kommunen. *Sveriges Kristna Friskoleråd* menar att det skall vara den fristående skolans eget val att ingå i kommunens uppföljning och utvärdering och att detta inte är något som skall påtvingas.

Prop. 2001/02:35
Bilaga 5

Fristående skolor skall lämna kvalitetsredovisning till kommunen

Förordningen (1997:702) om kvalitetsredovisning inom skolväsendet ändras så att fristående skolor som motsvarar grund-, sär- och specialskolan samt fristående gymnasie- och gymnasiesärskolor blir skyldiga att lämna sina kvalitetsredovisningar till den kommun där skolan är belägen.

Remissinstansernas uppfattning angående promemorians förslag är mycket splittrad. *Uppsala kommun* anser att det är nödvändigt att kommunen kan ta del av kvalitetsredovisningen för utbildningen även i de fristående skolorna. *Jönköpings kommun* framhåller att elevernas hemkommun har ett ansvar för att alla barn/ungdomar får en likvärdig, kvalitativt god utbildning. Därför bör alla offentligt finansierade skolor ha likvärdiga uppföljnings- och utvärderingssystem och avge årliga kvalitetsredovisningar. *Örebro kommun* anser att det finns en skyldighet mot medborgarna att redovisa jämförelserna mellan samtliga skolor oavsett kommunal eller fristående huvudman och tillstyrker därför förslaget. Även *Täby*, *Danderyds* och *Linköpings kommuner* tillstyrker.

Svenska kommunförbundet avstyrker förslaget och förordar att ansvaret för insyn i fristående skolor skall delas mellan stat och kommun i enlighet med rådande ansvarsfördelning. *Göteborgs stad* tillstyrker att kraven på deltagande i uppföljning och utvärdering skärps men avstyrker att kommunen skall vara mottagare av de fristående skolornas kvalitetsredovisning. *LR* anser att Skolverket skall ha ansvar för uppföljning, utvärdering och tillsyn av de fristående skolorna. Detta innebär även att kvalitetsredovisningarna skall inlämnas direkt till Skolverket. *Friskolornas riksförbund* framhåller att fristående skolor är konkurrenter till den kommunala skolan och menar att detta förhållande är skäl nog för att avslå promemorians förslag. *Sveriges Kristna Friskoleråd* menar att fristående skolor inte skall vara skyldiga att lämna in sina kvalitetsredovisningar till kommunen, utan endast till Skolverket.

Tillsyn av fristående skolor

Två alternativ redovisas för hur ansvaret för tillsynen av utbildningen vid fristående skolor kan utformas.

Alternativ 1 innebär att hela ansvaret oförändrat skall vila på Statens skolverk.

Alternativ 2 innebär att skollagen ändras så att kommunen får ansvar för den omedelbara tillsynen av en fristående skola. Det innebär att en kommun skall följa verksamheten vid alla offentligt finansierade skolor inom kommunen. Sanktionsmöjligheter gentemot de fristående skolorna skall undantagslöst vara förbehållna Skolverket.

En klar majoritet föredrar att ansvaret för tillsyn av de fristående skolorna ligger kvar hos Skolverket. *Skolverket* framhåller att ett delat tillsynsansvar tidigare har prövats men lämnats på grund av den komplikation det innebär att flera myndigheter har tillsyn över samma frågor och objekt. Såväl *Skolverket* som *Riksrevisionsverket* menar också att då kommunerna har så olika sätt att principiellt förhålla sig till fristående skolor, kan det innebära risker för granskningens likvärdighet att tilldela dessa det omedelbara tillsynsansvaret. *Lärarhögskolan i Stockholm* anser att för att de olika huvudmannaskapen skall kunna konkurrera under lika villkor krävs att Skolverket har en kraftfull ställning vid etablering och tillsyn av fristående skolor. *Konkurrensverket* förordar alternativ 1 av främst två skäl: inom skolområdet finns nationella mål som skall följas upp och då har en central tillsynsmyndighet en given roll samt som andra skäl att kommunen allmänt sett konkurrerar med de fristående skolorna. *Svenska kommunförbundet* och *Friskolornas riksförbund* tillstyrker att tillsynen även fortsättningsvis utförs av Skolverket och ser det som naturligt att samma myndighet som beviljar tillstånd också svarar för tillsynen. *Täby kommun* tillstyrker alternativ 1 och menar att kommunerna klarar sig bra med de rättigheter till insyn, uppföljning och utvärdering som promemorian föreslår. *Göteborgs stad* framhåller att tillsynen utgör en del i myndighetsutövningen gentemot de som bedriver skolverksamhet och det är mycket tveksamt, om ens lämpligt, att detta åläggs en konkurrerande verksamhet. *LR:s* grundinställning är att det statliga uppdraget skall riktas direkt till skolorna oavsett huvudman och man förordar att Skolverket har ansvar för tillsynen. *Sveriges Skolledarförbund* menar att utifrån gymnasieskolans nationella uppdrag med ett nationellt styrdokument och med beslut om nationell likvärdighet förordar man Skolverket som tillsynsmyndighet.

BO stöder alternativ 2 då man anser det rimligt att kommunen skall ha möjlighet att bedöma kvaliteten i all skolverksamhet som finns i kommunen. *Elevorganisationen i Sverige* ser positivt på att kommunen skulle ta över tillsynen då detta uppmuntrar till erfarenhetsutbyte, ger kommunen möjlighet att ta ett övergripande ansvar för skolsituationen samt öppnar upp för en aktiv granskning av de fristående skolornas verksamhet. *LO* menar att fristående skolor bör ingå i den kommunala skolplanen med det ansvar för utveckling och tillsyn som det innebär och förordar alternativ 2 i promemorian.

Botkyrka kommun och *Danderyds kommun m.fl.* anser att då kommunerna har det yttersta ansvaret för att barn och ungdomar får sin rätt till utbildning tillgodosedd är det naturligt att kommunerna har ansvar för tillsynen av de fristående skolorna. *Haninge kommun* hävdar att det enda rimliga för att kunna utkräva kommunens ansvar är att kommunen ges befogenhet att följa kvaliteten i den skolverksamhet som erbjuds barn och ungdomar i kommunen, oberoende av huvudman. *Jönköpings kommun* anser att det är viktigt att värna ett decentraliserat skolväsende och menar att därmed bör en centraliserad tillsyn, genom de fristående skolorna, undvikas.

Statskontoret framlägger ett alternativt förslag, att Skolverket då man godkänner en fristående skola skall granska hur den enskilda skolan avser att kvalitetssäkra sin verksamhet för att sedan under tillsynen fokusera på hur väl denna kvalitetssäkring fungerar.

Övriga frågor

Prop. 2001/02:35

Bilaga 5

Svenska kommunförbundet bedömer att flera av promemorians förslag leder till ökade åtaganden för kommunerna och därmed också ökade kostnader. *Haninge kommun* kan inte finna att förslagen i alla delar är kostnadsneutrala för kommunerna. *Trollhättans kommun*, *Göteborgs stad*, *Malmö stad*, *Linköpings kommun*, *Nacka kommun* och *Kommunförbundet Skåne* anser att alternativ 2, att kommunerna skall överta ansvaret för tillsynen av fristående skolor, kommer att medföra ökade kostnader för kommunerna.

Sammanställning av remissyttranden över betänkandet

Prop. 2001/02:35
Bilaga 6

Remissinstanser

Remissyttranden har inkommit från Kammarrätten i Stockholm, Statskontoret, Ungdomsstyrelsen, Barnombudsmannen (BO), Handikappombudsmannen (HO), Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Konkurrensverket, Riksrevisionsverket (RRV), Statens skolverk, Statens institut för handikappfrågor i skolan, Skolväsendets överklagandenämnd, Centrala studiestödsnämnden (CSN), Högskoleverket (HSV), Folkbildningsrådet, Länsstyrelsen i Stockholms län, Lärarhögskolan i Stockholm, Lärarhögskolan i Umeå, Kommunförbundet Skåne, Kommunförbundet Stockholms län, Kommunförbundet Jönköpings län, Stockholms stad, Botkyrka kommun, Danderyds kommun, Gotlands kommun, Haninge kommun, Nacka kommun, Sollentuna kommun, Solna Stad, Södertälje kommun, Täby kommun, Skellefteå kommun, Umeå kommun, Kiruna kommun, Enköpings kommun, Uppsala kommun, Nyköpings kommun, Söderköpings kommun, Linköpings kommun, Norrköpings kommun, Jönköpings kommun, Växjö kommun, Hultsfreds kommun, Karlskrona kommun, Ronneby kommun, Båstads kommun, Höörs kommun, Lunds kommun, Malmö stad, Varbergs kommun, Göteborgs stad, Kungsbacka kommun, Mölndals kommun, Borås kommun, Marks kommun, Trollhättans kommun, Skövde kommun, Karlstads kommun, Karlskoga kommun, Örebro kommun, Västerås Stad, Ludvika kommun, Gävle kommun, Sundsvalls kommun, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Svenskt Näringsliv, Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund (LR), Sveriges Skolledarförbund, Elevorganisationen i Sverige, Friskolornas riksförbund, Föreningen för studie- och yrkesvägledare, Handikappförbundens samarbetsorgan, Synskadades Riksförbund (SRF), Sveriges Kristna Friskoleråd, Svenska Montessoriförbundet, Waldorfskolefederationen.

Dessutom har remissvar inkommit från Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH), Värnamo arbetarekommun, Stockholms musik-konservatorium Rytmus, Riksidrottsförbundet (RF), Folkuniversitetet, Stiftelsen Viktor Rydbergs Skola, Estniska skolan, Upplands-Bro kommun, ALMEGA, SACO student, Kalmarsunds gymnasieförbund, Jan Larsson i Hägersten och Katrineholms kommun.

Allmänna synpunkter

De flesta specifika synpunkterna handlar om de förslag som behandlar bidragssystemet, elevutveckling, konsekvenserna för kommunerna, rikrekrytering och det individuella programmet.

Många remissinstanser uttalar önskan om att invänta de pågående utredningar som förekommer gällande fristående skolor och att frågeställningarna som tas upp i utredningen borde analyseras djupare.

Det är enligt remissinstanserna viktigt att kommunala och fristående skolor konkurrerar på lika villkor och att det skall erbjudas likvärdig utbildning på båda håll för att därmed öka elevers valmöjligheter. Ett fåtal remissinstanser pekar dock på att det viktigaste är att utbildningen når de mål som är uppsatta för verksamheten. Flertalet är positiva till etableringen av fristående skolor om det innebär att det kan konkurrera på lika villkor med de kommunala skolorna. Det får inte utarma det kommunala skolsystemet, utan skall ses som en tillgång. Det måste även finnas ett tydligt regelverk och bidragssystem som ger likvärdiga förutsättningar. Det ges som en förutsättning för att man skall vara fortsatt positiv till fristående skolor. Endast ett fåtal remissinstanser är negativa till fristående skolor som skolform. *Sveriges Kristna Friskoleråd* avvisar varje förslag att inordna fristående skolor i det kommunala skolväsendet.

Förslagen

En fristående gymnasieskola skall få rätt att anpassa sin utbildning till eleven genom att anordna individuella program.

Majoriteten av de remissinstanser som uttalar sig om det individuella programmet är positiva till förslaget. För att uppnå likvärdighet mellan skolformerna bör samma regler gälla för fristående skolor som för kommunala skolor. *Botkyrka kommun* anser däremot att ett ställningstagande i frågan bör skjutas på framtiden. Skolverket bör uppmanas att utreda individuella programmets existens och nuvarande former mer ingående, utifrån de erfarenheter kommunerna har. *Lärarnas Riksförbund* anser att de fristående skolorna inte skall få rätt att anordna individuellt program. Med mer resurser till grundskolan minskar behovet av individuella program.

Riksrekrytering

Kommittén föreslår att de fristående gymnasieskolornas rätt till riksrekrytering av elever bibehålls. Vidare föreslås att den pågående gymnasieutredningen skall avvaktas liksom utvecklingen i de regioner där en övergång till olika former av ökad valfrihet har börjat praktiseras innan riksdagen tar ställning till om riksrekrytering skall införas för all gymnasieutbildning.

Majoriteten av de remissinstanser som yttrat sig instämmer i förslaget. *Danderyds, Kiruna, och Skövde kommuner, Lärarnas riksförbund* samt *Svenska kommunförbundet* anser att erfarenheter av pågående kommunal och regional samverkan kring elevernas fria val av gymnasieskola och pågående gymnasieutredning bör avvaktas. *Karlstad kommun* anser att nuvarande regler skall gälla tills frågan har utretts. *TCO och Lärarförbundet* anser att det måste råda likställighet beträffande rekryteringsmöjligheterna och att det är viktigt att frågan löses i en ny lagstiftning. *Statskontoret* anser att elevernas valfrihet bör ges stort värde och som princip bör gälla att fristående gymnasieskolor inte skall ha några inskränkningar i sitt upptagningsområde. *Kommunförbundet Stockholms*

län, Lärarhögskolan i Umeå och Friskolornas riksförbund anser att likvärdighetsskäl talar för att riksrekrytering även bör gälla kommunala skolor. *Botkyrka kommun* anser att reglerad riksrekrytering bör ske utifrån ett antal nationellt fastställda kriterier. *Haninge kommun* anser att det finns ett starkt behov av att diskutera riksrekrytering och gymnasieplanering ur ett regionalt utbudsperspektiv. *Jönköpings kommun* anser att fristående skolor bör, såsom kommunala, ha möjlighet att ansöka om att en viss utbildning skall omfattas av riksrekrytering. *Ronneby kommun* menar att riksrekrytering för fristående skolor skall följa samma regelsystem som gäller kommuner emellan. *Svenskt näringsliv* anser att alla elever skall ha rätt att välja skola oavsett om det är en kommunal eller fristående skola. *Waldorfskolefederationen* anser att riksrekrytering en absolut nödvändighet för waldorfskolorna. Endast åtta remissinstanser har uttalat sig specifikt i frågan om att den pågående gymnasieutredningen skall avvaktas. De är alla positiva till förslaget.

Inackorderingstillägg

*I betänkandet föreslås att systemet att CSN betalar ut inackorderings-
tillägg till elever på fristående gymnasieskolor skall behållas.*

Majoriteten av de instanser som yttrat sig över förslaget är positiva. CSN avstyrker förslaget och framhåller att inom det offentliga skolväsendet är en kommun inte skyldig att stå för inackorderingskostnader, om motsvarande utbildning finns i hemkommunen. *Trollhättans kommun* menar att kommitténs förslag kommer att ge de fristående skolorna konkurrensfördelar, varför man inte ställer sig bakom förslaget. *Täby kommun, Enköpings kommun* och *Lunds kommun* tillstyrker utan övriga kommentarer. *Kiruna kommun* tillstyrker förslaget och vill särskilt understryka vikten av detta i kommuner med stora avstånd såväl inom kommunen som till grannkommunerna. *Norrköpings kommun, TCO* och *Läraryrket förbundet* stöder förslaget att elever på fristående skolor som av restidsskäl behöver bo inackorderade skall ha rätt till inackorderingstillägg. *Jönköpings kommun* anser att om riksrekryteringen bibehålls för fristående skolor bör inackorderingsbidraget hanteras enligt utredningens förslag.

Skolverkets prövning

Kommittén föreslår att Skolverket i sin bedömning vid beslut om en ny fristående gymnasieskolas bidragsberättigade skall ta betydande hänsyn till elevutveckling och lokalmarknad i lägeskommunen och närliggande kommuner.

Förslaget är ett av de förslag som flest remissinstanser valt att kommentera. Majoriteten av de som yttrat sig är positiva till förslaget. *Kammarrätten i Stockholm* efterlyser konkreta exempel på vad som kan verka negativt på skolutvecklingen i en kommun vid etableringen av friskolor. *Gotlands kommun* vill dock att det inte endast skall tas hänsyn till lokalmarknaden utan även till programutbudet i kommunen. *Haninge kommun* vill ha ett mer långtgående förslag när det gäller att ta hänsyn

till lokalmarknaden. Betydande vikt bör också läggas vid kommunens uppfattning om den tilltänkta fristående skolans val av utbildningsutbud och dimensionering. *Skövde kommun* anser att överetablering av fristående skolor äventyrar balansen i utbildningsutbudet inom regionen.

Kommittén föreslår att Skolverket skall ta hänsyn till en kommuns omställningsbehov vid beslut om bidragsberättigande för flera nya fristående gymnasieskolor samtidigt i en kommun.

Majoriteten av de remissinstanser som kommenterat förslaget är positiva. *LO* vill införa ett kommunalt veto som ger möjlighet att skjuta upp etablering av fristående skolor. Kommunernas synpunkter måste enligt *LO* ges större vikt. *RRV* är kritiskt till förslaget och anser att det är principiellt olämpligt att ha antalet ansökande skolor som beslutsgrund. Innebörden synes då vara att den ena friskolans rätt görs beroende av andra friskolors agerande.

Bidrag och kostnader

Kommittén föreslår att ett villkor för att en fristående gymnasieskola skall ha rätt till kommunala bidrag är att skolans utbildning i likhet med kommunala gymnasieskolor är kostnadsfri för eleverna.

Alla remissinstanser som yttrat sig över förslaget är positiva.

Kommittén föreslår att det bidragssystem som bygger på att de fristående skolorna kommer överens med elevernas hemkommuner men med en av statsmakten fastställd prislista som gäller om inte skolan och kommunen kommer överens om annat, skall behållas.

Majoriteten av de remissinstanser som kommenterat frågan är positiva. *Svenska kommunförbundet* tillstyrker i huvudsak samtliga förslag till förändringar i bidragssystemet, men saknar förslag om bidragen till lokal-kostnader. Lokalbidslaget till en fristående skola bör motsvara den genomsnittliga lokalkostnaden per elev i kommunen. *Konkurrensverket* framhåller att ändrade principer för att beräkna ersättningen till fristående skolor bör grundas på en undersökning eller analys av hur kommunerna redovisar sina kostnader för skolan. Med hänvisning till att många fristående skolor har elever från många olika kommuner anser *Friskolornas riksförbund* att en bidragsmodell liknande den för grundskolan skulle bli ohållbar. Därför anser man att den nuvarande modellen skall behållas men avstyrker kommitténs förslag till förändringar av bidragsmodellen.

Stockholms stad säger att prislistan bör avskaffas och att medlen bör fördelas på samma sätt som till fristående grundskolor. *Jönköpings kommun* förespråkar att ersättningen skall grunda sig på värdkommunens kostnad för motsvarande utbildning. *Kommunförbundet Jönköpings län* förordar en ordning där i första hand den fristående skolan och lägeskommunen förhandlar och kommer överens. Om överenskommelse inte nås tillämpas lägeskommunens självkostnad för motsvarande program. *Södertälje kommun* föreslår en trappstegsmodell, där de fristående gym-

nasieskolorna i första hand får samma ersättning som den kommunala gymnasieskolan i kommunen. Om programmet inte finns gäller den regionala kostnaden och i tredje hand prislistan. *Växjö kommun* anser att prislistan endast bör användas då utbildningen vid den fristående skolan inte erbjuds i kommunen. *Karlskrona kommun* anser att den enskilda kommunens resursfördelningssystem skall gälla vad avser bidragets storlek. *Göteborgs stad* tillstyrker utredningens förslag, men vill ändå påpeka att bidraget bör baseras på de faktiska kostnaderna som finns i respektive kommun och inte schabloniseras. *Lärarnas Riksförbunds* övergripande inställning är att villkoren för fristående och kommunala skolor skall vara så lika som möjligt.

Skolverket anmodas att finna vägar att få en högre svarsfrekvens från kommunerna vad avser kostnadsredovisning per elev och program.

Endast tre remissinstanser, *Gotlands kommun*, *Lunds kommun* och *Svenska kommunförbundet*, har yttrat sig och är positiva till förslaget.

Kommittén föreslår att medelvärdet av kommunernas mediankostnader för tre på varandra följande år uppräknade med rådande skolindex läggs till grund för bidragsberäkningen.

Ett fåtal har kommenterat förslaget, fem är positiva, tre är negativa. *Konkurrensverket* är negativt till förslaget eftersom det anser att det inte redovisats vad som avses med nämnda index och hur detta skall beräknas i betänkandet. Det har enligt *Konkurrensverket* inte analyserats eller beskrivits några konsekvenser av förslaget. *Täby kommun* tillstyrker förslaget då viss fluktuation i priserna har förekommit. *Jönköpings kommun* delar utredningens uppfattning att bidraget skall beräknas för ett läsår i taget och som ett medelvärde över tre år. *Svenska kommunförbundet* tillstyrker i huvudsak samtliga förslag till förändringar i bidragssystemen. *TCO* och *Lärarförbundet* tillstyrker förslaget utan ytterligare kommentarer. *Svenskt Näringsliv* ifrågasätter förslaget och menar att det skulle leda till ett sämre ekonomiskt konkurrensläge för de fristående gymnasieskolorna, vilket inte överensstämmer med intentionerna i utredningens direktiv. *Friskolornas riksförbund* avstyrker förslagen till förändringar av beräkningsmodellen för bidragsbeloppen och anser att de fristående gymnasiernas ekonomiska konkurrenssituation försämras kraftigt gentemot de kommunala gymnasierna.

Kommittén föreslår att kommunerna ges möjlighet att reducera det föreslagna bidragsbeloppet med högst 5 % för att kompensera för den fristående skolans möjlighet att optimera sin organisation.

Flertalet är positiva till förslaget om reduceringen, men det finns olika åsikter om procentsatsen. De flesta anser att den är för låg. *Skolverket* anser att samma konstruktion när det gäller möjligheten att reducera det föreslagna bidragsbeloppet även skall gälla de fristående grundskolorna. *Haninge kommun* tycker att förslaget om reducering med 5 % bör ses över. *Ronneby kommun* anser att reducering med 5 % är otillräckligt.

Svenska kommunförbundet tveksamt till procentsatsen när det gäller förslaget om 5 % reducering.

Prop. 2001/02:35
Bilaga 6

Kommittén föreslår att bidragsbeloppen fastställs den 1 juni men avser följande läsår med ikraftträdande den 1 juli.

Majoriteten av det fåtal remissinstanser som uttalat sig i frågan var positiva. *Kammarrätten* är den enda remissinstans som är uttryckligen negativ till förslaget. Den finner, främst ur rättsaspekt, att kommitténs förslag inte kan godtas. När skälen för ett nej till bidrag inte är tillräckliga skall i stället bidrag medges.

Kommittén föreslår att Skolverket vid hänförandet i bidragshänseende av utbildningen vid en fristående gymnasieskola till ett nationellt program inte enbart skall ta hänsyn till utbildningens mål utan även till de arbetsformer som skolhuvudmannen redovisar i sin ansökan.

Av de sju remissinstanser som kommenterat förslaget är fyra positiva. *Skolverket* är kritiskt till förslaget eftersom man anser det vara ”ytterst komplicerat”. Enligt *Skolverket* finns det med detta förslag en risk för att besluten om bidragets storlek indirekt kommer att styra utformningen av verksamheten vid den fristående skolan.

Kommittén föreslår att beslut om bidragshänförande av en utbildning till nationella program skall kunna göras mer flexibelt. T.ex. att 70 % av en utbildning hänförs till samhällsvetenskapsprogrammet, medan 30 % hänförs till det estetiska programmet.

Majoriteten av de remissinstanser som kommenterat frågan är positiva. *Skolverket* är kritiskt till förslaget. Ett sådant förslag är i praktiken ogörligt, menar *Skolverket* och utgår från att kommittén med detta förslag avser utbildningar som motsvarar specialutformade program.

Kalmarsunds gymnasieförbund anser att förslaget inte är bra då det kommer att bli en enorm flora av olika avgifter och konstrueras alltför många ”strategiska” timplaner. *Nacka kommun* har inget att erinra mot förslaget och *Enköpings kommun* har inget att erinra mot förslaget.

Kommittén föreslår att Skolverkets beslut om till vilket nationellt program en utbildning vid en fristående skola skall hänföras skall kunna omprövas.

Endast *Solna stad*, *Täby kommun*, *Malmö stad*, *Svenska kommunförbundet* och *Lärarförbundet* har yttrat sig om förslaget och är positiva.

Kommittén föreslår att bidragen till inriktningar, som i kostnadshänseende klart överstiger kommunernas mediankostnad som t.ex. musikinriktning på det estetiska programmet och transportinriktning på fordonsprogrammet, beräknas genom att programschablonen räknas upp med en av Skolverket fastställd faktor.

Endast Göteborg stad, Gävle kommun och Svenska kommunförbundet har yttrat sig om förslaget och är positiva.

Prop. 2001/02:35
Bilaga 6

Kommittén föreslår att en bidragsschablon för IB skall fastställas.

Endast Täby kommun, Nacka kommun, Lunds kommun, Svenska kommunförbundet och Lärarförbundet har yttrat sig och stöder förslaget

Kommittén föreslår att den kommunala kostnadsmedianen, som ligger till grund för bidragsschablonen rensas från kommunernas kostnader för skolmåltider.

Majoriteten av de remissinstanser som yttrat sig om förslaget är positiva. Friskolornas riksförbund är negativt och påpekar att de flesta fristående skolorna inte tar ut en avgift för skolmåltiderna.

Övriga kommentarer – bidrag

Lärarhögskolan i Umeå anser att det föreligger en uppenbar risk att de kommunala skolorna tvingas ta ansvar för de dyraste utbildningarna. *Kommunförbundet i Skåne* efterlyser ett mer enhetligt bidragssystem. *Botkyrka kommun* förordar nuvarande ersättningssystem. *Nacka kommun* efterlyser likvärdiga ekonomiska förutsättningar och anser att schablonberäkningen ligger väl högt. *Uppsala kommun* anser att vinst i samband med fristående skola är en viktig fråga. Kommunen efterlyser en utredning om bestämmelser om att fristående skolor skall avsätta medel till en gemensam fond, ur vilken medel kan tas i anspråk, om en fristående skola på grund av konkurs måste lägga ner verksamheten under pågående läsår. *Växjö kommun* anser att ett resursfördelnings-system i enlighet med det som gäller för grundskolor och liknande de som används för högskolor och universitet bör införas även vid etablering av fristående skolor på gymnasienivå.

Insyn

Bidragsberättigade fristående gymnasieskolor skall åläggas att till Skolverket årligen lämna in en ekonomisk redovisning över verksamheten. Av redovisningen, som skall vara granskad och godkänd av revisor, skall framgå hur skolan finansierat verksamheten och hur ett eventuellt överskott disponerats.

Majoriteten av de remissinstanser som kommenterat frågan är positiva. *Friskolornas riksförbund* tillstyrker förslaget att en fristående skola skall lämna en årlig ekonomisk redovisning till Skolverket. Riksförbundet framhåller dock att det inte får vara fråga om annan redovisning av uppgifter än sådana som i andra sammanhang är offentliga. *Skolverket* avstyrker förslaget om att kontinuerligt och ingående kontrollera de fristående skolornas ekonomiska förhållanden. Enligt *Statskontoret* bör det ligga i Skolverkets granskning och tillsyn att följa den ekonomiska utvecklingen i de fristående skolorna. *Kommunförbundet i Jönköpings*

län samt *Svenska kommunförbundet* ser ökade resurser som en förutsättning för fortsatt utvecklingsarbete när det gäller utredningens förslag. *Täby kommun* anser att en årlig granskning av de fristående skolornas medelsanvändning kan godtas.

Prop. 2001/02:35
Bilaga 6

Övriga kommentarer – tillsyn/insyn

Stockholms stad anser att kommunen inte skall ha vetorätt när det gäller friskoleetablering och att kommunen inte skall sköta tillsynen. *Haninge kommun* påpekar att det är en brist från Skolverkets sida att beslut i tillsynsärenden för fristående skolor inte finns att hitta på Skolverkets hemsida. Det innebär sämre möjlighet att ta del av eventuell kritik av skolan. *Kungsbacka kommun* anser att det bör finnas nationella/regionala uppföljningar och utvärderingar även för fristående skolor. Staten skall vara fortsatt tillsynsmyndighet. *Svenska kommunförbundet* efterlyser en konsekvent syn från statsmakterna i förhållandet mellan tillståndsgivning, utvärdering och tillsyn. Oavsett huvudman skall skolorna självständigt kunna förfoga över vägen till måluppfyllelse. Kommunförbundet vill även att man fokuserar på den möjlighet som finns att föra in externa aktörer i skolan. Det skapar mångfald. Mer ansvar på kommunen strider mot rådande ansvarsfördelning mellan stat och kommun. Man bör följa nuvarande ansvarsfördelning. Det krävs uppföljning, så att man se hur de fristående skolorna lyckas med sin uppgift. Kommunförbundet menar att strukturen på hela lagkomplexet kring de fristående skolorna och det samlade bidragssystemet bör bli föremål för en ny och genomgripande analys. De vill även inordna hela skolväsendet i samma utbildnings- och resursfördelningssystem. *LO* anser att det skall ske insyn vid intagningen till fristående skolor. *Elevorganisationen* menar att tillsyn skall utföras av kommunen.

Övrigt

Kommittén utgår från att Skollagskommittén i sitt arbete med rättsäkerhetsfrågor även överväger att en sökande ges möjlighet att överklaga mottagandebeslut när det gäller elever i behov av särskilt stöd.

Majoriteten av remissinstanserna är positiva till förslaget att invänta Skollagskommitténs utredning. *Synskadades Riksförbund*, *HO* och övriga förbund som arbetar för personer med olika typer av funktionshinder är mycket kritiska till dagens fristående skolor där möjlighet finns att utestänga extra resurskrävande elever, elever som ofta har ett handikapp. De ser det som diskriminerande och förutsätter en vidare utredning av frågan. *SRF* efterlyser statligt garanterade resurser för de merkostnader som kan uppstå för t.ex. synskadade. *Skolväsendets överklagandenämnd* är positivt inställd till att invänta resultaten från Skollagskommittén. *Nacka kommun* delar bedömningen att begreppen tillsyn och insyn måste klargöras i lagstiftningen, men den frågan finns i Skollagskommittén tillsammans med andra sammanhängande frågor. Kommunen vill avvakta med beslut tills Skollagskommitténs betänkande är färdigt.

Fyra remissinstanser är generellt positiva till utredningen. De väljer dock att framföra synpunkter på det som de tycker är principiellt viktigast. *BO* stöder förslagen i stort. *Lärarhögskolan i Stockholm* instämmer i huvudsak till förslagen. *Solna Stad* anser att förslag som läggs fram i betänkandet i princip kan tillstyrkas. *Örebro kommun* är allmänt positiv. *Lärarförbundet* skriver att det är generellt positivt men är kritiskt till en del av förslagen. *Kommunförbundet i Skåne* ställer sig bakom förslagen i betänkandet men anser att kommunen skall ha utökat inflytande över utvecklingen av fristående skolor. De fristående skolornas regelverk behöver nödvändigtvis inte innebära att de skall inordnas i de regler som gäller för de kommunala skolorna. Förbundet anser att kommitténs uppdrag även borde ha varit att behandla frågor om ansvarsfördelningen mellan stat och kommun.

RRV anser att förslagen enbart innebär marginella förändringar av befintliga regler och processer. *RRV* lyfter fram egna frågeställningar som kunnat göras till föremål för ytterligare analys. Verket efterlyser en tydligare diskussion av den roll staten skall spela i sammanhanget. *Länsstyrelsen i Stockholm* anser att nuvarande system inte ger kommunala och fristående gymnasieskolor likvärdiga konkurrensvillkor. *Växjö kommun* menar att fristående skolor skall vara en organisation som motsvarar efterfrågan. *TCO* anser att kommunala och fristående skolor skall underställas samma regelverk. *Svenskt Näringsliv* menar att konkurrens är viktig och positiv för verksamheten. Utbildningsdepartementet bör ta sig an skolans kvalitetsproblem i stället för att skapa nya regler för fristående skolor. *Lärarförbundet* anser att det bör finnas samma regelverk för fristående och kommunala skolor för att uppnå likvärdig utbildning.

Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)¹

dels att 2 b kap. 10 c § skall upphöra att gälla,

dels att 2 kap. 8 §, 2 b kap. 7, 8, 10 a, 10 b och 10 d §§, 9 kap. 2, 6–8 b, 9–14 och 17 §§ samt 15 kap. 11 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas tre nya paragrafer, 9 kap. 16 b–16 d §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

8 §

I alla kommuner skall det finnas en av kommunfullmäktige antagen skolplan som visar hur kommunens skolväsende skall gestaltas och utvecklas. Av skolplanen skall särskilt framgå de åtgärder som kommunen avser vidta för att uppnå de nationella mål som har satts upp för skolan.

Kommunen skall kontinuerligt följa upp samt utvärdera skolplanen.

Kommunen skall följa upp och utvärdera verksamheten vid fristående skolor i kommunen som får bidrag enligt 2 b kap. 10 a §, 9 kap. 6, 6 a, 8 eller 8 b §.

2 b kap.

7 §²

Utbildning som avses i 6 § skall godkännas, om

1. den stimulerar varje barns utveckling och lärande och kan ligga till grund för fortsatt skolgång, och

2. den även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet.

Utbildning som bedrivs av en godkänd fristående skola som motsvarar grundskolan eller särskolan skall godkännas, om villkoren enligt första stycket är uppfyllda, och om

1. *den* står öppen för alla barn som har rätt till utbildning inom förskoleklassen, med undantag för sådana barn som det skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter att ta emot för den fristående skolan, och

1. skolan står öppen för alla barn som har rätt till utbildning inom förskoleklassen, med undantag för sådana barn som det skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter att ta emot för den fristående skolan,

2. skolan för undervisningen använder lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning

¹ Lagen omtryckt 1997:1212.

² Senaste lydelse 1999:321.

de i huvudsak skall bedriva, med undantag av att personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna, och Prop. 2001/02:35
Bilaga 7

2. *den* uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen och om antagningen till och ledningen av sådan utbildning.

3. *skolan* uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen och om antagningen till och ledningen av sådan utbildning.

8 §³

Utbildning som avses i 6 § står under tillsyn av den kommun där utbildningen bedrivs, om inte annat följer av andra stycket. Kommunen har rätt att inspektera utbildningen och får hämta in de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen.

Utbildning som bedrivs av fristående skolor står under tillsyn av Statens skolverk. Skolorna är skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Skolverket.

Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i skolans verksamhet, om skolan får bidrag enligt 10 a §. Skolan är också skyldig att *i den utsträckning som kommunen bestämmer* delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av *sitt eget skolväsende*.

Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i skolans verksamhet, om skolan får bidrag enligt 10 a §. Skolan är skyldig att delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av *skolväsendet i kommunen*.

Den kommunala tillsynen och den tillsyn som utövas av Statens skolverk skall också omfatta kontroll av att huvudmannen iakttar sina skyldigheter enligt lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg.

10 a §⁴

En fristående skola som av Statens skolverk har fått godkännande att anordna utbildning som motsvarar förskoleklassen skall av Skolverket förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i 10 b eller 10 c §.

Skolverket skall dock inte lämna någon förklaring om rätt till bidrag, om verksamheten skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller om skolan tar ut avgifter i strid med 10 d §.

En fristående skola som av Statens skolverk har fått godkännande att anordna utbildning som motsvarar förskoleklassen skall av Skolverket förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i 10 b §.

Skolverket skall dock inte lämna någon förklaring om rätt till bidrag, om verksamheten *på grund av till exempel förskoleklassens storlek eller geografiska läge* skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där

³ Senaste lydelse 2000:875.

⁴ Senaste lydelse 1999:321.

För att en fristående skola med nystartad utbildning skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan utbildningen startar.

10 b §⁵

Hemkommunen skall till en fristående skola som motsvarar grundskolan lämna bidrag för varje elev som deltar i utbildningen. Bidraget skall bestämmas *med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov* efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till den egna förskoleklassen.

Hemkommunen skall till en fristående skola som motsvarar grundskolan *eller särskolan* lämna bidrag för varje elev som deltar i utbildningen. Bidraget skall bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till den egna förskoleklassen. *När bidraget bestäms skall hänsyn tas till skolans åtagande och elevens behov samt den kostnad som kommunen har för att kunna bereda utbildning i förskoleklass åt samtliga barn i kommunen som har rätt till sådan.*

Kommunen är dock inte skyldig att lämna bidrag för den del av verksamheten som överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året eller för elev som tas emot före höstterminen det år eleven fyller sex år. Har en elev ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Om bidraget avser en asylsökande elev eller en annan elev som vistas i Sverige under liknande omständigheter, skall kommunen i stället för vad som anges i första stycket betala det belopp som regeringen har föreskrivit.

10 c §⁶

Hemkommunen skall till en fristående skola som motsvarar särskolan lämna bidrag för varje elev som deltar i utbildningen. Om skolan inte kommer överens om annat med elevernas hemkommuner, skall kommunerna betala det belopp som regeringen beslutat.

Om bidraget avser en asylsökande elev eller en annan elev som vistas i Sverige under liknande omständigheter, skall kommunen i stället för vad som anges i första stycket betala det belopp som

⁵ Lydelse enligt prop. 2000/01:115.

⁶ Lydelse enligt prop. 2000/01:115.

10 d §⁷

Utbildning som en fristående skola får bidrag för enligt 10 a § skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. För den del av verksamheten som överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året får dock skolan ta ut skäliga avgifter. Skäliga avgifter får också tas ut för barn som tas emot före höstterminen det år då de fyller sex år.

Utbildning som en fristående skola får bidrag för enligt 10 a § skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser.

För den del av verksamheten som överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året får dock skolan ta ut skäliga avgifter. Skäliga avgifter får också tas ut för barn som tas emot före höstterminen det år då de fyller sex år.

Skolan får inte ta ut avgifter i samband med ansökan om plats i en utbildning som avses i första stycket.

9 kap.

2 §

En fristående skola, vars utbildning ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan, särskolan respektive specialskolan skall förmedla skall godkännas, om

1. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,

2. huvudmannen för skolan har förutsättningar att bedriva verksamheten i enlighet med ovan angivna villkor,

2. skolan står öppen för alla barn som enligt denna lag har rätt till utbildning inom motsvarande skolf orm i det offentliga skolväsendet, med undantag för sådana barn vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan,

3. skolan står öppen för alla barn som enligt denna lag har rätt till utbildning inom motsvarande skolf orm i det offentliga skolväsendet, med undantag för sådana barn vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan,

3. skolan har minst 20 elever, om det inte finns särskilda skäl för ett lägre elevantal,

4. skolan har minst 20 elever, om det inte finns särskilda skäl för ett lägre elevantal,

4. skolan, om den motsvarar särskolan eller specialskolan, bereder eleverna de omsorger som behövs, *och*

5. skolan, om den motsvarar särskolan eller specialskolan, bereder eleverna de omsorger som behövs,

6. skolan för undervisningen använder lärare, förskollärare eller

⁷ Senaste lydelse 1999:321.

fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva, med undantag av att personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna, och

5. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En fristående skola som avses i denna paragraf får inom ramen för vad som sägs i första stycket 1 ha en konfessionell inriktning.

Ett godkännande kan avse vissa årskurser.

7. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

6 §⁸

En godkänd fristående skola som motsvarar grundskolan skall av Statens skolverk förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i tredje stycket. Förklaring skall dock inte lämnas, om skolans verksamhet skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller skolan tar ut avgifter i strid med 7 §.

En godkänd fristående skola som motsvarar grundskolan skall av Statens skolverk förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i tredje stycket. Förklaring skall dock inte lämnas, om skolans verksamhet *på grund av till exempel skolans storlek eller geografiska läge* skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller skolan tar ut avgifter i strid med 7 §.

För att en nystartad skola skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan skolan startar. Motsvarande gäller, om en skola har godkänts för utbildning för vissa årskurser och ansöker om att bli godkänd för ytterligare årskurser.

För varje elev som genomgår utbildning motsvarande den som ges i grundskolan lämnas bidrag av hemkommunen. Bidraget skall bestämmas *med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov* efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundskolorna. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

För varje elev som genomgår utbildning motsvarande den som ges i grundskolan lämnas bidrag av hemkommunen. Bidraget skall bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundskolorna. *När bidraget bestäms skall hänsyn tas till skolans åtagande och elevens behov samt den kostnad som kommunen har för att kunna bereda grundskoleutbildning åt samtliga barn i kommunen som har rätt till sådan.* Om en elev har ett omfattande behov av

⁸ Lydelse enligt prop. 2000/01:115.

särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Prop. 2001/02:35

Bilaga 7

Vad som sägs i första–tredje styckena gäller inte de fristående skolor för vilka regeringen har beslutat om statsbidrag genom särskilda föreskrifter eller andra särskilda beslut och inte heller skolor, för vilka huvudmannen skriftligen har avstått från medelstilldelning. Kommunens skyldighet enligt tredje stycket gäller inte, om statsbidrag lämnas för en utlandssvensk elevs utbildning. Om bidraget avser en asylsökande elev eller en annan elev som vistas i Sverige under liknande omständigheter, skall kommunen i stället för vad som anges i tredje stycket betala det belopp som regeringen har föreskrivit.

6 a §⁹

En godkänd fristående skola som motsvarar särskolan skall av Statens skolverk förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i tredje stycket. Förklaring skall dock inte lämnas, om skolans verksamhet skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller skolan tar ut *elevavgifter som strider mot 7 §.*

En godkänd fristående skola som motsvarar särskolan skall av Statens skolverk förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i tredje stycket. Förklaring skall dock inte lämnas, om skolans verksamhet *på grund av till exempel skolans storlek eller geografiska läge* skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller skolan tar ut *avgifter i strid med 7 §.*

För att en nystartad skola skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan skolan startar. Motsvarande gäller, om en skola har godkänts för utbildning för vissa årskurser och ansöker om att bli godkänd för ytterligare årskurser.

Om den fristående skolan inte kommer överens om annat med elevernas hemkommuner, skall dessa erlägga det belopp som regeringen beslutat.

För varje elev som genomgår utbildning motsvarande den som ges i särskolan lämnas bidrag av hemkommunen. Bidraget skall bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna särskolorna. När bidraget bestäms skall hänsyn tas till skolans åtagande och elevens behov samt den kostnad som kommunen har för att kunna bereda särskoleutbildning åt samtliga barn i kommunen som har rätt till sådan. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda

⁹ Lydelse enligt prop. 2000/01:115.

Om bidraget avser en asylsökande elev eller en annan elev som vistas i Sverige under liknande omständigheter, skall kommunen i stället för vad som anges i tredje stycket betala det belopp som regeringen har föreskrivit.

Vad som sägs i första–tredje styckena gäller inte de fristående skolor för vilka huvudmannen skriftligen har avstått från medeltilldelning. Om bidraget avser en asylsökande elev eller en annan elev som vistas i Sverige under liknande omständigheter, skall kommunen i stället för vad som anges i tredje stycket betala det belopp som regeringen har föreskrivit.

7 §

Utbildningen vid fristående skolor, som får bidrag enligt 6 §, skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna. Eleverna skall också erbjudas kostnadsfria skolmåltider.

Fristående skolor som har rätt till bidrag enligt 6 a § får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäliga med hänsyn till de kostnader som skolan har, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Utbildningen vid fristående skolor, som får bidrag enligt 6 § eller 6 a §, skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna. Eleverna skall också erbjudas kostnadsfria skolmåltider.

Skolan får inte ta ut avgifter i samband med ansökan om plats i en utbildning som avses i första stycket.

8 §

Om en fristående skola lämnar utbildning som ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan skall förmedla på nationella eller specialutformade program, skall Statens skolverk förklara skolan berättigad till bidrag som avses i 8 a § i fråga om utbildningen. Förklaring får dock lämnas endast om

1. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,

2. huvudmannen för skolan har förutsättningar att bedriva verksamheten i enlighet med ovan angivna villkor,

2. skolan står öppen för alla ungdomar som har rätt till motsvarande utbildning i gymnasieskolan enligt denna lag, med undantag för sådana ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan, *och*

3. skolan står öppen för alla ungdomar som har rätt till motsvarande utbildning i gymnasieskolan enligt denna lag, med undantag för sådana ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan,

4. skolan för undervisningen använder lärare som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva, med undantag av att personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna, *och*

3. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

5. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En förklaring enligt första stycket skall inte lämnas i fråga om utbildning som skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

En förklaring enligt första stycket skall inte lämnas i fråga om utbildning som på grund av till exempel skolans storlek eller geografiska läge eller utbildningens innehåll skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

En fristående skola som avses i denna paragraf får inom ramen för vad som sägs i första stycket 1 ha en konfessionell inriktning.

En förklaring om rätt till bidrag skall innehålla uppgift om till vilket nationellt program i gymnasieskolan som utbildningen i bidragshänseende skall hänföras.

8 a §¹⁰

För varje elev som genomgår sådan utbildning som avses i 8 § lämnas bidrag av hemkommunen. Kommunens skyldighet gäller endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då utbildningen började.

Kommunens skyldighet att lämna bidrag till skolan gäller inte, om statsbidrag lämnas för en utlandssvensk elevs utbildning.

Om utbildningen i bidragshänseende har hänförts till ett sådant nationellt program som elevens hemkommun anordnar, skall bidraget bestämmas efter samma

Om den fristående skolan inte

¹⁰ Lydelse enligt prop. 2000/01:115.

kommer överens om annat med elevernas hemkommuner, skall dessa erlägga det belopp som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämt har föreskrivit.

grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till det programmet i de egna gymnasieskolorna. När bidraget bestäms skall hänsyn tas till den fristående skolans åtagande och elevens behov samt den kostnad som kommunen har för att kunna bereda gymnasieutbildning åt samtliga ungdomar i kommunen som har rätt till sådan. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Om elevens hemkommun inte anordnar ett sådant program som avses i andra stycket, men den kommun där den fristående skolan är belägen (lägeskommunen) gör det, skall bidraget bestämmas efter samma grunder som lägeskommunen tillämpar vid fördelning av resurser till det programmet i lägeskommunens gymnasieskolor. Hemkommunen skall ta hänsyn till den fristående skolans åtagande och elevens behov samt den kostnad som hemkommunen har för att kunna bereda gymnasieutbildning åt samtliga ungdomar i kommunen som har rätt till sådan. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

I andra fall än som avses i andra och tredje styckena, skall elevens hemkommun betala det belopp som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämt har föreskrivit. För en elev som har ett omfattande behov av särskilt stöd skall kommunen därutöver lämna ett extra bidrag. Kommunen är dock inte skyldig att lämna extra bidrag, om betydande organisatoriska eller

Prop. 2001/02:35
Bilaga 7

Om bidraget avser en asylsökande elev eller en annan elev som vistas i Sverige under liknande omständigheter, skall kommunen i stället för vad som anges i andra och tredje styckena betala det belopp som regeringen har föreskrivit särskilt.

Kommunens skyldighet att lämna bidrag till skolan gäller inte, om statsbidrag lämnas för en utlandssvensk elevs utbildning. Om bidraget avser en asylsökande elev eller en annan elev som vistas i Sverige under liknande omständigheter, skall kommunen i stället för vad som anges i andra och tredje styckena betala det belopp som regeringen har föreskrivit särskilt.

8 b §

Om en fristående skola lämnar utbildning som ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasiesärskolan skall förmedla, skall Statens skolverk förklara skolan berättigad till bidrag som avses i 8 c § i fråga om utbildningen. Förklaring får dock lämnas endast om

1. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,

2. huvudmannen för skolan har förutsättningar att bedriva verksamheten i enlighet med ovan angivna villkor,

2. skolan står öppen för alla ungdomar som har rätt till utbildning i gymnasiesärskolan, med undantag för sådana ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan, *och*

3. skolan står öppen för alla ungdomar som har rätt till utbildning i gymnasiesärskolan, med undantag för sådana ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan,

4. skolan för undervisningen använder lärare som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva, med undantag av att personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna, och

3. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

5. skolan uppfyller de ytterligare villkor som regeringen föreskriver i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

En förklaring enligt första stycket skall inte lämnas i fråga om utbildning som skulle innebära påtagliga negativa följder för

En förklaring enligt första stycket skall inte lämnas i fråga om utbildning som *på grund av till exempel skolans storlek eller*

skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

geografiska läge eller utbildningens innehåll skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

Prop. 2001/02:35
Bilaga 7

En fristående skola som avses i denna paragraf får inom ramen för vad som sägs i första stycket 1 ha en konfessionell inriktning.

9 §¹¹

Om inte kommunen och skolan har kommit överens om annat, skall bidraget enligt 8 a eller 8 c § beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 januari.

Om inte kommunen och skolan har kommit överens om annat, skall bidraget enligt 8 c § beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 januari.

För att en fristående skola som avses i 8 eller 8 b § skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli förklarad som bidragsberättigad före den 1 april kalenderåret innan det år utbildningen startar.

10 §

Skolor som har rätt till bidrag enligt 8 § får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäliga med hänsyn till de särskilda kostnader som skolan har för den bidragsgrundande utbildningen, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Utbildningen vid fristående skolor, som får bidrag enligt 8 §, skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till böcker, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. Skolan får dock besluta att eleverna skall hålla sig med enstaka egna hjälpmedel. I verksamheten får också förekomma enstaka inslag som kan medföra en obetydlig kostnad för eleverna.

Skolor som har rätt till bidrag enligt 8 b § får för de elever som bidragen avser endast ta ut elevavgifter som är skäliga med hänsyn till de kostnader som skolan har för den bidragsgrundande utbildningen, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Utbildningen vid fristående skolor, som får bidrag enligt 8 b §, skall vara avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleven.

Om en skola tar ut elevavgifter för utbildningar som berättigar till bidrag enligt 8 eller 8 b § och avgifterna inte kan anses skäliga, skall förklaringen om rätt till

Skolan får inte ta ut avgifter i samband med ansökan om plats i en utbildning som avses i första eller andra stycket.

¹¹ Senaste lydelse 1999:887.

bidrag återkallas. Innan ett sådant beslut fattas skall skolan ges möjlighet att ändra avgiftens storlek.

Prop. 2001/02:35
Bilaga 7

11 §¹²

Fristående skolor som avses i 1 och 5 §§ skall i fråga om sin utbildning för skolpliktiga elever stå under tillsyn av Statens skolverk och vara skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Skolverket. Skolverkets tillsyn skall också omfatta kontroll av att huvudmannen iakttar sina skyldigheter enligt lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg.

I fråga om fristående skolor som får bidrag enligt 6 eller 6 a § skall den kommun där skolan är belägen ha rätt till insyn i verksamheten. Sådana skolor är skyldiga att i den utsträckning som kommunen bestämmer delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende.

Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i skolans verksamhet, om skolan får bidrag enligt 6 eller 6 a §. Skolan är skyldig att delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av skolväsendet i kommunen.

Fristående skolor som avses i 1 § är vidare skyldiga att delta i riksomfattande prov i den utsträckning som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Skolorna är också skyldiga att informera eleverna och deras vårdnadshavare om elevens resultat vid sådana prov.

12 §¹³

Om en fristående skola som avses i 1 och 5 §§ inte längre uppfyller kraven för godkännande och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall godkännandet återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 11 § att delta i den uppföljning och utvärdering som genomförs av Statens skolverk samt riksomfattande prov. Detsamma gäller också om skolan åsidosätter sin skyldighet att lämna information om proven. Ett godkännande skall också återkallas om huvudmannen inte iakttar sina skyldigheter enligt lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarns-

Om en fristående skola som avses i 1 och 5 §§ inte längre uppfyller kraven för godkännande och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall godkännandet återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 11 § att delta i den uppföljning och utvärdering som genomförs av Statens skolverk *eller kommunen* samt riksomfattande prov. Detsamma gäller också om skolan åsidosätter sin skyldighet att lämna information om proven. Ett godkännande skall också återkallas om huvudmannen inte iakttar sina skyldigheter enligt lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet,

¹² Senaste lydelse 2000:875.

¹³ Senaste lydelse 2000:875.

omsorg och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen. skola och skolbarnsomsorg och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen. Prop. 2001/02:35 Bilaga 7

Om verksamheten vid en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 6 eller 6 a § förändras i sådan utsträckning att det innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen, skall rätten till bidrag återkallas. Rätten till bidrag skall också återkallas, om

1. skolan tar ut avgifter i strid med 7 §, eller
2. skolan, om den har rätt till bidrag enligt 6 §, inte erbjuder kostnadsfria skolmåltider.

Återkallande beslutas av den myndighet som beslutar om godkännande eller om rätt till bidrag.

13 §

Fristående skolor som får bidrag för viss utbildning enligt 8 eller 8 b § skall, i fråga om den utbildningen, stå under tillsyn av Statens skolverk och vara skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Skolverket.

I fråga om fristående skolor som får bidrag enligt 8 eller 8 b § skall, i fråga om den utbildningen, den kommun där skolan är belägen ha rätt till insyn i skolans verksamhet. Sådana skolor är skyldiga att i den utsträckning som kommunen bestämmer delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sitt eget skolväsende. Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i skolans verksamhet, om skolan får bidrag enligt 8 eller 8 b §. Skolan är skyldig att delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av skolväsendet i kommunen.

Fristående skolor som avses i 8 § är vidare skyldiga att delta i riksomfattande prov i den utsträckning som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

14 §

Om en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 8 eller 8 b § inte längre uppfyller kraven för att få bidrag och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall förklaringen om rätt till bidrag återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 13 § att delta i den uppföljning och utvärdering som genomförs av Statens skolverk.

Om verksamheten vid en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 8 eller 8 b § förändras i sådan utsträckning att det innebär påtag-

Om en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 8 eller 8 b § inte längre uppfyller kraven för att få bidrag och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall förklaringen om rätt till bidrag återkallas. Detsamma gäller om en fristående skola trots påpekande inte iakttar sin skyldighet enligt 13 § att delta i den uppföljning och utvärdering som genomförs av Statens skolverk eller kommunen.

Om verksamheten vid en fristående skola som har rätt till bidrag enligt 8 eller 8 b § förändras i sådan utsträckning att det innebär påtag-

liga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner, skall Statens skolverk återkalla rätten till bidrag.

liga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner, skall Statens skolverk återkalla rätten till bidrag. *Rätten till bidrag skall också återkallas, om skolan tar ut avgifter i strid med 10 §.*

Prop. 2001/02:35
Bilaga 7

16 b §

Bestämmelserna i 2 kap. 4 och 5 §§ om behörighet och anställningsvillkor för lärare, förskollärare och fritidspedagoger gäller också för fristående skolor som är godkända enligt 2 § eller har rätt till bidrag enligt 8 eller 8 b §.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna i första stycket.

16 c §

Den som vill överta verksamheten vid en godkänd fristående skola eller en fristående skola som har förklarats berättigad till bidrag enligt 8 eller 8 b §, skall ansöka om fortsatt godkännande respektive förklaring om fortsatt rätt till bidrag. En sådan ansökan skall bifallas, om den som vill överta verksamheten uppfyller kraven i 9 kap. 2 § första stycket 2, 8 § första stycket 2 respektive 8 b § första stycket 2.

Ärenden enligt första stycket prövas av Statens skolverk. Om ärendet avser en fristående skola som motsvarar specialskolan prövas dock ärendet av styrelsen för specialskolan.

16 d §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgift för prövning av ansökningar om godkännande av fristående skolor eller om förklaring om rätt till bidrag till sådana skolor. Detsamma gäller för prövning av ansökningar enligt 16 c §.

17 §

Beslut av Statens skolverk i ärenden om godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1, 5, 12 §, *i ärenden om rätt till bidrag eller återkallande av sådan rätt enligt 6, 6 a, 8, 8 b, 12, 14 § eller i ärenden om elevavgifter enligt 10 §* får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Beslut av styrelsen för utbildningen i ärenden om godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1 § tredje stycket eller 12 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Beslut av styrelsen för utbildningen i ärenden som avses i 3, 4 och 16 §§ får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Beslut som avses i 3 § får överklagas endast av barnets vårdnadshavare. Beslut som avses i 16 § får överklagas endast av eleven eller företrädare för denne.

15 kap.

11 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för skolhuvudmannen att lämna sådana sakuppgifter om skolverksamheten och sådan verksamhetsredovisning som behövs för uppföljning och utvärdering av verksamheten.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela föreskrifter om skyldighet för huvudmannen för en fristående skola att lämna en ekonomisk redovisning över verksamheten.

Regeringen får vidare meddela föreskrifter om *viten* för den som inte följer *bestämmelser* om sådan uppgiftsskyldighet.

Regeringen får vidare meddela föreskrifter om *vite* för den som inte följer *bestämmelserna* om uppgiftsskyldighet *i första eller andra stycket*.

Beslut av Statens skolverk i ärenden om

– godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1, 5 *eller* 12 §,

– *fortsatt godkännande enligt 16 c §,*

– rätt till bidrag eller återkallande av sådan rätt enligt 6, 6 a, 8, 8 b, 12 *eller* 14 §, eller

– *förklaring om fortsatt rätt till bidrag enligt 16 c §*

får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Beslut av styrelsen för utbildningen i ärenden om

– godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1 § tredje stycket eller 12 §, *eller*

– *fortsatt godkännande enligt 16 c §*

får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002. Bestämmelserna i 2 b kap. 10 b och 10 d §§ samt 9 kap. 6 a, 7, 8 a, 9, 10, 12 och 14 §§ i sin nya lydelse tillämpas första gången i fråga om beräkning av bidrag och om avgifter för kalenderåret 2003. Prop. 2001/02:35
Bilaga 7

2. Ett godkännande enligt 2 b kap. 7 § eller 9 kap. 2 § som har meddelats före ikraftträdandet skall fortsätta att gälla till dess Statens skolverk beslutar om något annat. För sådana skolor skall villkoren i 2 b kap. 7 § andra stycket 2 respektive 9 kap. 2 § första stycket 5 inte tillämpas.

3. En fristående skola som vid ikraftträdandet har rätt till bidrag enligt 9 kap. 6, 6 a, 8 eller 8 b § i deras äldre lydelse har rätt till bidrag enligt motsvarande nya bestämmelser till dess Statens skolverk beslutar om något annat. För sådana skolor skall villkoren i 9 kap. 8 § första stycket 3 respektive 8 b § första stycket 3 inte tillämpas.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2001-10-02

Närvarande: regeringsrådet Karl-Ingvar Rundqvist, regeringsrådet Marianne Eliason, justitierådet Severin Blomstrand.

Enligt en lagrådsremiss den 6 september 2001 (Utbildningsdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av ämnesrådet Annika Åkerlind.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Den nuvarande regleringen för friskolorna i 9 kap. skollagen (1985:1100) är systematiskt till stor del uppbyggd så att speciella och relativt omfattande bestämmelser ges i skilda paragrafer för var och en av de utbildningar som motsvarar grundskola, särskola, gymnasieskola respektive gymnasiesärskola. I lagrådsremissen lämnas förslag till ändringar i nämnda kapitel innebärande bl.a. att mycket stor inbördes överensstämmelse kommer att uppnås mellan bestämmelserna för grundskoleutbildning och bestämmelserna för särskoleutbildning samt mellan bestämmelserna för gymnasieutbildning och bestämmelserna för utbildning i gymnasiesärskola. Lagförslaget innefattar emellertid inte någon förändring i hittillsvarande systematik, vilket får till resultat att vissa paragrafer kommer att på ett onödigt tyngande sätt upprepa ordalagen i de redan utförliga bestämmelserna i en annan paragraf. De möjligheter till lagteknisk förenkling och samordning som erbjudits genom den innehållsmässigt ökade överensstämmelsen har således inte tagits till vara. Vid föredragningen inför Lagrådet har upplysts att det ingår i Skollagskommitténs uppdrag att göra en lagteknisk översyn av skollagen och att resultatet av kommitténs arbete väntas bli presenterat vid slutet av innevarande år. Med hänsyn till att underlag för en mer genomgripande lagteknisk bearbetning av lagen snart torde föreligga finner Lagrådet inte anledning att vidare gå in på det genom lagförslaget i viss mån accentuerade problemet rörande reglernas uppbyggnad.

2 b kap. 10 a § samt 9 kap. 6, 6 a, 8 och 8 b §§

I var och en av dessa paragrafer föreslås att lagtexten kompletteras och förtydligas med exempel på faktorer som skall beaktas vid Statens skolverks bedömning av om en förklaring om friskolas rätt till bidrag kan innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet och därför inte skall meddelas. Som sådana faktorer nämns skolans storlek, geografiska läge och – för vissa skolformer – utbildningens innehåll. Andra exempel på beaktansvärda faktorer nämns i allmänmotiveringen (avsnitt 6.3). Där framhålls sammanfattningsvis att det vid prövningen av en ansökan om rätt till bidrag måste göras en helhetsbedömning av följderna för skolväsendet under beaktande av inte bara de ekonomiska konsekvenserna

utan även elevperspektivet och den samlade effekten av ett eventuellt ökat antal fristående skolor i kommunen respektive regionen.

Prop. 2001/02:35
Bilaga 8

Med de föreslagna exemplifieringarna i lagtexten åsyftas inte några nya grunder för bedömningen av bidragsrätten. Tanken med kompletteringarna torde närmast ha varit att tillgodose önskemål som framkommit under remissbehandlingen om en viss konkretisering av kriterierna för bedömningen och att samtidigt understryka att en helhetsbedömning av följderna för skolväsendet kommer till stånd vid bidragsprövningen.

Genom föreslagna tillägg av ett fåtal exempel på beaktansvärda faktorer i lagtexten framhävs emellertid knappast att tyngdpunkten vid prövningen skall ligga på en helhetsbedömning av samtliga omständigheter som kan inverka på den aktuella friskoleverksamhetens betydelse för skolväsendet. Lagrådet anser det motiverat att, med utgångspunkt i att den tillämnade exemplifieringen i lagtexten skall behållas, söka ge klarare uttryck för vad som åsyftas i fråga om en samlad bedömning av omständigheterna. Förslagsvis skulle då 2 b kap. 10 a § andra stycket i här aktuell del kunna ges följande lydelse: "Skolverket skall dock inte lämna någon förklaring om rätt till bidrag, om verksamheten vid en helhetsbedömning, varvid bl.a. förskoleklassens storlek och geografiska läge skall beaktas, skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen

Vad nu förordats beträffande lagtextens utformning gäller på väsentligen motsvarande sätt i fråga om övriga paragrafer under denna rubrik.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 oktober 2001

Närvarande: statsrådet von Sydow, ordförande, och statsråden Messing,
Engqvist, Wärnersson, Lejon

Föredragande: Ingegerd Wärnersson

Regeringen beslutar proposition 2001/02:35 Fristående skolor.

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivningsbemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG-regler
Lag om ändring i skollagen (1985:1100)	2 b kap. 7, 10 b och 10 c §§, 9 kap. 2, 6, 6 a, 8, 8 a, 8 b, 11, 13, 16 b och 16 d §§, 15 kap. 11 §	